

UCHWAŁA NR 303/XLI/18
RADY MIEJSKIEJ W ŻUROMINIE
z dnia 7 lutego 2018 r.

w sprawie przyjęcia Programu Rewitalizacji Gminy i Miasta Żuromin na lata
2017-2023

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2017 poz. 1875 z późn. zm.) uchwala się, co następuje:

- § 1. Uchwala się Program Rewitalizacji Gminy i Miasta Żuromin na lata 2017-2023, stanowiący załącznik do niniejszej Uchwały.
- § 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Gminy i Miasta Żuromin.
- § 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PRZEWODNICZĄCA
RADY MIEJSKIEJ
lic. Barbara Michalska

Uzasadnienie

Mając na uwadze skuteczne, długofalowe i kompleksowe zapobieganie negatywnym zjawiskom, występującym na terenie Gminy i Miasta Żuromin, konieczne jest podjęcie działań zmierzających do powstrzymania procesu degradacji. W tym celu uznaje się za niezbędne opracowanie i uchwalenie Programu Rewitalizacji.

Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, który prowadzony jest w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez Interesariuszy rewitalizacji na podstawie Programu Rewitalizacji.

Rewitalizacja to proces kompleksowy oraz długotrwały. Dotyczy on wybranych obszarów zamieszkanym przez grupę społeczną dotkniętą określonymi problemami. Kompleksowa rewitalizacja obejmuje sferę społeczną oraz gospodarczą lub środowiskową lub przestrzenno-funkcjonalną lub techniczną. Aby proces ten mógł przynieść założone rezultaty, konieczna jest jego konsekwentna realizacja oraz czas – tylko wówczas możliwy jest widoczny rozwój społeczno-gospodarczy obszaru rewitalizacji.

Rewitalizacja prowadzona jest na podstawie Programu Rewitalizacji – wieloletniego programu działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej lub środowiskowej, zmierzającego do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiącego narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji. Wdrożenie działań w sferze społecznej oraz gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno – funkcjonalnej lub technicznej ma doprowadzić do likwidacji koncentracji negatywnych zjawisk w tych obszarach.

Należy podkreślić, że objęcie danego obszaru Programem Rewitalizacji będzie stanowiło podstawę do ubiegania się o dofinansowanie w ramach funduszy zewnętrznych, w tym środków Unii Europejskiej.

PRZEWODNICZĄCA
RADY MIJSKIEJ
lic. Barbara Michalska

Załącznik
do Uchwały Nr 303/XLI/18
Rady Miejskiej w Żurominie
z dnia 7 lutego 2018 r.

PROGRAM REWITALIZACJI GMINY I MIASTA ŻUROMIN NA LATA 2017-2023

GMINA I MIASTO ŻUROMIN
POWIAT ŻUROMIŃSKI
WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE

ZAMAWIAJĄCY	GMINA I MIASTO ŻUROMIN
WYKONAWCA	WESTMOR CONSULTING KAROLINA DRZEWIECKA

ŻUROMIN 2017

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Zgodność PR z dokumentami strategicznymi i planistycznymi	5
3. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych	8
3.1. Sfera społeczna	11
3.2. Sfera gospodarcza	33
3.3. Sfera środowiskowa	36
3.4. Sfera przestrzenno-funkcjonalna	39
3.5. Sfera techniczna	42
3.6. Potencjał i bariery Gminy i Miasta Żuromin	43
3.7. Podsumowanie wskaźników, wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji	46
3.8. Identyfikacja potrzeb rewitalizacyjnych	54
4. Planowany efekt rewitalizacji oraz cele i kierunki działań mające na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk	55
5. Lista projektów głównych	59
6. Pozostałe przedsięwzięcia rewitalizacyjne	63
7. Mechanizmy zapewnienia komplementarności	67
8. Ramy finansowe PR	73
9. Mechanizmy włączenia mieszkańców	77
9.1. Udział interesariuszy w procesie tworzenia PR	77
9.2. Sposób włączenia interesariuszy w procesie wdrażania PR	79
10. System realizacji PR (struktura organizacyjna)	81
11. System monitoringu PR	84
12. Spis tabel i rysunków	89

1. Wstęp

Rewitalizacja to kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji (...).

Źródło: Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, Minister Rozwoju,
Warszawa, 2 sierpnia 2016

Aby przeciwdziałać występującym zjawiskom kryzysowym coraz większą uwagę zaczęto przywiązywać do planowania i realizacji kompleksowych projektów rewitalizacyjnych. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych, w których zidentyfikowano szereg problemów, ma na celu pobudzenie aktywności środowisk lokalnych i przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego. Ponadto działania naprawcze prowadzić będą do wzrostu jakości życia, pozwolą na poprawę ładu przestrzennego, stanu środowiska i zabudowy. Należy jednak pamiętać, że rewitalizacja to nie tylko odbudowa, renowacja czy też przywracanie stanu pierwotnego lub minimum stanu używalności określonego obiektu czy terenu lecz przede wszystkim dążenie do przywrócenia ożywienia społeczno - gospodarczego danego regionu.

Rewitalizacja to proces kompleksowy oraz długotrwały. Dotyczy on wybranych obszarów zamieszkałych przez grupę społeczną dotkniętą określonymi problemami. Kompleksowa rewitalizacja obejmuje sferę społeczną oraz gospodarczą lub środowiskową lub przestrzenno-funkcjonalną lub techniczną. Aby proces ten mógł przynieść założone rezultaty, konieczna jest jego konsekwentna realizacja oraz czas – tylko wówczas możliwy jest widoczny rozwój społeczno-gospodarczy obszaru rewitalizacji.

Cele i oczekiwane efekty rewitalizacji przedstawiają się następująco:

- pobudzenie aktywności środowisk lokalnych;
- stymulowanie współpracy na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego;
- przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego w zagrożonych dysfunkcjami społecznymi obszarach;
- polepszenie jakości życia mieszkańców;
- zwiększenie szans mieszkańców na zatrudnienie;
- trwała odnowa obszaru, poprawa ładu przestrzennego, stanu środowiska i zabudowy poprzez zastosowanie wysokiej jakości rozwiązań architektonicznych i urbanistycznych;
- odnowa lub wzmocnienie atutów rozwojowych miast i obszarów wiejskich.

Rezultatem prowadzonych działań będzie także zmiana wizerunku obszaru poddanego rewitalizacji, a co się z tym wiąże, zwiększenie zainteresowania inwestorów tym obszarem.

Zgodnie z *Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*, program rewitalizacji to wieloletni program działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej lub środowiskowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji.

Jednostki samorządu terytorialnego mogą wdrażać działania rewitalizacyjne w dwojaki sposób. Program rewitalizacji może być inicjowany, opracowany i uchwalony przez Radę Gminy, na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. 2017 poz. 1875) lub na podstawie ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2017 poz. 1023).

Program Rewitalizacji Gminy i Miasta Żuromin na lata 2017-2023 został opracowany zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym.

Należy podkreślić, że prawidłowo opracowany Program Rewitalizacji musi charakteryzować się następującymi cechami:

- kompleksowość
  - działania całościowe i wielowymiarowe, uwzględniające aspekty: społeczne, ekonomiczne, przestrzenne, techniczne, środowiskowe i kulturowe,
  - włączenie środków z EFRR, EFS, FS, innych publicznych oraz prywatnych.
- koncentracja
  - koncentracja na obszarach najbardziej zdegradowanych, tj. obszarach gminy, gdzie skala problemów i zjawisk kryzysowych jest największa.
- komplementarność
  - wzajemne oddziaływanie między projektami rewitalizacyjnymi,
  - powiązania działań rewitalizacyjnych ze strategicznymi decyzjami Gminy,
  - efektywny system zarządzania projektami rewitalizacyjnymi (współdziałanie instytucji, spójność procedur itp.),
- partycypacja
  - nierozzerwalnie wpisane w proces rewitalizacji uczestnictwo we współdecydowaniu,
  - musi mieć realny charakter,
  - stanowi fundament działań na każdym etapie procesu rewitalizacji: diagnozowania, programowania, wdrażania, monitorowania i oceniania.

Prace związane z opracowaniem Programu Rewitalizacji Gminy i Miasta Żuromin na lata 2017-2023 realizowane były przy aktywnym udziale społeczeństwa, które na etapie tworzenia dokumentu miało możliwość wniesienia swoich pomysłów, opinii, stanowisk, sprzeciwu oraz aprobaty. Konsultacje społeczne były skierowane do szerokiego grona odbiorców. Przeprowadzone zostały spotkania konsultacyjne z interesariuszami rewitalizacji, mające na celu poznanie występujących na terenie Gminy i Miasta problemów i potrzeb w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. W trakcie spotkań omówione zostały podstawowe zagadnienia związane z procesem rewitalizacji oraz cele rewitalizacji. Ponadto podjęto dyskusje na temat występujących zjawisk kryzysowych i przyczyn ich występowania oraz przeprowadzono badanie ankietowe.

2. Zgodność PR z dokumentami strategicznymi i planistycznymi

Niniejszy Program Rewitalizacji jest zgodny z następującymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi.

STRATEGIA ROZWOJU GMINY I MIASTA ŻUROMIN NA LATA 2016-2022

Strategia Rozwoju Gminy i Miasta Żuromin na lata 2016-2022 wskazuje wizję rozwoju, cele strategiczne i sposoby ich realizacji. Zawarte w Strategii zapisy są spójne z założeniami dokumentów strategicznych na szczeblu powiatowym i wojewódzkim, tj. wpisują się w cele i priorytety określone odpowiednio w Strategicznym Planie Rozwoju Powiatu Żuromińskiego na lata 2014-2020 oraz w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030. Ponadto Strategia uwzględnia zapisy innych dokumentów strategicznych i planistycznych obowiązujących na terenie Gminy i Miasta Żuromin.

W ramach Strategii Rozwoju Gminy i Miasta Żuromin na lata 2016-2022 określono następujące cele strategiczne:

- pobudzenie rozwoju gospodarczego i wzmocnienie lokalnej przedsiębiorczości;
- poprawa jakości życia mieszkańców i stworzenie warunków ich rozwoju;
- integracja wspólnoty lokalnej poprzez budowanie społeczeństwa obywatelskiego.

Działania rewitalizacyjne ukierunkowane są przede wszystkim na aktywizację i integrację społeczno – zawodową mieszkańców zdegradowanych obszarów. Mają doprowadzić do zapewnienia wysokiego standardu życia mieszkańcom Gminy m.in. poprzez pobudzenie aktywności społecznej, dlatego też należy stwierdzić, że zaplanowane przedsięwzięcia rewitalizacyjne są niezbędne do tego, aby zrealizować cele wyznaczone w Strategii Rozwoju. Strategia Rozwoju Gminy i Miasta Żuromin stanowi rdzeń planowania, natomiast

Program Rewitalizacji Gminy i Miasta Żuromin rozwija zapisy Strategii i konkretyzuje zarówno cele, jak i przedsięwzięcia służące rewitalizacji.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA I GMINY ŻUROMIN

W ramach dokumentu zidentyfikowano główne problemy mające wpływ na sposób zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta. Należą do nich problemy przyrodnicze i ekologiczne, społeczne, strukturalne, środowiska kulturowego, w zakresie komunikacji i infrastruktury technicznej. Są to zatem negatywne zjawiska, które stanowią podstawę do uznania danego obszaru jako zdegradowanego.

Działania zaplanowane w ramach niniejszego Programu Rewitalizacji mają na celu ograniczenie występujących problemów, rozwój społeczno-gospodarczy Gminy i Miasta Żuromin, wzrost aktywności i integracji lokalnej społeczności oraz podniesienie jakości życia mieszkańców. Przyczynią się zatem do zniwelowania zdiagnozowanych w ramach Studium uwarunkowań negatywnych zjawisk, które stanowią bariery dla dalszego rozwoju Gminy i Miasta, który powinien polegać na pełnym zaspokojeniu potrzeb społeczności lokalnej, przy jednoczesnym zrównoważonym zagospodarowywaniu terenów. Jako wiodące cele rozwoju w ramach Studium (...) przyjęto:

- wzrost aktywizacji gospodarczej miasta i gminy;
- poprawę jakości życia mieszkańców;
- ochronę i racjonalne kształtowanie środowiska przyrodniczego i kulturowego;
- rozwój i usprawnienie systemów komunikacji i infrastruktury technicznej;
- kształtowanie ładu przestrzennego.

Cele wyznaczone w ramach niniejszego Programu Rewitalizacji są zgodne z ww. wymienionymi. Zaplanowane projekty rewitalizacyjne przyczynią się do ich osiągnięcia, co w konsekwencji wpłynie na możliwość rozwoju nie tylko obszaru rewitalizacji, ale całej Gminy i Miasta Żuromin.

PLAN GOSPODARKI NISKOEMISYJNEJ DLA GMINY I MIASTA ŻUROMIN NA LATA 2015-2020

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej jest dokumentem opisującym kierunki działań zmierzających do osiągnięcia celów pakietu klimatyczno-energetycznego tj. redukcji emisji gazów cieplarnianych, zwiększenia udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, zwiększenia efektywności energetycznej oraz poprawy jakości powietrza, a także zmiany postaw konsumpcyjnych użytkowników energii. Celem opracowanego dokumentu jest przedstawienie planu działań i jego uwarunkowań, służących redukcji zużycia energii finalnej na terenie Gminy i Miasta Żuromin, a przez to redukcji emisji gazów cieplarnianych (CO₂).

Wizja Gminy i Miasta Żuromin w zakresie gospodarki niskoemisyjnej i ochrony klimatu będzie realizowana przez następujące cele:

- redukcja emisji CO₂ na terenie Gminy o 4,4% do roku 2020 w stosunku do przyjętego roku bazowego 2010;
- redukcja zużycia energii finalnej na terenie Gminy o 4,4% do roku 2020 w stosunku do przyjętego roku bazowego 2010;
- wzrost udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych na terenie Gminy w całkowitym bilansie energii finalnej do roku 2020 o 7,35%;
- poprawa jakości powietrza na terenie Gminy.

Należy zauważyć, że działania rewitalizacyjne pośrednio wpisują się ww. cele, bowiem Program Rewitalizacji przewiduje m.in. zadania w sferze technicznej, których celem jest ograniczenie zjawiska niskiej emisji na terenie Gminy. Działania te, poza poprawą jakości powietrza, pozytywnie wpłyną również na zdrowie i jakość życia mieszkańców obszarów rewitalizacji, jak i mieszkańców całej Gminy i Miasta Żuromin.

MIEJSKO – GMINNA STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY I MIASTA ŻUROMIN

Głównym celem pomocy społecznej jest zaspokajanie niezbędnych podstawowych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka. Zadania własne i zlecone z zakresu pomocy społecznej na terenie Gminy i Miasta Żuromin wykonuje Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Żurominie. W ramach Strategii określone zostały m.in. cele strategiczne wobec bezrobotnych, ludzi starszych, samotnych i niepełnosprawnych, a także osób bezdomnych zmierzające do wyrównania szans życiowych. Ponadto wyznaczono cele w zakresie kompleksowej opieki nad rodziną, przeciwdziałania powstaniu zjawiska ubóstwa, minimalizowania zjawiska alkoholizmu. W Strategii uwzględniono także w szerokim zakresie potrzeby dzieci i młodzieży. Należy przy tym zauważyć, że w ramach Programu Rewitalizacji zaplanowano tzw. działania miękkie nastawione na ograniczenie występujących problemów społecznych, w tym związanych z niskim stopniem bądź brakiem zagospodarowania czasu wolnego tej grupy mieszkańców.

Działania rewitalizacyjne ukierunkowane są przede wszystkim na wzrost aktywności i integrację najmłodszych mieszkańców zdegradowanych obszarów. Ponadto przewidziano zajęcia dla osób starszych, którzy są grupą szczególnie narażoną na wykluczenie społeczne. Zaplanowane przedsięwzięcia mają doprowadzić do zapewnienia wysokiego standardu życia mieszkańcom Gminy i Miasta Żuromin m.in. poprzez pobudzenie aktywności społecznej oraz zapewnienie odpowiedniej oferty edukacyjnej, kulturalnej i rekreacyjno – sportowej, dlatego

też należy stwierdzić, że zaplanowane działania są niezbędne do tego, aby zrealizować cele wyznaczone ww. Strategii.

3. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych

Zgodnie z *Instrukcją dotyczącą przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenia ładu przestrzennego*, do analizy w ujęciach przestrzennym, społecznym i gospodarczym oraz środowiskowym jednostkami są miejskie jednostki urbanistyczne. Ich brak nie wyklucza jednak innych możliwości wskazania obszarów zdegradowanych. Możliwe jest wskazanie innego typu jednostek np. sołectw. Uwzględniając fakt, że analizowane jednostki powinny być wyznaczone w sposób odpowiadający istniejącym powiązaniom funkcjonalnym, na terenie Gminy i Miasta Żuromin do diagnozy czynników i zjawisk kryzysowych jako typ jednostki przyjęto sołectwa (na obszarze wiejskim) oraz obwody (na obszarze miejskim).

Diagnozie poddano następujące sołectwa:

- Będzimin
- Brudnice
- Chamsk
- Cierpigórz
- Dąbrowa
- Dąbrowice
- Dębsk
- Franciszkowo
- Kliczewo Duże
- Kliczewo Małe
- Kosewo
- Kruszewo
- Młudzyn
- Nowe Nadratowo
- Olszewo
- Poniatowo
- Raczyny
- Rozwozin
- Rzężawy
- Sadowo

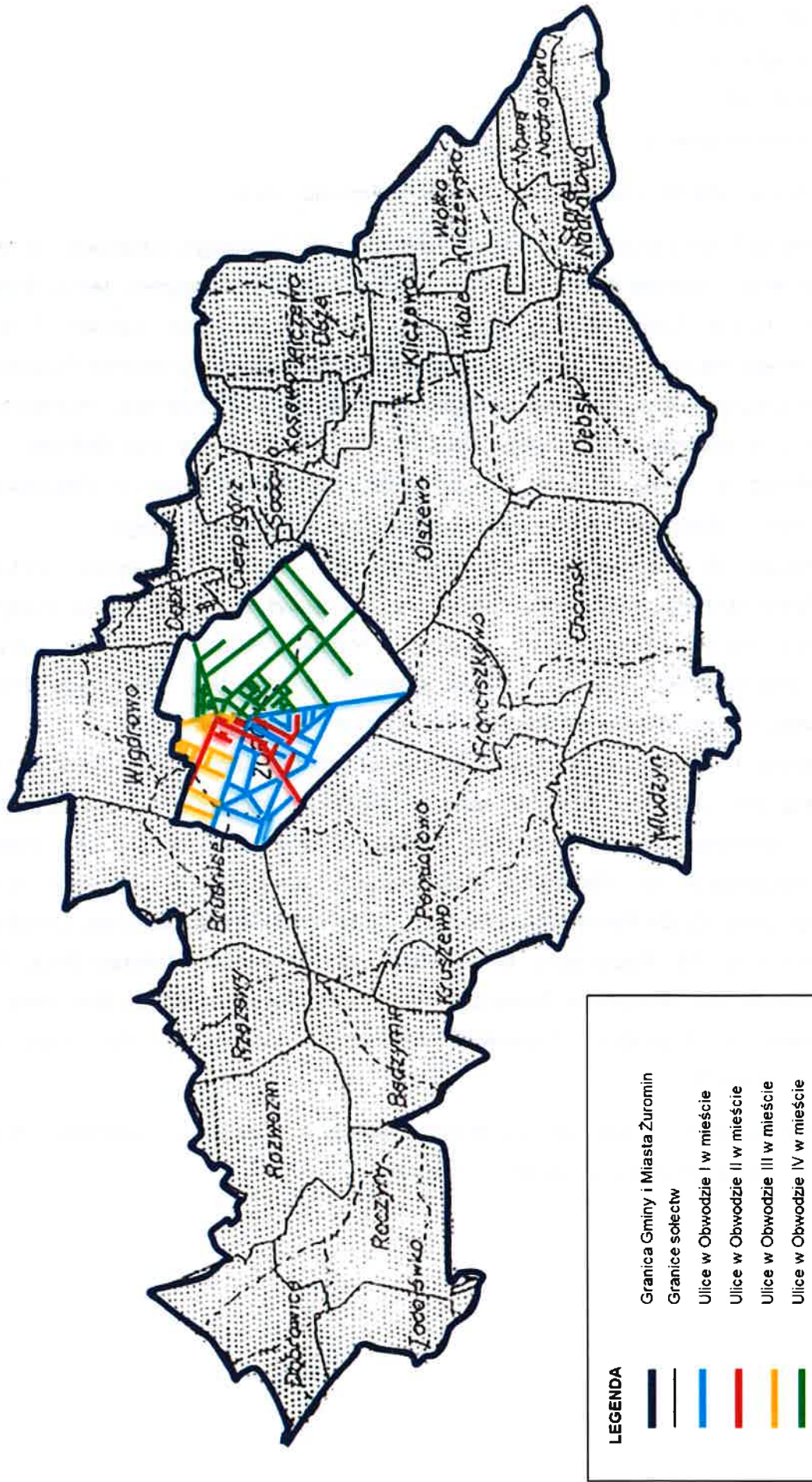
- Stare Nadratowo
- Tadajówka
- Wiadrowo
- Wólka Kliczewska

oraz obwody w Mieście, w skład których weszły następujące ulice:

- **Obwód I:** Armii Krajowej, Batalionów Chłopskich, B. Chrobrego, Działkowa, Generała Andersa, Generała Sikorskiego, Gen. Maczka, Władysława Jagiełły, Jasna, Kołowa, Anasztazego Kołodziejskiego, Komunalna, Leśna, Lidzbarska, Łąkowa, 3 Maja, Gabriela Narutowicza, Stanisława Augusta Poniatowskiego, Kazimierza Pułaskiego, Sielankowa, Jana Sobieskiego, Spokojna, Strzelecka, Towarowa, Warszawska, Wesoła, Wiśniowa, Zamojskiego, Żłota, Żurawia, plac Garażowy, plac Wolności
- **Obwód II:** Cicha, Licealna, Grunwaldzka, Mickiewicza, Plac J. Piłsudskiego, Targowa, Wierzbowa, Wyzwolenia, Zielona, Zwycięstwa, Żeromskiego
- **Obwód III:** Akacyjowa, Chopina, Kościuszki, Kwiatowa, Lipowa, Makowa, Małachowskiego, Mazowiecka, Mazurska, Stanisława Moniuszki, Polna, Parkowa, Przedwiośnie, Przemysłowa, Macieja Rataja, Różana, Szkolna, Karola Szymanowskiego, Biskupa L. Wetmańskiego, Wiadrowska, Wincentego Witosa, Wiosenna, dr Antoniego Wolskiego, Plac Zielony Rynek, Żytnia
- **Obwód IV:** Brzozowa, Władysława Broniewskiego, Marii Dąbrowskiej, Dębowa, Jana Długosza, Jezuitów, Stefana Jaracza, Klonowa, Jana Kochanowskiego, Marii Konopnickiej, Mikołaja Kopernika, Krótka, Krzywa, Kosynierów, Lenartowicza, Leszczynowa, ks. Stanisława Malinowskiego, Jana Matejki, Mławska, Nowa, Ogrodowa, Ojców Reformatów, Okopowa, Olszewska, Elizy Orzeszkowej, Osiedlowa, Parafialna, Ks. Popieluszki, Bolesława Prusa, Raclawicka, Mikołaja Reja, M.C. Skłodowskiej, Słowiańska, Słoneczna, Henryka Sienkiewicza, Siostry Stanisławy, Ks. Staniszeko, Szpitalna, Topolowa, Wiatraczna, Wschodnia. Ks. Kazimierza Żbikowskiego

Poniżej przedstawiono mapę Gminy i Miasta Żuromin w podziale na sołectwa i miasto Żuromin, w tym na obwody wyznaczone w mieście.

Rysunek 1. Mapa Gminy i Miasta Żuromin

Źródło: Dane UGIM Żuromin

Analiza problemów występujących na terenie poszczególnych sołectw oraz obwodów wyznaczonych na obszarze Gminy i Miasta Żuromin została przeprowadzona na podstawie dostępnych danych statystycznych w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej i techniczno-infrastrukturalnej. Do analizy wykorzystano przede wszystkim dane Urzędu Gminy i Miasta Żuromin, Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żurominie, Policji oraz dane Głównego Urzędu Statystycznego.

Przeanalizowano zestaw wskaźników, porównując wartości średnie, charakterystyczne dla poszczególnych jednostek osadniczych i zestawiając je z przeciętnymi wartościami dla Gminy i Miasta Żuromin. W przypadku analizy danych łącznie dla całej Gminy i Miasta, zestawiono je z danymi powiatu Żuromińskiego i województwa mazowieckiego. Tak przeprowadzona diagnoza umożliwiła stwierdzenie, w których jednostkach występuje koncentracja negatywnych zjawisk w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej.

3.1. Sfera społeczna

CHARAKTERYSTYKA LUDNOŚCI

W 2016 r. mieszkańcy Gminy i Miasta Żuromin stanowili około 36,85% powiatu żuromińskiego i około 0,27% województwa mazowieckiego.

Poniższe tabele przedstawiają dane na temat liczby mieszkańców oraz udziału ludności według ekonomicznych grup wieku na terenie Gminy i Miasta Żuromin, powiatu żuromińskiego i województwa mazowieckiego w 2016 r. Na terenie Gminy i Miasta odnotowano niższy udział osób w wieku przedprodukcyjnym niż na terenie powiatu żuromińskiego i województwa mazowieckiego. Udział ludności w wieku produkcyjnym na terenie Gminy i Miasta Żuromin był najwyższy. Z kolei odsetek liczby osób w wieku poprodukcyjnym w Gminie i Mieście Żuromin był najniższy w porównaniu z pozostałymi jednostkami.

Tabela 1. Procentowy udział ludności wg ekonomicznych grup wieku na terenie Gminy i Miasta Żuromin powiatu żuromińskiego i województwa mazowieckiego w 2016 roku

Wyszczególnienie	Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku			Liczba osób ogółem
	w wieku przedprodukcyjnym	w wieku produkcyjnym	w wieku poprodukcyjnym	
Gmina	18,1	63,3	18,6	14 588
Powiat	18,7	61,6	19,6	39 586
Województwo	18,7	60,7	20,6	5 365 898

Źródło: Dane GUS

Bez względu na analizowaną jednostkę, od 2012 r. obserwuje się podobne trendy demograficzne zarówno w Gminie i Mieście Żuromin, powiecie żuromińskim, jak i województwie. Na przestrzeni lat 2012-2016 ww. jednostkach malał udział ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, a rósł udział osób w wieku poprodukcyjnym.

Tabela 2. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku na terenie Gminy i Miasta Żuromin, powiatu żuromińskiego i województwa mazowieckiego w latach 2012-2016

Wyszczególnienie	2012	2013	2014	2015	2016
Gmina					
w wieku przedprodukcyjnym	19,3	18,7	18,3	18,1	18,1
w wieku produkcyjnym	64,6	64,6	64,2	63,8	63,3
w wieku poprodukcyjnym	16,1	16,7	17,5	18,1	18,6
Powiat					
w wieku przedprodukcyjnym	20,1	19,6	19,2	18,8	18,7
w wieku produkcyjnym	61,8	62,0	62,0	61,9	61,6
w wieku poprodukcyjnym	18,0	18,4	18,9	19,2	19,6
Województwo					
w wieku przedprodukcyjnym	18,6	18,5	18,5	18,6	18,7
w wieku produkcyjnym	62,9	62,4	62,0	61,4	60,7
w wieku poprodukcyjnym	18,6	19,0	19,5	20,0	20,6

Źródło: Dane GUS

Utrzymujące się trendy niekorzystnie wpłyną na sytuację demograficzną w przyszłości na tych obszarach. Zmiany zachodzące w strukturze wiekowej mieszkańców, bez podjęcia odpowiednich działań profilaktycznych, mogą pociągać za sobą problemy dotyczące sukcesywnego i silnego wzrostu liczebności osób starszych, które prawdopodobnie pociągnie za sobą nasilenie się problemów społecznych, dotyczących osoby starsze oraz wzrost wydatków Gminy i Miasta w zakresie opieki społecznej. Konieczne jest więc podjęcie zadań związanych z pomocą ukierunkowaną dla tej grupy ludzi, w tym organizacją zajęć dla seniorów. Niemniej jednak Gmina powinna także podejmować działania mające na celu zatrzymanie na swym terenie młodych osób i przyciągnięcie młodych małżeństw oraz rodzin, co z kolei wpłynie na wzrost przyrostu naturalnego i zwiększenie udziału osób w wieku przedprodukcyjnym, a tym samym na wzrost liczby mieszkańców w ogóle. Spowolni to, a nawet zahamuje proces wyludniania się Gminy i Miasta Żuromin.

W tabeli poniżej przedstawiono dane na temat liczby ludności w latach 2012-2016 w poszczególnych sołectwach oraz obwodach, które przyjęto jako jednostki analizy w celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

Tabela 3. Liczba mieszkańców w poszczególnych sołectwach i obwodach na terenie Gminy i Miasta Żuromin z uwzględnieniem grup wiekowych

Wyszczególnienie	ludność w wieku przedprodukcyjnym						ludność w wieku produkcyjnym						ludność w wieku poprodukcyjnym						ludność ogółem				
	2012	2013	2014	2015	2016		2012	2013	2014	2015	2016		2012	2013	2014	2015	2016		2012	2013	2014	2015	2016
Będzimin	72	68	65	63	65		179	187	193	189	192		55	55	47	61	61		306	310	305	313	318
Brudnice	48	48	44	46	45		169	167	167	167	160		42	43	45	42	46		259	258	256	255	251
Chamsk	152	145	142	137	134		509	514	506	507	500		176	177	185	185	185		837	836	833	829	819
Cierpigórz	20	20	22	22	20		54	54	54	54	56		17	16	17	17	17		91	90	93	93	93
Dąbrowa	45	47	43	46	47		103	103	104	106	106		24	25	24	24	26		172	175	171	176	179
Dąbrowice	37	37	34	36	36		94	92	94	90	87		29	30	29	30	30		160	159	157	156	153
Dębsk	62	59	57	58	58		164	164	158	157	153		69	69	67	67	69		295	292	282	282	280
Franciszkowo	37	34	36	32	35		98	103	105	105	104		34	31	30	31	33		169	168	171	168	172
Kliczewo Duże	34	31	28	28	27		96	92	92	88	86		20	22	24	27	28		150	145	144	143	141
Kliczewo Małe	24	24	22	22	18		95	95	97	92	92		34	35	36	37	34		153	154	155	151	144
Kosewo	34	37	37	38	41		104	105	101	101	98		48	43	44	43	46		186	185	182	182	185
Kruszewo	23	20	18	20	20		76	82	81	79	81		26	25	28	27	25		125	127	127	126	126
Miłudzyn	26	22	22	20	22		78	80	81	83	80		24	23	22	23	21		128	125	125	126	123
Nowe Nadratowo	16	16	19	20	20		52	48	49	49	50		22	24	23	23	22		90	88	91	92	92
Olszewo	52	47	48	50	43		171	166	160	156	157		47	46	48	48	46		270	259	256	254	246
Poniatowo	178	183	171	171	167		518	514	508	513	514		139	141	142	146	145		835	838	821	830	826
Raczyń	72	69	69	66	65		133	134	130	132	132		37	36	41	42	39		242	239	240	240	236
Rozwozín	75	66	66	55	53		174	173	168	163	165		43	45	50	52	50		292	284	284	270	268
Rzęzawy	40	50	44	39	38		160	155	152	153	144		46	48	48	49	49		246	253	244	241	231
Sadowo	19	17	17	17	15		49	50	50	49	45		11	12	11	10	13		79	79	78	76	73
Stare Nadratowo	1	0	1	1	1		17	17	18	17	17		10	9	9	8	7		28	26	28	26	25
Tadajówka	23	24	23	22	21		53	52	52	55	55		18	19	19	19	20		94	95	94	96	96
Wiadrowo	102	97	99	95	98		256	257	249	247	250		81	80	84	83	85		439	434	432	425	433
Wólka Kliczewska	35	37	33	28	28		75	74	74	75	76		25	25	25	27	26		135	136	132	130	130
Miasto Żuromin Obwód 1	389	384	383	380	380		1 393	1 373	1 360	1 336	1 303		283	300	319	331	348		2 065	2 057	2 062	2 047	2 031

PROGRAM REWITALIZACJI GMINY I MIASTA ŻUROMIN NA LATA 2017-2023

Wyszczególnienie	ludność w wieku przedprodukcyjnym				ludność w wieku produkcyjnym				ludność w wieku poprodukcyjnym				ludność ogółem							
	2012	2013	2014	2015	2016	2012	2013	2014	2015	2016	2012	2013	2014	2015	2016	2012	2013	2014	2015	2016
Miasto Żuromin Obwód 2	555	523	513	520	524	2 303	2 257	2 228	2 208	2 190	450	472	504	533	554	3 308	3 252	3 245	3 261	3 268
Miasto Żuromin Obwód 3	278	266	254	244	247	1 017	992	958	936	922	316	328	340	357	360	1 611	1 586	1 552	1 537	1 529
Miasto Żuromin Obwód 4	362	351	358	349	338	1 443	1 428	1 426	1 426	1 400	230	247	259	279	297	2 035	2 026	2 043	2 054	2 035
Razem Gmina	2 811	2 722	2 668	2 625	2 606	9 633	9 528	9 415	9 333	9 215	2 356	2 426	2 520	2 621	2 682	14 800	14 676	14 603	14 579	14 503

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UGiM Żuromin

Na podstawie powyższych danych przeanalizowano sytuację na terenie sołectw i obwodów, zestawiając średnie charakteryzujące poszczególne jednostki osadnicze z wartością przeciętną dla Gminy i Miasta Żuromin dla wskaźników udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze oraz udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze.

Tabela 4. Wskaźniki społeczne – demografia

Wyszczególnienie	Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze	Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze
Będzimin	19,18%	20,44%
Brudnice	18,33%	17,93%
Chamsk	22,59%	16,36%
Cierpigórz	18,28%	21,51%
Dąbrowa	14,53%	26,26%
Dąbrowice	19,61%	23,53%
Dębsk	24,64%	20,71%
Franciszkowo	19,19%	20,35%
Kliczewo Duże	19,86%	19,15%
Kliczewo Małe	23,61%	12,50%
Kosewo	24,86%	22,16%
Kruszewo	19,84%	15,87%
Młudzyn	17,07%	17,89%
Nowe Nadratowo	23,91%	21,74%
Olszewo	18,70%	17,48%
Poniatowo	17,85%	20,22%
Raczyny	16,53%	27,54%
Rozwozin	18,66%	19,78%
Rzęzawy	21,21%	16,45%
Sadowo	17,81%	20,55%
Stare Nadratowo	28,00%	4,00%
Tadajówka	20,83%	21,88%
Wiadrowo	19,63%	22,63%
Wólka Kliczewska	20,00%	21,54%
Miasto Żuromin Obwód 1	17,13%	18,71%
Miasto Żuromin Obwód 2	16,95%	16,03%
Miasto Żuromin Obwód 3	23,54%	16,15%
Miasto Żuromin Obwód 4	14,59%	16,61%
Razem Gmina	18,49%	17,97%

Legenda:

wartość gorsza niż średnia dla gminy	wartość lepsza niż średnia dla gminy
--------------------------------------	--------------------------------------

Źródło: Opracowanie własne Opracowanie własne na podstawie danych UGiM Żuromin

Analizując powyższe wskaźniki, najgorszą sytuacją demograficzną, gdzie udział mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym jest najniższy, charakteryzują się sołectwa: Brudnice, Chamsk, Kliczewo Małe, Kruszewo, Młudzyn, Olszewo, Rzęzawy, Stare Nadratowo, a w mieście: obwody 2, 3 i 4 – na terenie tych jednostek odnotowano wskaźniki gorsze niż średnia dla Gminy i Miasta Żuromin. Biorąc pod uwagę udział najstarszej grupy mieszkańców, sytuacja gorsza niż średnia dla Gminy i Miasta, występuje w znacznie większej liczbie jednostek. Dwa negatywne wskaźniki występują w sołectwach: Chamsk, Kliczewo Małe, Kruszewo, Olszewo, Rzęzawy, Stare Nadratowo oraz w Obwodzie 3 w Żurominie.

Biorąc pod uwagę postępujący proces starzenia się społeczeństwa, coraz większym wyzwaniem dla polityki społecznej będzie jak najbardziej efektywne wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego, a dla seniorów zapewnienie spędzania w satysfakcjonujący sposób ostatnich lat życia, przy zmniejszającym się udziale własnej rodziny. Niestety w przypadku części seniorów starość oznacza lub będzie oznaczać ubóstwo i trwanie na marginesie życia społecznego. Osoby w wieku poprodukcyjnym są grupą szczególnie zagrożoną wykluczeniem społecznym, co oznacza, że znajdują się w sytuacji uniemożliwiającej lub znacznie utrudniającej korzystanie z dóbr publicznych i infrastruktury społecznej, gromadzenie zasobów i zdobywanie dochodów w godny sposób. Problem ubóstwa osób starszych z jednej strony wynika z niskiej wysokości emerytur i ich substytutów, a z drugiej strony z faktu, że wskaźnik aktywności zawodowej osób starszych jest niski. Dlatego warto podejmować działania mające na celu aktywizację zawodową seniorów. Z kolei, aby ograniczyć problem wykluczenia społecznego w zakresie korzystania z dóbr publicznych i infrastruktury społecznej, konieczne jest dostosowywanie oferty i infrastruktury do potrzeb osób starszych oraz podejmowanie działań aktywizujących i mających na celu włączenie społeczne seniorów.

Z jednej strony wzrost liczby osób starszych determinuje konieczność rozszerzania oferty skierowanej do tej grupy, z drugiej zaś strony w celu wyhamowania procesu starzenia się społeczeństwa oraz depopulacji, trzeba też pamiętać o zapewnieniu ciekawej oferty dla ludzi młodych – aby chcieli osiedlać się na terenach dotkniętych problemami wyludniania się oraz starzenia się społeczeństwa. Konieczne są zatem nie tylko działania infrastrukturalne zmierzające do dostosowania infrastruktury do potrzeb różnych grup wiekowych, ale także działania społeczne z zakresu tworzenia atrakcyjnej oferty spędzania wolnego czasu.

Planowanym celem zadań rewitalizacyjnych jest zachęcanie obecnych, jak i potencjalnych mieszkańców do osiedlania się na terenach dotkniętych kryzysem. Oczekiwany efekt będzie wzrost przyrostu naturalnego oraz salda migracji, a w konsekwencji wzrost liczby mieszkańców i wyhamowanie procesu starzenia się społeczeństwa oraz włączenie społeczne osób zagrożonych wykluczeniem. W związku z obserwowanym procesem starzenia się społeczeństwa, problemy osób starszych i chorych w kolejnych latach prawdopodobnie wzrosną. Mieszkańcy, którzy wzięli udział w badaniu ankietowym wskazali na potrzebę zapewnienia lepszej opieki osobom starszym, nie tylko po względem finansowym, ale również pod kątem rzeczowym, poprzez zaangażowanie opiekunów dla seniorów. Zwrócono również uwagę na zasadność organizowania spotkań i wyjazdów osób starszych celem integracji ze społecznością lokalną.

PROBLEMY SPOŁECZNE

Celem działań podejmowanych przez instytucje działające w zakresie szeroko pojętej pomocy społecznej jest zapewnienie warunków życia odpowiadającym godności człowieka. Placówką realizującą zadania pomocy społecznej na terenie Gminy i Miasta Żuromin jest Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, który pomaga rodzinom oraz osobom samotnym w trudnych sytuacjach życiowych, realizuje zadania własne i zlecone zgodnie z zapisami ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. 2017 poz. 1769).

Poniżej zaprezentowano szczegółowe dane na temat pomocy społecznej świadczonej przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Żurominie w latach 2012-2016. Z danych wynika, że na przestrzeni analizowanych lat zmniejszyła się liczba rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej ogółem. Pod względem powodu, z którego mieszkańcy Gminy i Miasta Żuromin korzystali ze wsparcia, najwięcej beneficjentów to osoby ubogie i bezrobotne.

Tabela 5. Wybrane dane charakteryzujące pomoc społeczną na obszarze Gminy i Miasta Żuromin w latach 2012-2016

Powód trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin					Liczba osób w tych rodzinach				
	2012	2013	2014	2015	2016	2012	2013	2014	2015	2016
Ubóstwo	279	292	230	234	204	882	872	624	756	538
Potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności	60	81	50	47	49	343	450	265	246	265
Bezrobocie	257	246	223	197	157	884	836	541	663	495
Niepełnosprawność	89	103	84	92	83	158	186	155	218	150
Długotrwała lub ciężka choroba	64	44	60	77	50	128	138	135	123	83
Bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, w tym:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- rodziny niepełne	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- rodziny wielodzietne	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Alkoholizm	14	32	26	24	14	50	95	70	70	40
Trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	6	3	3	3	2	11	3	8	3	4
Przemoc w rodzinie	9	21	21	12	8	28	74	81	45	30
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MGOSP w Żurominie

Tabela 6. Pomoc społeczna w poszczególnych jednostkach analizy na terenie Gminy i Miasta Żuromin w 2016 r.

Wyszczególnienie	Dane MGOPS									
	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej	Liczba dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny	Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu ubóstwa	Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu niepełnosprawności	Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu bezrobocia	Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu ciężkiej choroby	Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu alkoholizmu	Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu narkomanii	Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu przemocy w rodzinie	
Będzimin	13	30	7	0	6	0	0	0	0	0
Brudnice	36	18	11	17	19	4	0	0	0	0
Chamsk	22	84	14	1	19	0	0	0	0	0
Cierpigórz	3	4	0	3	0	3	0	0	0	0
Dąbrowa	5	13	5	0	1	4	0	0	0	0
Dąbrowice	1	20	1	0	1	0	0	0	0	0
Dębsk	35	37	12	8	7	1	1	0	0	5
Franciszkowo	16	15	15	2	14	1	0	0	0	0
Kliczewo Duże	5	9	5	4	0	0	0	0	0	5
Kliczewo Małe	14	5	12	1	13	1	0	0	0	0
Kosewo	7	28	0	0	3	0	0	0	0	0
Kruszewo	8	12	8	1	1	1	0	0	0	0
Młudzyn	2	15	0	2	0	2	0	0	0	0
Nowe Nadratowo	5	13	0	0	5	0	0	0	0	0
Oliszewo	4	19	0	3	0	4	0	0	0	0
Poniatowo	50	86	42	15	36	3	16	0	0	0
Raczyny	12	36	7	1	6	1	0	0	0	0
Rozwozin	29	44	13	12	7	4	0	0	0	0
Rzęzawy	12	22	12	0	10	2	0	0	0	0
Sadowo	0	8	0	0	0	0	0	0	0	0
Stare Nadratowo	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0

PROGRAM REWITALIZACJI GMINY I MIASTA ŻUROMIN NA LATA 2017-2023

Wyszczególnienie	Dane MGOPS									
	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej	Liczba dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny	Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu ubóstwa	Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu niepełnosprawności	Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu bezrobocia	Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby	Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu alkoholizmu	Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu narkomanii	Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu przemocy w rodzinie	
Tadajówka	0	14	0	0	0	0	0	0	0	
Wiadrowo	21	48	19	1	20	1	0	0	0	
Wólka Kliczewska	10	13	7	3	7	0	0	0	2	
Miasto Żuromin Obwód 1	85	107	69	17	62	20	1	2	2	
Miasto Żuromin Obwód 2	243	236	122	58	169	33	10	0	7	
Miasto Żuromin Obwód 3	73	88	45	12	57	5	2	3	3	
Miasto Żuromin Obwód 4	57	86	22	11	45	5	0	0	3	
Razem Gmina	770	1 110	448	174	508	95	30	5	27	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MGOSP w Żurominie

Analizując sytuację w poszczególnych jednostkach, najwięcej osób korzystających z pomocy środowiskowej na obszarze wiejskim odnotowano w sołectwach Poniatowo, Brudnice i Dębsk. W przypadku sołectwa Poniatowo łatwo zauważyć przewagę nad innymi jednostkami w liczbie beneficjentów pomocy społecznej z tytułu ubóstwa i bezrobocia. Odnotowano tu także najwięcej osób objętych pomocą społeczną z powodu alkoholizmu. W przypadku miasta Żuromin największą grupę beneficjentów świadczeń Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej stanowili mieszkańcy Obwodu 2.

Problemy społeczne widoczne są jednak w całej Gminie i Mieście Żuromin, co obrazuje poniższa tabela, w której zestawiono kolejne wskaźniki społeczne, ukazujące sytuację kryzysową w zakresie udziału osób korzystających z pomocy społecznej oraz udziału dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek.

Tabela 7. Wskaźniki społeczne – beneficjenci pomocy społecznej

Wyszczególnienie	Udział osób korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności na danym obszarze	Udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na danym obszarze
Będymin	4,09%	46,15%
Brudnice	14,34%	40,00%
Chamsk	2,69%	62,69%
Cierpigórz	3,23%	20,00%
Dąbrowa	2,79%	27,66%
Dąbrowice	0,65%	55,56%
Dębsk	12,50%	63,79%
Franciszkowo	9,30%	42,86%
Kliczewo Duże	3,55%	33,33%
Kliczewo Małe	9,72%	27,78%
Kosewo	3,78%	68,29%
Kruszewo	6,35%	60,00%
Młudzyn	1,63%	68,18%
Nowe Nadratowo	5,43%	65,00%
Olszewo	1,63%	44,19%
Poniatowo	6,05%	51,50%
Raczyny	5,08%	55,38%
Rozwozin	10,82%	83,02%
Rzęzawy	5,19%	57,89%
Sadowo	0,00%	53,33%
Stare Nadratowo	8,00%	0,00%

Wyszczególnienie	Udział osób korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności na danym obszarze	Udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na danym obszarze
Tadajówka	0,00%	66,67%
Wiadrowo	4,85%	48,98%
Wólka Kliczewska	7,69%	46,43%
Miasto Żuromin Obwód 1	4,19%	28,16%
Miasto Żuromin Obwód 2	7,44%	45,04%
Miasto Żuromin Obwód 3	4,77%	38,63%
Miasto Żuromin Obwód 4	2,80%	25,44%
Razem Gmina	5,31%	42,59%

Legenda:

wartość gorsza niż średnia dla gminy	wartość lepsza niż średnia dla gminy
--------------------------------------	--------------------------------------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MGOSP w Żurominie

Największy udział osób korzystających z pomocy społecznej występuje w sołectwie Brudnice, natomiast największy udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek, dotyczy sołectwa Rozwozin. Znaczny odsetek podopiecznych w większości jednostkach może wynikać z trwających postaw mieszkańców i długoletniego objęcia pomocą Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. Mentalność tej części mieszkańców powoduje bierność, która pozwala na utrzymywanie się wyłącznie ze środków pomocy społecznej, bez refleksji o podjęcie próby poprawy własnego losu. Co gorsza, wzorce te często są przekazywane z pokolenia na pokolenie. Taka postawa przekłada się również na niskie zaangażowanie w życie społeczne, a w konsekwencji prowadzi do wykluczenia społecznego. Trzeba również pamiętać o tym, że zła sytuacja dochodowa sprzyja osłabieniu kontaktów społecznych, a w konsekwencji izolacji społecznej.

Zjawisko ubóstwa z jednej strony jest wynikiem określonych procesów społeczno-gospodarczych, z drugiej zaś strony samo potrafi generować nowe problemy w postaci izolacji społecznej, uzależnień czy przemocy w rodzinie, a także ograniczonych możliwości rozwoju i kształcenia. W tym miejscu warto zwrócić uwagę na znaczny udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny. Korzystanie z pomocy społecznej w tym zakresie ukazuje liczbę dzieci, których rodzice znajdują się w złej sytuacji finansowej i których nie stać na finansowanie płatnych zajęć rozwijających umiejętności i zainteresowania najmłodszych, co przekłada się na kształcenie najmłodszych.

Rozwiązanie problemów społecznych wymaga kompleksowego podejścia do zastanej rzeczywistości, ze szczególnym uwzględnieniem osób, które zagrożone są wykluczeniem

społecznym. Jak pokazują dotychczasowe doświadczenia łatwo stać się beneficjentem systemu pomocy społecznej, o wiele trudniej jednak powrócić na drogę samodzielności i odpowiedzialności za byt własny i losy rodziny.

Podsumowując, główną przyczynę zidentyfikowanych problemów społecznych jest ubóstwo i bezrobocie, które z kolei przekładają się na niskie zaangażowanie społeczne, ograniczone możliwości rozwoju mieszkańców, a w konsekwencji powodują izolację społeczną. Ponieważ beneficjenci pomocy społecznej są również często dotknięci wykluczeniem społecznym, ważne jest tworzenie warunków i podejmowanie działań zmierzających do włączenia i integracji społecznej. W tym zakresie warto zwrócić uwagę na stworzenie atrakcyjnej, bezpłatnej oferty spędzania wolnego czasu oraz rozwijania własnych zainteresowań i umiejętności. Należy bowiem pamiętać, że podopieczni MGOPS mają ograniczone środki finansowe, przez co nie stać ich na odpłatne formy spędzania wolnego czasu i rozwijania zainteresowań. Stworzenie publicznej infrastruktury i oferty spędzania wolnego czasu przyczyni się do włączenia społecznego i integracji mieszkańców dotkniętych problemami społecznymi.

RYNEK PRACY

Od lat 2012-2013 obserwuje się spadek liczby bezrobotnych – sytuacja to dotyczy zarówno Gminy i Miasta Żuromin, jak również powiatu żuromińskiego i województwa mazowieckiego. Liczba bezrobotnych kobiet i mężczyzn była porównywalna we wszystkich jednostkach. Pod względem udziału bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, sytuacja w Gminie i Mieście Żuromin przedstawiała się lepiej niż w powiecie i gorzej niż w województwie.

Tabela 8. Struktura bezrobocia na terenie Gminy i Miasta Żuromin na tle powiatu żuromińskiego i województwa mazowieckiego w latach 2012-2016

Wyszczególnienie		2012	2013	2014	2015	2016	
Bezrobotni zarejestrowani wg płci							
ogółem	osoba	gmina	1 503	1 480	1 366	1 230	1 081
		powiat	4 057	4 127	3 662	3 349	2 898
		województwo	271 927	283 196	249 777	216 527	188 910
mężczyźni	osoba	gmina	779	748	692	583	506
		powiat	2 114	2 121	1 831	1 595	1 361
		województwo	141 904	149 396	130 268	111 843	95 107
kobiety	osoba	gmina	724	732	674	647	575
		powiat	1 943	2 006	1 831	1 754	1 537
		województwo	130 023	133 800	119 509	104 684	93 803
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci							
ogółem	%	gmina	15,8	15,6	14,5	13,2	11,7
		powiat	16,3	16,6	14,8	13,6	11,9
		województwo	8,2	8,5	7,6	6,6	5,8
mężczyźni	%	gmina	15,4	14,9	13,8	11,7	10,2
		powiat	15,6	15,8	13,7	12,0	10,3
		województwo	8,2	8,7	7,6	6,5	5,6
kobiety	%	gmina	16,2	16,4	15,2	14,8	13,4
		powiat	17,0	17,6	16,2	15,6	13,8
		województwo	8,1	8,4	7,6	6,7	6,0

Źródło: Dane GUS

Należy zwrócić uwagę, iż problem bezrobocia nie tylko dotyka samych osób pozostających bez pracy ale całe rodziny, dlatego też osoby bezrobotne, jak również ich najbliżsi, zagrożeni są wykluczeniem społecznym, co przekłada się na niskie zaangażowanie w życie lokalne. W celu aktywizacji i włączenia społecznego ww. grupy warto podejmować działania mające na celu stworzenie bezpłatnej oferty spędzania wolnego czasu (zarówno rekreacyjnej, jak i dającej możliwość rozwijania własnych zainteresowań i umiejętności), co wpłynie na włączenie i aktywizację osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

W przeprowadzonym badaniu ankietowym, mieszkańcy wskazali, iż istotne jest podejmowanie działań zapobiegających bezrobociu. W związku z tym wskazywano na konieczność przeprowadzania kursów, szkoleń, staży oraz spotkań doradczych dla osób poszukujących pracy. Według ankietowanych, Powiatowe Urzędy Pracy powinny zwiększyć swoje zainteresowanie bezrobotnymi.

Tabela 9. Wskaźniki społeczne – udział osób bezrobotnych

Wyszczególnienie	Udział osób bezrobotnych w ludności ogółem na danym obszarze
Będzimin	5,97%
Brudnice	9,96%
Chamsk	7,69%
Cierpigórz	5,38%
Dąbrowa	8,38%
Dąbrowice	6,54%
Dębsk	3,57%
Franciszkowo	13,37%
Kliczewo Duże	4,26%
Kliczewo Małe	9,03%
Kosewo	7,03%
Kruszewo	11,11%
Młudzyn	3,25%
Nowe Nadratowo	7,61%
Olszewo	4,07%
Poniatowo	9,08%
Raczyny	2,54%
Rozwozin	9,70%
Rzęzawy	9,52%
Sadowo	9,59%
Stare Nadratowo	0,00%
Tadajówka	9,38%
Wiadrowo	6,47%
Wólka Kliczewska	2,31%
Miasto Żuromin Obwód 1	6,20%
Miasto Żuromin Obwód 2	9,61%
Miasto Żuromin Obwód 3	7,39%
Miasto Żuromin Obwód 4	5,65%
Razem Gmina	7,45%

Legenda:

wartość gorsza niż średnia dla gminy	wartość lepsza niż średnia dla gminy
--------------------------------------	--------------------------------------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Żurominie

Najwyższy odsetek bezrobotnych odnotowano w sołectwie Franciszkowo i Kruszewo. W przypadku Miasta najwyższy udział osób bez pracy dotyczy mieszkańców Obwodu 2.

Należy jednak zauważyć, że w wielu jednostkach sytuacja kształtuje się gorzej niż w porównaniu ze średnim wynikiem dla całej Gminy i Miasta Żuromin.

EDUKACJA

Na terenie Gminy i Miasta Żuromin zlokalizowane są następujące placówki oświatowe:

- Szkoła Podstawowa nr 1 im. Stefana Żeromskiego w Żurominie,
- Szkoła Podstawowa nr 2 im. Kornela Makuszyńskiego w Żurominie,
- Szkoła Podstawowa w Będzyminie,
- Szkoła Podstawowa w Raczynach,
- Szkoła Podstawowa w Poniatowie,
- Szkoła Podstawowa w Chamsku,
- Szkoła Podstawowa w Kliczewie Dużym,
- Samorządowe Przedszkole Nr 1 w Żurominie,
- Przedszkole Samorządowe Nr 2 w Żurominie,
- Publiczny Punkt Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Poniatowie.

W tabeli poniżej przedstawiono wyniki sprawdzianu szóstoklasisty uzyskane przez uczniów Gminy i Miasta Żuromin na tle wyników powiatu żuromińskiego i województwa mazowieckiego w latach 2014-2016. W ostatnim roku w części polonistyczno-matematycznej, jak również w części z języka obcego (języka angielskiego) dzieci ze szkół w Gminie i Mieście Żuromin osiągnęły niższe wyniki od tych odnotowanych w powiecie i województwie.

Tabela 10. Średnie wyniki sprawdzianu szóstoklasisty na terenie Gminy i Miasta Żuromin na tle powiatu żuromińskiego i województwa mazowieckiego w latach 2014-2016

Wyszczególnienie	2014	2015		2016	
Gmina i Miasto Żuromin	25,63 pkt	Część polonistyczno-matematyczna	65,0	Część polonistyczno-matematyczna	54,9
		Język obcy-angielski	70,2	Język obcy-angielski	58,6
powiat żuromiński	23,26 pkt	Część polonistyczno-matematyczna	62,6	Część polonistyczno-matematyczna	56,5
		Język obcy-angielski	70,2	Język obcy-angielski	60,1
województwo mazowieckie	26,98 pkt	Część polonistyczno-matematyczna	69,8	Część polonistyczno-matematyczna	66,1
		Język obcy-angielski	80,4	Język obcy-angielski	75,0

Źródło: OKE Warszawa

Tabela 11. Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w Gminie i Mieście Żuromin, powiecie żuromińskim oraz w województwie mazowieckim w latach 2014-2016

Wyszczególnienie	Część humanistyczna		Część matematyczno - przyrodnicza		Część językowa – język angielski		Część językowa – język niemiecki
	Język polski	Historia i WOS	matematyka	przedmioty przyrodnicze	podstawowy	rozszerzony	podstawowy
2014							
Gmina i Miasto Żuromin	69,6	57,4	48,5	53,4	69,8	42,5	48,5
powiat żuromiński	62,7	55,4	41,9	49,6	59,7	35,8	45,3
województwo mazowieckie	57,9	66,7	45,9	51,1	63,6	41,5	52,9
2015							
Gmina i Miasto Żuromin	61,7	62,2	47,6	49,7	66,1	44,5	49,8
powiat żuromiński	59,5	60,0	44,7	46,9	60,2	37,9	49,1
województwo mazowieckie	64,7	65,9	51,2	52,1	69,8	51,2	55,5
2016							
Gmina i Miasto Żuromin	53,5	70,8	47,0	48,1	59,6	37,7	48,3
powiat żuromiński	68,7	52,6	44,7	49,9	55,4	33,5	46,6
województwo mazowieckie	69,5	55,7	48,0	51,0	62,0	42,3	54,4

Źródło: OKE Warszawa

Zgodnie z danymi przedstawionymi w powyższej tabeli, gimnazjaliści z terenu Gminy i Miasta Żuromin najlepsze wyniki osiągnęli w 2014 r., kiedy średnia liczba punktów z większości egzaminów była wyższa niż średnia dla powiatu żuromińskiego i województwa mazowieckiego. W następnych latach sytuacja uległa pogorszeniu, stąd niezwykle istotne jest podejmowanie działań z zakresu edukacji dzieci i młodzieży, w tym organizowanie dodatkowych zajęć, w trakcie których najmłodszy mieszkańcy będą mogli rozwijać swoje zainteresowania i nabywać nowe umiejętności.

Niewystarczająca oferta edukacyjna może być bowiem nie tylko powodem problemów niskich wyników w nauce, ale również powodem występowania negatywnych zjawisk społecznych w dorosłym życiu, jak:

- bezrobocie – brak możliwości rozwijania zainteresowań i umiejętności może w przyszłości wpłynąć na niskie kwalifikacje w kontekście rynku pracy;
- wyludnianie się obszaru i starzenie się społeczeństwa – oferta edukacyjna i możliwości rozwoju są elementem brany pod uwagę przy wyborze miejsca zamieszkania. Młodzi ludzie wyjeżdżają z terenów dotkniętych kryzysem w celu poszukiwania lepszego miejsca do życia dla siebie i swych potomków. Jednocześnie na terenach dotkniętych kryzysem nie osiedlają się nowi mieszkańcy.

Połączenie obu ww. tendencji powoduje, że na obszarach sołectw dotkniętych kryzysem postępuje proces starzenia się społeczeństwa;

- izolacja i wykluczenie społeczne – brak możliwości rozwijania zainteresowań i umiejętności dzieci i młodzieży z terenów wiejskich może wpłynąć na wykształcenia się u nich poczucia wyobcowania oraz poczucia „bycia gorszym” od rówieśników zamieszkujących tereny miejskie, gdzie mają oni zapewnione większe możliwości rozwijania umiejętności i zainteresowań – jest to szczególnie widoczne w momencie gdy młodzież z terenów wiejskich zaczyna uczęszczać do placówek ponadgimnazjalnych zlokalizowanych na terenie miast.

ZAANGAŻOWANIE W ŻYCIE LOKALNE

We wcześniejszych częściach diagnozy zidentyfikowano problemy sfery społecznej, które mogą być przyczyną postępowania procesu wykluczenia społecznego na obszarze zdegradowanym. Wśród osób najbardziej narażonych na wykluczenie społeczne znajdują się m.in.: długotrwale bezrobotni, osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych, starsze osoby samotne, dzieci i młodzież ze środowisk dysfunkcyjnych. Prawdopodobieństwo dotknięcia wykluczeniem zwiększa się, gdy jednostka posiada kilka cech charakterystycznych dla wyżej wymienionych grup społecznych. Dotyczy to przede wszystkim tych jednostek, na terenie których zidentyfikowano następujące problemy:

- problem starzejącego się społeczeństwa – osoby w wieku poprodukcyjnym są grupą szczególnie zagrożoną wykluczeniem społecznym. Problem wykluczenia społecznego dotyka w szczególności osoby ubogie oraz samotne;
- znaczna liczba osób korzystających z pomocy MGOPS – najczęstszymi powodami objęcia pomocą społeczną są ubóstwo i bezrobocie. Konsekwencjami bezrobocia (zwłaszcza długotrwałego), dla większości bezrobotnych są: pogorszenie standardu życia, a nawet ubóstwo, problemy z zagospodarowaniem czasu wolnego, izolacja społeczna, poczucie obniżenia statusu, ograniczenie lub zaniechanie uczestnictwa w życiu politycznym, kulturalnym i w życiu społeczności lokalnej. Towarzyszy temu dyskomfort psychiczny, polegający często na poczuciu bezsilności. Bezrobocie niesie z sobą groźbę wykluczenia społecznego (brak lub ograniczone możliwości uczestnictwa, wpływania i korzystania z podstawowych instytucji publicznych, uniemożliwienie bądź znaczne utrudnienie pełnienia ról społecznych, korzystania z dóbr publicznych, gromadzenia dochodów, załamanie stosunków społecznych).
- problemy dzieci i młodzieży – wśród osób najbardziej narażonych na wykluczenie społeczne znajdują się m.in. dzieci i młodzież ze środowisk zaniedbanych (często środowiska te dotknięte są problemem bezrobocia i znacznej liczby osób korzystających z pomocy MGOPS). Na wykluczenie społeczne dzieci i młodzieży

wpływa także brak możliwości rozwijania zainteresowań i umiejętności dzieci oraz młodzieży z terenów wiejskich.

Ww. problemy prowadzą do izolacji i wykluczenia społecznego oraz do zmniejszenia zaangażowania w życie lokalne, zainteresowania wydarzeniami kulturalno-sportowymi i braku integracji mieszkańców. Trzeba pamiętać, że wykluczenie społeczne niesie ze sobą bardzo poważne skutki. Wśród nich należy wskazać m.in. niewypełnianie ról społecznych, niekorzystanie z zasobów publicznych, niezabezpieczanie własnej egzystencji w godny sposób. Konsekwencją braku działań mających na celu ograniczenie wykluczenia społecznego jest izolacja społeczna, ubożenie i ubóstwo oraz utrata poczucia godności. Postępująca izolacja i ubożenie mogą prowadzić do poszerzania kręgu osób, korzystających z pomocy społecznej, a także wzrostu przestępczości.

W tabeli poniżej przedstawiono dane zbiorcze dla całej Gminy i Miasta Żuromin w odniesieniu do przestępstw i przemocy w rodzinie w latach 2012-2016. Od 2012 r. zmniejszyła się ponad dwukrotnie liczba przestępstw ogółem. Największy spadek odnotowano w zakresie kradzieży z włamaniem. Od 2013 r. obserwuje się zmniejszenie liczby interwencji domowych, w tym dotyczących przemocy w rodzinie maleje także liczba sprawców, a także ofiar przemocy domowej.

Tabela 12. Przestępczość na terenie Gminy i Miasta Żuromin

Wyszczególnienie	2012	2013	2014	2015	2016
Liczba ofiar przemocy domowej, w tym:	30	64	36	43	25
- kobiety	21	60	30	33	21
- mężczyźni	0	4	2	2	1
- dzieci	9	20	4	8	3
Liczba sprawców przemocy domowej, w tym:	21	64	32	35	22
- kobiety	0	1	1	2	2
- mężczyźni	21	63	31	33	20
- dzieci	0	0	0	0	0
Liczba interwencji domowych, w tym:	179	326	259	251	257
- dotyczących przemocy w rodzinie	17	49	18	24	10
Liczba sporządzonych Niebieskich Kart	21	64	32	35	22
Liczba przestępstw, w tym:	517	331	273	291	212
- kradzież rzeczy obcej	46	31	40	33	42
- kradzież z włamaniem	40	44	26	26	9
- rozboje	2	1	3	3	2
- bójki i pobicia	0	3	4	1	2
- uszczerbek na zdrowiu	1	4	4	5	5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Policji w Żurominie

Tabela 13. Liczba przestępstw w poszczególnych jednostkach analizy na terenie Gminy i Miasta Żuromin w 2016 r.

Wyszczególnienie	Policja						
	Liczba przestępstw	Liczba przestępstw przeciwko rodzinie i opiece	Liczba ofiar przemocy domowej	Liczba sprawców przemocy domowej	Liczba sporządzonych Niebieskich Kart	Liczba przestępstw młodocianych	Liczba wypadków drogowych
Będzimin	7	0	0	0	0	0	0
Brudnice	8	0	0	0	0	0	1
Chamsk	2	0	0	0	0	0	1
Cierpigórz	1	0	0	0	0	0	0
Dąbrowa	1	0	0	0	0	0	0
Dąbrowice	1	0	0	0	0	0	0
Dębsk	5	1	0	0	0	0	0
Franciszkowo	3	0	0	0	0	0	2
Kliczewo Duże	1	0	0	0	0	0	0
Kliczewo Małe	2	0	1	1	1	0	0
Kosewo	0	0	0	0	0	0	0
Kruszewo	0	0	0	0	0	0	0
Młudzyn	2	0	0	0	0	0	0
Nowe Nadratowo	1	0	0	0	0	0	0
Olszewo	2	0	2	1	1	0	1
Poniatowo	9	1	0	0	0	0	2
Raczyny	4	1	0	0	0	0	1
Rozwozin	4	2	3	3	3	0	0

Wyszczególnienie	Policja						
	Liczba przestępstw	Liczba przestępstw przeciwko rodzinie i opiece	Liczba ofiar przemocy domowej	Liczba sprawców przemocy domowej	Liczba sporządzonych Niebieskich Kart	Liczba przestępstw młodozłapanych	Liczba wypadków drogowych
Rzęzawy	2	2	0	0	0	0	1
Sadowo	2	0	0	0	0	0	0
Stare Nadratowo	0	0	0	0	0	0	0
Tadajówka	0	0	0	0	0	0	0
Wiadrowo	5	1	3	3	3	2	0
Wólka Kliczewska	1	0	1	1	1	0	0
Miasto Żuromin Obwód 1	34	2	6	4	4	0	3
Miasto Żuromin Obwód 2	75	3	8	8	8	1	2
Miasto Żuromin Obwód 3	16	2	1	1	1	1	0
Miasto Żuromin Obwód 4	23	1	0	0	0	0	1
Razem Gmina	212	16	25	22	22	4	17

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Policji w Żurominie

W tabeli poniżej przedstawiono wskaźnik z zakresu przestępczości w celu zdiagnozowania jednostek, w których problem ten jest największy.

Tabela 14. Wskaźniki społeczne – liczba przestępstw

Wyszczególnienie	Liczba przestępstw popełnionych na danym obszarze na 1000 mieszkańców
Będzimin	22,01
Brudnice	31,87
Chamsk	2,44
Cierpigórz	10,75
Dąbrowa	5,59
Dąbrowice	6,64
Dębsk	17,86
Franciszkowo	17,44
Kliczewo Duże	7,09
Kliczewo Małe	13,89
Kosewo	0,00
Kruszewo	0,00
Młudzyn	16,26
Nowe Nadratowo	10,87
Olszewo	8,13
Poniatowo	10,90
Raczyny	16,95
Rozwozin	14,93
Rzęzawy	8,66
Sadowo	27,40
Stare Nadratowo	0,00
Tadajówka	0,00
Wiadrowo	11,55
Wólka Kliczewska	7,69
Miasto Żuromin Obwód 1	16,74
Miasto Żuromin Obwód 2	22,95
Miasto Żuromin Obwód 3	10,46
Miasto Żuromin Obwód 4	11,30
Razem Gmina	14,62

Legenda:

wartość gorsza niż średnia dla gminy	wartość lepsza niż średnia dla gminy
--------------------------------------	--------------------------------------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Policji w Żurominie

Najwięcej przestępstw, jaka przypada na 1000 mieszkańców, odnotowano dla sołectwa Brudnice i Obwodu 2 w Żurominie.

3.2. Sfera gospodarcza

Gmina i Miasto Żuromin ma charakter rolniczo-przemysłowy. Na obszarach wiejskich rozwija się hodowla drobiu, bydła mlecznego i trzody chlewnej, natomiast obszar miejski skupia przemysł, głównie w branży elektrotechnicznej, przetwórstwa mlecznego, produkcji drewnopochodnych materiałów budowlanych i mebli.

Najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowanych jest w Żurominie, a dokładnie w Obwodzie 1. W przypadku obszarów wiejskich natomiast, najwięcej podmiotów zarejestrowano w Poniatowie. Łącznie na terenie Gminy i Miasta Żuromin funkcjonuje 951 podmiotów. W tabeli poniżej przedstawiono także liczbę fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych aktywnych na analizowanych obszarach. Najwięcej organizacji pozarządowych działa również w Żurominie, przy czym w Obwodzie 2.

Tabela 15. Wskaźniki gospodarcze – podmioty gospodarcze i organizacje pozarządowe

Wyszczególnienie	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych	Liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych aktywnych na analizowanym obszarze
Będzimin	20	1
Brudnice	11	1
Chamsk	15	1
Cierpigórz	2	0
Dąbrowa	12	0
Dąbrowice	7	0
Dębsk	6	2
Franciszkowo	7	0
Kliczewo Duże	8	1
Kliczewo Małe	1	0
Kosewo	2	0
Kruszewo	3	0
Młudzyn	7	1
Nowe Nadratowo	3	0
Olszewo	6	1
Poniatowo	32	1
Raczyny	12	1
Rozwozin	8	1
Rzęzawy	7	1

Wyszczególnienie	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych	Liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych aktywnych na analizowanym obszarze
Sadowo	4	0
Stare Nadratowo	2	0
Tadajówka	2	0
Wiadrowo	17	0
Wólka Kliczewska	3	0
Miasto Żuromin Obwód 1	208	5
Miasto Żuromin Obwód 2	191	7
Miasto Żuromin Obwód 3	184	0
Miasto Żuromin Obwód 4	171	0
Razem Gmina	951	24

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UGiM Żuromin

W poniższej tabeli przedstawiono liczbę zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, przypadającą na 100 mieszkańców Gminy i Miasta Żuromin w 2016 r.

Tabela 16. Wskaźniki gospodarcze – podmioty prowadzące działalność gospodarczą

Wyszczególnienie	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym na danym obszarze
Będzimin	10,42
Brudnice	6,88
Chamsk	3,00
Cierpigórz	3,57
Dąbrowa	11,32
Dąbrowice	8,05
Dębsk	3,92
Franciszkowo	6,73
Kliczewo Duże	9,30
Kliczewo Małe	1,09
Kosewo	2,04
Kruszewo	3,70
Młudzyn	8,75
Nowe Nadratowo	6,00
Olszewo	3,82
Poniatowo	6,23
Raczyny	9,09

Wyszczególnienie	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym na danym obszarze
Rozwozin	4,85
Rzężawy	4,86
Sadowo	8,89
Stare Nadratowo	11,76
Tadajówka	3,64
Wiadrowo	6,80
Wólka Kliczewska	3,95
Miasto Żuromin Obwód 1	15,96
Miasto Żuromin Obwód 2	8,72
Miasto Żuromin Obwód 3	19,96
Miasto Żuromin Obwód 4	12,21
Razem Gmina	10,32

Legenda:

wartość gorsza niż średnia dla gminy	wartość lepsza niż średnia dla gminy
--------------------------------------	--------------------------------------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UGiM Żuromin

Powyższa tabela przedstawia wskaźnik gospodarczy, opierający się na liczbie podmiotów gospodarczych, funkcjonujących w poszczególnych jednostkach. Biorąc pod uwagę tę sferę, należy zauważyć, że najlepiej sytuacja przedstawia się w Obwodach 1, 3 i 4 w Żurominie, w sołectwie Będzymin, Dąbrowa i Stare Nadratowo.

Niewystarczająca liczba podmiotów gospodarczych, brak nowych inwestorów, którzy zapewniliby konkurencyjne płace i większą liczbę miejsc pracy, jest główną przyczyną utrzymującego się nadal wysokiego bezrobocia, które z kolei pociąga za sobą wiele negatywnych zjawisk w sferze społecznej. Na rozwój przedsiębiorczości niewątpliwie wpływ ma dostęp do infrastruktury społecznej oraz warunki środowiskowe, które zostaną przedstawione w dalszej części opracowania. Brak dostępu do dobrej jakości infrastruktury drogowej również negatywnie wpływa na zakładanie nowych podmiotów gospodarczych. Bariery w rozwoju przedsięwzięć inwestycyjnych przez podmioty z zewnątrz, na którą mieszkańcy w szczególności zwracali uwagę w trakcie spotkań konsultacyjnych w ramach opracowania Programu Rewitalizacji, jest fetor z ferm kurzych, a ich funkcjonowanie powoduje degradację środowiska przyrodniczego. Działalność ta wiąże się z emisją szkodliwych związków do powietrza, utrudnia codzienne życie lokalnej społeczności. Ponadto powstające ферmy blokują rozwój Gminy i utrudniają rozwój innych dziedzin gospodarczych, w tym turystyki. Zaobserwowano sytuacje, w których ze względu na unoszący się w sąsiedztwie fetor, zrezygnowano z podjęcia inwestycji.

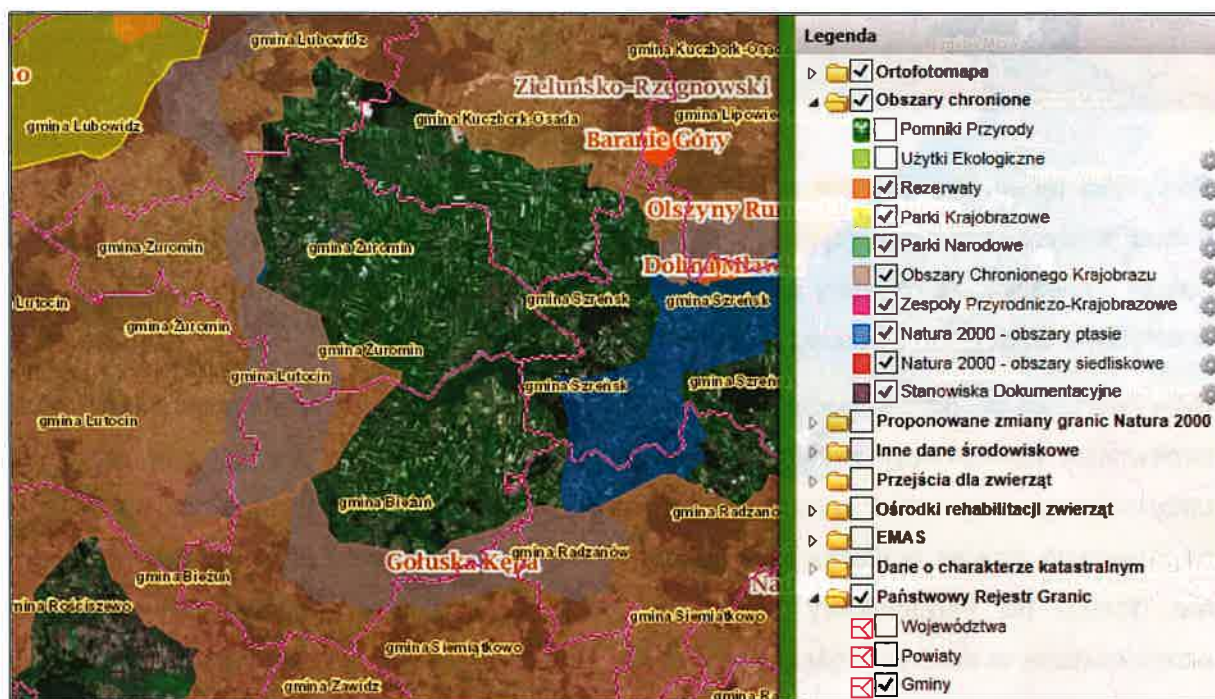
Działania, jakie ożywią rozwój gospodarczy Gminy i Miasta Żuromin, należy powiązać zatem z rozwojem pozostałych sfer, głównie przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej.

3.3. Sfera środowiskowa

Według podziału fizycznogeograficznego Polski wg Kondrackiego (2002), Gmina Żuromin położona jest na terenie trzech mezoregionów fizycznogeograficznych: Równina Urszulewska, Wzniesienie Mławskie oraz Równina Raciąska. Obszar Gminy i Miasta charakteryzuje się dużym potencjałem turystycznym, wynikającym z uwarunkowań naturalnych, wysokich walorów krajobrazowych i środowiska przyrodniczego.

Na obszarze Gminy Żuromin występują dwie obszarowe formy ochrony przyrody: Obszar Natura 2000 Dolina Wkry i Mławki PLB140008 oraz Obszar Chronionego Krajobrazu Międzyrzecze Skrzy i Wkry.

Rysunek 2. Formy ochrony przyrody na terenie Gminy i Miasta Żuromin

Źródło: <http://geoservis.gdos.gov.pl/mapy/>

Pomimo wielu walorów przyrodniczych, na terenie Gminy i Miasta Żuromin występują liczne problemy związane ze sferą środowiskową, które mają bezpośredni wpływ na jakość życia i zdrowie mieszkańców oraz inne działalności prowadzone na tym terenie. Rozpatrując jakość powietrza, jednostka należy do strefy mazowieckiej, w której zgodnie z przeprowadzoną w 2016 r. przez WIOŚ roczną oceną jakości powietrza w województwie mazowieckim, stwierdzono przekroczenia pyłu PM10, pyłu PM2,5 oraz benzo(a)pirenu B(a)P.

Powietrze atmosferyczne należy do najważniejszych chronionych komponentów środowiska przyrodniczego, a jest najczęściej zanieczyszczane w wyniku: emisji punktowej, liniowej i powierzchniowej. Emisja punktowa na terenie Gminy i Miasta Żuromin pochodzi głównie z zakładów przemysłowych oraz licznych ferm kurzych i chlewni emitujących pyły, dwutlenek siarki, tlenek azotu, tlenek węgla oraz metale ciężkie. Na emisję liniową składają się zanieczyszczenia ze źródeł komunikacyjnych, które występują głównie w obrębie dróg, natomiast źródłem emisji powierzchniowej są lokalne kotłownie i paleniska domowe.

Na terenie Gminy i Miasta Żuromin obowiązuje Plan Gospodarki Niskoemisyjnej. W dokumencie tym wskazano, że jednym z obszarów problemowych Gminy i Miasta Żuromin jest niewystarczający poziom wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz niski poziom świadomości ekologicznej mieszkańców Gminy. Zgodnie z danymi zawartymi w poniższej tabeli największą ilość dwutlenku węgla na terenie Gminy i Miasta Żuromin w 2014 roku emitowały budynki. W 2020 roku prognozowany jest spadek emisji CO₂, co będzie spowodowane m.in. przeprowadzonymi działaniami z zakresu termomodernizacji budynków. Problemem są nie tylko nieefektywne piece, ale i znaczne ponoszenie strat ciepła, na skutek niskiej izolacji cieplnej budynków.

Tabela 17. Emisja CO₂ w Gminie i Mieście Żuromin za 2014 r. i 2020 r.

Wyszczególnienie	2014	2020
RAZEM	79 52,15 [kg]	66 170,00 [kg]
Sektor BUDYNKI	59 123,88 [kg]	43 799,44 [kg]
Sektor TRANSPORT	20 398,27 [kg]	22 370,56 [kg]

Źródło: Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy i Miasta Żuromin

Poza zanieczyszczeniami powietrza, problemem jest także przedostawanie się zanieczyszczeń do gleb i wód w wyniku braków w infrastrukturze technicznej, głównie kanalizacyjnej.

Dane na temat stanu środowiska w poszczególnych jednostkach analizy nie są dostępne, dlatego pod uwagę wzięto dane charakterystyczne dla całej Gminy i Miasta Żuromin. Na terenie całej Gminy i Miasta występuje zjawisko niskiej emisji. Na pogorszenie warunków aerosanitarnych wpływają również liczne obiekty hodowlane (fermy drobiu i chlewnie). Stąd, w celu zobrazowania skali problemów w sferze środowiskowej, uwzględniono liczbę ferm, znajdujących się w poszczególnych jednostkach¹. Najwięcej działa ich w Poniatowie

¹ Gmina i Miasto Żuromin nie dysponuje najnowszymi danymi statystycznymi odnośnie liczby wszystkich obiektów hodowlanych. Dane przedstawione w tabeli pochodzą z 2015 r., przy czym obecnie liczba ferm drobiu i chlewni jest większa. Jednak skala rozmieszczenia obiektów jest porównywalna z poniższym zestawieniem. Działalność ferm i chlewni najbardziej odczuwalna jest w miejscowościach Poniatowo i Brudnice.

i Brudnicach, w związku z czym problem unoszącego się fetoru jest w tych sołectwach najbardziej odczuwalny.

Tabela 18. Wskaźniki środowiskowe

Wyszczególnienie	Liczba ferm	Występowanie zjawiska niskiej emisji
Będymin	0	TAK
Brudnice	29	TAK
Chamsk	24	TAK
Cierpigórz	0	TAK
Dąbrowa	10	TAK
Dąbrowice	1	TAK
Dębsk	5	TAK
Franciszkowo	4	TAK
Kliczewo Duże	1	TAK
Kliczewo Małe	3	TAK
Kosewo	0	TAK
Kruszewo	0	TAK
Młudzyn	0	TAK
Nowe Nadratowo	0	TAK
Olszewo	8	TAK
Poniatowo	33	TAK
Raczyny	6	TAK
Rozwozin	0	TAK
Rzężawy	8	TAK
Sadowo	0	TAK
Stare Nadratowo	2	TAK
Tadajówka	0	TAK
Wiadrowo	7	TAK
Wólka Kliczewska	11	TAK
Miasto Żuromin Obwód 1	0	TAK
Miasto Żuromin Obwód 2	0	TAK
Miasto Żuromin Obwód 3	0	TAK
Miasto Żuromin Obwód 4	0	TAK
Razem Gmina	5,43	TAK

Legenda:

wartość gorsza niż średnia dla gminy	wartość lepsza niż średnia dla gminy
--------------------------------------	--------------------------------------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UGiM Żuromin

Jakość środowiska naturalnego ma szczególne znaczenie w kontekście atrakcyjności mieszkaniowej i rekreacyjno – turystycznej, na co również wskazywali mieszkańcy podczas spotkań konsultacyjnych. Ponadto jakość powietrza, gleb i wód wpływa na stan zdrowia i jakość życia ludzi. Występujące problemy – głównie unoszący się fetor związany z działalnością ferm – niekorzystnie wpływa na jakość sfery społecznej, w tym aktywność i zaangażowanie mieszkańców w życie lokalne.

Uczestnicy badania ankietowego, które miało miejsce w trakcie konsultacji społecznych w ramach opracowania niniejszego dokumentu, wskazali na działania, jakie ich zdaniem zmniejszą występujące problemy środowiskowe. Należą do nich m.in.:

- zwiększenie kontroli stanu środowiska naturalnego,
- wykorzystanie dostępnych elementów środowiska na stworzenie miejsc rekreacyjnych (promocja środowiska),
- tworzenie nowych terenów zielonych,
- monitorowanie terenów przyrodniczych w celu uniknięcia ich dewastacji,
- stosowanie kar dla osób zanieczyszczających środowisko,
- zwiększenie kontroli w zakresie stosowanych przed podmioty gospodarcze środków chemicznych, edukacji rolników i zwiększaniu ich świadomości odnośnie zagrożeń wynikających z niewłaściwego wykorzystania środków chemicznych,
- melioracje rowów,
- ograniczenie budowy nowych chlewni.

Ponadto działaniami, które wpłyną na poprawę jakości środowiska będą na pewno przedsięwzięcia mające na celu zwiększenie efektywności energetycznej budynków publicznych i mieszkalnych, ale także budowa nowych dróg (zły stan nawierzchni wpływa na wzrost zużycia paliwa w trakcie podróży samochodem, a to z kolei na wzrost emisji gazów cieplarnianych). Na uwagę zasługują tu także działania z zakresu budowy ścieżek pieszo-rowerowych i promowanie roweru jako alternatywnego środka komunikacji.

3.4. Sfera przestrzenno-funkcjonalna

SIEĆ KOMUNIKACYJNA

Zewnętrzne, drogowe powiązania komunikacyjne Gminy i Miasta Żuromin zapewniają przebiegające przez tereny Gminy i krzyżujące się na terenie Miasta, drogi wojewódzkie nr 541 relacji Lubawa-Lidzbark Welski-Żuromin-Dobrzyń n. Wisłą i nr 563 Rypin-Żuromin-Mława oraz sieć dróg powiatowych.

Publiczne drogi gminne mają długość 130,73 km, z czego 77,22 km o nawierzchni z mieszanki mineralno-asfaltowej, natomiast pozostałe 53,51 km to drogi publiczne o nawierzchni gruntowej lub utwardzonej kruszywem naturalnym. Przy drogach gminnych,

powiatowych i wojewódzkich na terenie Gminy i Miasta Żuromin wyodrębniona została infrastruktura dla pieszych i rowerzystów poza miastem o powierzchni 25 938 m² i w mieście 33 813m². Dla poprawy warunków korzystania ze zbiorowej komunikacji samochodowej na terenie miasta znajdują się zatoki autobusowe o powierzchni 480 m², poza miastem o powierzchni 3 198 m², przy których znajdują się wiaty przystankowe zapewniające właściwe warunki oczekiwania na transport.

Na terenie Gminy i Miasta Żuromin nadal występują braki w infrastrukturze drogowej. Najwięcej uczestników badania ankietowego wskazało na zły stan dróg. Brakuje również ścieżek rowerowych i chodników. W celu poprawy skomunikowania obszarów wiejskich i zapewnienia ich mieszkańcom lepszego dostępu do oferty społecznej, rekreacyjnej i kulturowej, niezbędna jest budowa nowych dróg. Problemy, jakie występują w mieście, to brak rozwiązań podnoszących bezpieczeństwo uczestników ruchu drogowego takich, jak sygnalizacja świetlna, ronda czy wyznaczone nowe miejsca parkingowe.

GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA

Dostęp do sieci wodno-kanalizacyjnej jest jednym z podstawowych elementów warunkujących rozwój mieszkalnictwa i przedsiębiorczości na każdym terenie i gwarantuje wysoką jakość życia jego mieszkańcom. Według informacji z Żuromińskich Zakładów Komunalnych Sp. z o.o. Gmina i Miasto Żuromin dysponuje w chwili obecnej siecią kanalizacyjną

o długości 37,40 km, do której podłączonych jest ok. 9 796 mieszkańców, co oznacza że korzysta z niej ok. 69,04% mieszkańców. Mieszkańcy nieruchomości, które nie są podłączone do sieci kanalizacyjnej, gromadzą nieczystości ciekłe w zbiornikach bezodpływowych (szambach) lub korzystają z przydomowych oczyszczalni ścieków.

Występujące w tym zakresie braki, są ściśle powiązane z problemami w sferze środowiskowej, a dokładniej zanieczyszczeniem wód i gleby. W celu poprawy stanu wód powierzchniowych i podziemnych, konieczne jest uporządkowanie gospodarki ściekowej na terenie przedmiotowej jednostki samorządu terytorialnego (budowa kanalizacji, a tam gdzie jest to ekonomicznie nieuzasadnione, przydomowych oczyszczalni ścieków). Rozbudowa infrastruktury technicznej powinna następować stopniowo, a w pierwszej kolejności objąć obszary o większych skupiskach mieszkańców, gdzie jest to uzasadnione i opłacalne ekonomicznie.

OCHRONA ZDROWIA

Biorąc pod uwagę występujący problem starzenia się społeczeństwa, istotnym elementem infrastruktury jest dostęp do podmiotów świadczących usługi z zakresu ochrony zdrowia, który zależy przede wszystkim od liczby instytucji świadczących usługi zdrowotne, ich

rozmieszczenia oraz kosztów usług. Podstawową opiekę zdrowotną mieszkańcom Gminy i Miasta Żuromin zapewnia Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Lekarska „Panaceum” w Żurominie. NZOZ świadczy nieodpłatną opiekę w ramach Podstawowej Opieki Zdrowotnej. Dodatkowo mieszkańcy mogą korzystać z usług oferowanych przez Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Żurominie oraz Stację Opieki Centrum Pielęgniarstwa Rodzinnego CARITAS Diecezji Płockiej w Żurominie.

KULTURA, SPORT I REKREACJA

Główną placówką prowadzącą animację kulturalną na terenie Gminy i Miasta Żuromin jest Żuromińskie Centrum Kultury. W ramach ŻCK działają zespoły tańca ludowego, tańca nowoczesnego, sekcja muzyczna, rytmiki, brydża sportowego, widowisk muzycznych; ognisko muzyczne, klub „Srebrnego Włosa”, niepubliczna szkoła muzyczna I stopnia, grupa dziennikarska „KONTRAST”, klub szachowy, szkoła tańca, Miejska Orkiestra Dęta i Klub Seniora. Przy ŻCK funkcjonuje Lokalne Centrum Kompetencji. Drugą jednostką kultury jest Powiatowo – Miejska Biblioteka Publiczna. Uwzględnia potrzeby czytelnicze wszystkich kategorii wiekowych. W ostatnich latach zakupiono nowości wydawnicze dla dzieci i młodzieży. Obecnie Biblioteka dysponuje ponad 22 tysiącami książek. Jako instytucja kultury oferuje różnorodne zajęcia dodatkowe mające na celu propagowanie książek i czytelnictwa.

Ponadto życie kulturalne prowadzone jest w świetlicach wiejskich w Rozwozinie, Będzyminie, Poniatowie, Wiadrowie, Chamsku i Kliczewie Dużym. Bazę sportową i rekreacyjną Gminy i Miasta Żuromin stanowią:

- Stadion Miejski (ul. Żeromskiego 5) z boiskiem do piłki nożnej, wyposażony w widownię otwartą z zapleczem socjalno – sanitarnym,
- Obiekty „Orlik”, na które składają się boisko o powierzchni trawiastej, boisko o powierzchni poliuretanowej, boisko do piłki plażowej siatkowej, boisko do plażowej piłki nożnej i skatepark,
- Sale sportowe z zapleczem socjalno–sanitarnym przy SP Nr 1 w Żurominie i SP Nr 2 w Żurominie,
- Boiska wielofunkcyjne przy SP Nr 1, SP Nr 2, SP Poniatowo i SP Chamsk,
- Place zabaw dla dzieci przy szkołach podstawowych,
- Plac zabaw dla dzieci przy ul. Plac Wolności w Żurominie,
- Ścieżki rowerowe o długości 10 km.

Potrzeby mieszkańców w zakresie kultury, sportu i rekreacji są zaspakajane w podstawowym zakresie, dzięki wyżej wymienionym obiektom. Dalsze działania w tym zakresie niewątpliwie przyczynią się do wzrostu atrakcyjności mieszkaniowej i turystycznej Gminy i Miasta, dlatego

też niezbędna jest rozbudowa infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i modernizacja istniejącej, co przyczyni się do podniesienia atrakcyjności Gminy i Miasta Żuromin. Uczestnicy spotkań konsultacyjnych oraz badania ankietowego jako jeden z głównych problemów wskazali właśnie na niewystarczającą infrastrukturę rekreacyjną i wypoczynkową. Należy zatem zauważyć, że rozwój bazy i oferty sportowo-kulturalnej korzystnie wpłynie na integrację społeczeństwa, a także umożliwi tworzenie nowych miejsc pracy, co przełoży się na ożywienie gospodarcze, nie tylko na wyznaczonym obszarze rewitalizacji, ale i na terenie całej Gminy i Miasta Żuromin.

3.5. Sfera techniczna

W ramach sfery technicznej pod uwagę należy wziąć w szczególności stan techniczny obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz braki czy niedostateczne funkcjonowanie rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Gmina i Miasto Żuromin jest gminą miejsko-wiejską, w której najbardziej energochłonnym sektorem gospodarki są gospodarstwa domowe. Poziom zużycia energii w tym segmencie jest wyższy niż w przemyśle, czy transporcie. Nowe technologie oraz modernizacje procesów produkcyjnych skutkują większym wzrostem efektywności energetycznej w przemyśle. Przemysł kieruje się dziś ekonomią, dlatego też wiele przedsiębiorstw, szukając oszczędności, inwestuje w działania mające na celu zmniejszenie zapotrzebowania na energię. Wzrost liczby nowych budynków mieszkalnych, dzięki zaostrzeniu wymagań i rozwojowi technologii wytwarzania ciepła, skutkuje nieznacznym obniżeniem zużycia energii w tym sektorze. Na terenach wiejskich występuje głównie zabudowa zagrodowa lub jednorodzinna wolnostojąca, zaś na obszarze miasta występuje zabudowa zwarta jedno i wielorodzinna.

Liczba mieszkań na terenie Miasta i Gminy Żuromin w ostatnich latach systematycznie rosła. Ponadto nastąpił wzrost wyposażenia mieszkań na terenie Gminy i Miasta Żuromin w instalacje sanitarne – wodociąg, łazienkę i centralne ogrzewanie. Budynki przeznaczone na pobyt ludzi ogrzewane są z indywidualnych źródeł ciepła, jednym z poniższych sposobów:

- Budynki posiadające instalację centralnego ogrzewania z kotłowni indywidualnych,
- Budynki nieposiadające instalacji c. o. – piecami węglowymi, piecykami gazowymi i olejowymi oraz piecykami elektrycznymi.

Źródłem ciepła dla budynków jednorodzinnych i wielorodzinnych są przede wszystkim kotłownie lub paleniska domowe zasilane olejem opałowym oraz węglem kamiennym. Część

budynków na potrzeby ciepłe wykorzystuje również drewno. Budynek użyteczności publicznej zaopatrywany jest w ciepło głównie z sieci ciepłowniczej, natomiast w budynkach zasilanych z indywidualnych kotłowni ciepło to powstaje w wyniku spalania oleju opałowego i węgla kamiennego.

Niedostateczna termomodernizacja budynków na terenie Gminy i Miasta Żuromin, a także niskie wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych w znacznej mierze podyktowane jest ograniczonymi możliwościami ekonomicznymi mieszkańców w zakresie finansowania modernizacji infrastruktury technicznej budynków, w tym rozwiązania problemu niskiej emisji. Należy podkreślić, że sytuacja finansowa oraz warunki mieszkaniowe osób zamieszkujących niniejsze obiekty bezpośrednio wpływa na ich sytuację społeczną. Zła kondycja ekonomiczna oraz nieodpowiednie warunki mieszkaniowe powodują izolację społeczną, bierność mieszkańców w życiu społecznym oraz problemy w relacjach rodzinnych.

Wyżej wskazane problemy przekładają się również na pogarszający się stan środowiska naturalnego. Brak odpowiedniego docieplenia budynków i nieefektywne korzystanie z dostępnych zasobów, wpływa na ilość zużywanego paliwa opałowego, co przekłada się na zwiększoną ilość emitowanych do powietrza zanieczyszczeń pyłowych i gazowych, a to z kolei pogłębia zjawisko niskiej emisji na terenie Gminy i Miasta Żuromin (co zadecydowało o negatywnych wskaźnikach w ramach sfery środowiskowej) – jest to bezpośrednio związane z sytuacją kryzysową w sferze technicznej.

Trzeba wskazać, że w chwili obecnej jeszcze znaczna część budynków na terenie Gminy i Miasta wymaga kompleksowej termomodernizacji. Konieczne są również działania zmierzające do bardziej efektywnego wykorzystania dostępnych zasobów (m.in. poprzez instalacje odnawialnych źródeł energii).

3.6. Potencjał i bariery Gminy i Miasta Żuromin

W poniższej tabeli przedstawiono syntetyczne zestawienie kluczowych potencjałów i barier rewitalizacji obszarów zdegradowanych na terenie Gminy i Miasta Żuromin w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno – funkcjonalnej i technicznej.

Tabela 19. Kluczowe potencjały i bariery rewitalizacji na terenie Żuromin

Sfera	Potencjał	Bariery
Społeczna	<ul style="list-style-type: none"> • Walory do rozwoju mieszkalnictwa i osiedlania się • Miejsca z potencjałem dla tworzenia oferty społeczno-kulturalnej oraz sportowo-rekreacyjnej • Potencjał instytucji pomocy społecznej (MGOPS w Żurominie) na rzecz realizacji programów 	<ul style="list-style-type: none"> • Starzejące się społeczeństwo (wzrost udziału mieszkańców w wieku poprodukcyjnym przy jednoczesnym spadku udziału osób w wieku przedprodukcyjnym) • Problem wykluczenia społecznego • Ubóstwo i bezrobocie będące powodem korzystania z pomocy społecznej

Sfera	Potencjał	Bariery
	<p>aktywizujących i integrujących społeczności lokalne</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oferta oświatowa i infrastruktura opieki zdrowotnej na podstawowym poziomie • Dogodne połączenie z pobliskimi ośrodkami miejskimi, zapewniającymi dostęp do szerszej oferty społecznej i rekreacyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> • Bierność i apatia obecna w środowiskach dotkniętych dysfunkcjami społecznymi • Międzypokoleniowe przekazywanie negatywnych wzorców i zachowań • Podstawowa oferta kulturalno-sportowo-rekreacyjna, która nie do końca zaspakaja potrzeby mieszkańców • Ograniczone możliwości ekonomiczne mieszkańców w zakresie finansowania modernizacji infrastruktury technicznej budynków, w tym rozwiązania problemu niskiej emisji • Skala degradacji terenów i dewastacji obiektów obniżająca atrakcyjność mieszkaniową Gminy
Gospodarcza	<ul style="list-style-type: none"> • Dogodne położenie i dobrze rozwinięta sieć dróg, która zapewnia połączenia z innymi ośrodkami miejskimi i możliwość podejmowania nowych inwestycji i rozwoju przedsiębiorczości 	<ul style="list-style-type: none"> • Skala degradacji terenów i dewastacji obiektów obniżająca atrakcyjność inwestycyjną Gminy • Pogorszenie się warunków aerosanitarnych w wyniku działalności licznych ferm drobiu i chlewni, które nie sprzyjają podejmowaniu inicjatyw gospodarczych z innych branż i sektorów (np. turystycznego)
Środowiskowa	<ul style="list-style-type: none"> • Liczne tereny zielone oraz enklawy przyrodnicze • Duży potencjał turystyczny, wynikający z uwarunkowań naturalnych, wysokich walorów krajobrazowych i środowiska przyrodniczego 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak rozwiązań prawnych z zakresu ochrony środowiska nakładających kary za przekroczenia norm zanieczyszczeń z ferm i chlewni • Gwałtowny wzrost liczby ferm i chlewni • Niski poziom kontroli w zakresie stosowanych przed podmioty gospodarcze środków chemicznych, • brak edukacji rolników w zakresie zagrożeń wynikających z niewłaściwego wykorzystania środków chemicznych
Przestrzenno - funkcjonalna	<ul style="list-style-type: none"> • Dobrze rozwinięta sieć dróg • Dobrze zaopatrzenie w infrastrukturę techniczną (wodociągową) • Oferta oświatowa i infrastruktura opieki zdrowotnej na podstawowym poziomie • Infrastruktura społeczna na podstawowym poziomie 	<ul style="list-style-type: none"> • Zły stan niektórych dróg na terenie Gminy • Niewystarczająco rozwinięta infrastruktura kanalizacyjna • Brak sieci gazowej • Niewystarczająca wydajność ujęć wody • Niewykorzystany potencjał przestrzeni publicznej pod rozwój oferty społecznej i rekreacyjnej • Niewystarczająca liczba ścieżek rowerowych i chodników • Brak miejsc parkingowych i niewystarczająca liczba

Sfera	Potencjał	Bariera
		rozwiązań drogowych zwiększających bezpieczeństwo mieszkańców
Techniczna	<ul style="list-style-type: none"> Działania podejmowane przez Gminę i Miasto Żuromin z zakresu wzrostu efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej 	<ul style="list-style-type: none"> Duża część budynków na terenie Gminy i Miasta wymaga modernizacji Występowanie na terenie Gminy zjawiska niskiej emisji Niezadawalający stan techniczny dróg i infrastruktury drogowej Ograniczone możliwości ekonomiczne mieszkańców w zakresie finansowania modernizacji infrastruktury technicznej budynków, w tym rozwiązania problemu niskiej emisji Niekontrolowane przenikanie zanieczyszczeń z bezodpływowych zbiorników (szamb)

Źródło: Opracowanie własne

Należy zauważyć, że wiele potencjałów i barier występujących w powyższych sferach bezpośrednio z siebie wynika. Należy stwierdzić, że problemy w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno – funkcjonalnej i technicznej są ze sobą ściśle powiązane.

Płaszczyzna środowiskowa ma znaczący wpływ na obszar zarówno społeczny, techniczny, przestrzenno-funkcjonalny, jak i gospodarczy. Atrakcyjne tereny przyrodnicze, nieskażone przez działalność człowieka, mają duże znaczenie dla osób poszukujących spokojnego miejsca zamieszkania. Obszar Gminy i Miasta Żuromin charakteryzuje się licznymi walorami krajobrazowymi. Z drugiej strony występują negatywne zjawiska, jak niska emisja czy zanieczyszczenia pyłami i szkodliwymi związkami, których źródłem jest prowadzona działalność hodowlana. Środowisko ma także znaczący wpływ na płaszczyznę gospodarczą i rozwój turystyki. Zanieczyszczenia powietrza wstrzymują podejmowanie nowych inicjatyw gospodarczych oraz działań z zakresu rozwoju turystyki. Przyjazna przestrzeń pozytywnie wpływa na sferę społeczną, w tym na aktywność lokalnej społeczności. Zadowoleni z życia mieszkańcy, chętniej biorą udział w organizowanych spotkaniach, zajęciach, uczestniczą w imprezach sportowych i kulturalnych. Widać tu jednocześnie powiązanie sfery społecznej ze sferą przestrzenno-funkcjonalną oraz techniczną. Działania podejmowane w sferze społecznej przyczynią się do ożywienia i wzrostu aktywności mieszkańców. W dalszej perspektywie zmniejszenie liczby beneficjentów pomocy społecznej korzystnie wpłynie na zwiększenie dochodów własnych Gminy i Miasta, a tym samym przyczyni się do zwiększenia jej możliwości inwestycyjnych (zarówno w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej czy przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej). Sfera techniczna oraz przestrzenno – funkcjonalna oddziałują zarówno na sferę społeczną, jak i gospodarczą oraz

środowiskową. Atrakcyjne obiekty mieszkaniowe, dostęp do podstawowej infrastruktury technicznej i społecznej znacznie podnosi atrakcyjność mieszkaniową i gospodarczą danego obszaru. Dobra kondycja infrastruktury technicznej przekłada się również na jakość środowiska naturalnego.

Niestety wyżej wymienione obszary są ze sobą również ściśle powiązane w kontekście zjawisk kryzysowych. Występowanie problemów w jednej sferze powoduje ich nawarstwianie się i utrwalanie w pozostałych obszarach. Ubóstwo i bezrobocie są przyczyną wielu bardzo niepokojących zjawisk społecznych (tj. dysfunkcji społecznych, przestępczości czy uzależnień), a także czynnikiem skutecznie ograniczającym popyt wewnętrzny. Długotrwałe występowanie tych zjawisk w konsekwencji wpływa bezpośrednio na wzrost wydatków na pomoc społeczną w zakresie likwidacji lub minimalizacji tych zjawisk, jak również na pogorszenie wizerunku i atrakcyjności osiedleńczej i inwestycyjnej Gminy i Miasta Żuromin. Ogranicza to możliwości inwestycyjne, co wpływa na obniżenie atrakcyjności mieszkaniowej i gospodarczej, a to z kolei wpływa na spadek liczby mieszkańców i liczby funkcjonujących podmiotów gospodarczych. Niemniejsze znaczenie mają problemy w sferze technicznej, przestrzenno – funkcjonalnej i środowiskowej. Zdegradowane środowisko naturalne, niedostateczna oraz złej jakości infrastruktura techniczna, nie zachęcają do osiedlania się na danym terenie, jak również ograniczają możliwość rozwoju działalności inwestycyjnej. Niniejsze uwarunkowania z kolei przekładają się na spadek liczby mieszkańców i turystów, a także negatywnie oddziałują na kondycję finansową mieszkańców i samej jednostki samorządu terytorialnego.

3.7. Podsumowanie wskaźników, wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

W tym podrozdziale zaprezentowano zbiorcze zestawienie wszystkich analizowanych wskaźników. W ramach diagnozy czynników i zjawisk kryzysowych wzięto pod uwagę wskaźniki w sferze społecznej, wskaźnik w sferze gospodarczej oraz wskaźniki w sferze środowiskowej. Wybór poniższych wskaźników został podyktowany dostępem do danych, obrazujących zdiagnozowane problemy. Pozostałe analizowane aspekty zostały przedstawione w formie opisowej w poprzednich podrozdziałach.

Tabela 20. Zbiorcze zestawienie wszystkich analizowanych wskaźników

Wyszczególnienie	Sfera społeczna						Sfera gospodarcza		Sfera środowiskowa		Liczba wskaźników świadczących o sytuacji kryzysowej
	Udział ludności w wieku poprodukcyjnym ogółem na danym obszarze	Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym ogółem na danym obszarze	Udział osób bezrobotnych w ludności ogółem na danym obszarze	Udział osób korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności na danym obszarze	Udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na danym obszarze	Liczba przestępstw popełnionych na danym obszarze na 1000 mieszkańców	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym na danym obszarze	Liczba ferm	Występowanie zjawiska niskiej emisji		
Bedzimin	19,16%	30,44%	5,97%	4,65%	48,15%	22,01	10,42	0	TAK	4	
Brudnice	18,32%	17,85%	9,92%	14,34%	40,00%	31,67	6,88	29	TAK	7	
Charnsk	22,80%	16,36%	7,66%	2,69%	62,86%	2,44	3,00	24	TAK	7	
Cierpigórz	18,20%	21,51%	5,38%	3,23%	20,80%	10,75	3,97	0	TAK	2	
Dąbrowa	14,52%	26,26%	6,30%	2,79%	27,66%	6,59	11,32	10	TAK	3	
Dąbrowice	19,61%	23,93%	6,54%	0,65%	55,98%	6,54	8,05	1	TAK	4	
Dębsk	24,84%	20,71%	3,97%	12,50%	83,79%	17,86	3,92	5	TAK	6	
Franciszkowo	19,16%	20,39%	13,37%	9,30%	42,86%	17,44	6,73	4	TAK	7	
Kliczewo Duże	19,86%	19,15%	4,26%	3,15%	33,33%	7,09	9,30	1	TAK	3	
Kliczewo Małe	23,61%	12,50%	6,03%	9,72%	29,16%	13,85	1,09	3	TAK	6	
Kosewo	24,66%	22,16%	7,03%	2,78%	88,29%	0,00	2,04	0	TAK	4	
Kruszewo	18,84%	15,87%	11,11%	6,85%	60,00%	0,00	3,70	0	TAK	7	
Międzyziny	17,07%	17,69%	3,26%	7,63%	68,18%	16,26	8,75	0	TAK	5	
Nowe Nadratowo	23,91%	27,74%	7,61%	5,43%	65,00%	18,67	6,00	9	TAK	6	
Oliszewo	18,70%	17,40%	4,07%	7,63%	44,19%	8,15	3,82	8	TAK	6	
Poniatowo	17,95%	20,22%	9,08%	6,05%	61,50%	10,50	6,23	53	TAK	6	
Raczymy	16,83%	27,34%	2,54%	5,66%	55,36%	16,95	9,09	6	TAK	5	
Rozwozin	16,86%	19,78%	8,70%	10,85%	83,02%	14,93	4,85	8	TAK	7	
Rzężawy	21,21%	16,45%	8,52%	5,19%	57,89%	8,82	4,88	8	TAK	7	
Sadowo	17,80%	20,65%	8,59%	9,80%	53,33%	27,40	8,84	0	TAK	5	
Stare Nadratowo	28,00%	4,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00	11,16	2	TAK	4	
Tadajówka	20,83%	21,80%	6,30%	0,00%	68,67%	0,00	3,84	0	TAK	5	
Wiadrowo	19,63%	22,63%	6,47%	4,85%	48,98%	11,55	6,60	7	TAK	6	
Wólka Kliczewska	20,00%	21,84%	2,31%	7,69%	48,43%	7,69	3,95	11	TAK	6	
Miasto Żuromin Obwód 1	17,13%	18,71%	6,20%	4,19%	58,16%	16,74	39,99	6	TAK	2	
Miasto Żuromin Obwód 2	16,95%	16,83%	9,81%	7,44%	45,04%	22,95	8,72	0	TAK	7	
Miasto Żuromin Obwód 3	25,54%	16,15%	7,39%	4,77%	35,61%	19,46	19,98	0	TAK	3	
Miasto Żuromin Obwód 4	14,50%	16,81%	5,65%	2,08%	26,44%	11,90	12,31	0	TAK	2	
Razem Gmina	18,49%	47,97%	7,45%	5,31%	42,59%	44,62	40,32	5,43	TAK	5,04	

Źródło: Opracowanie własne

Na podstawie powyższego zestawienia należy zauważyć, że niemal we wszystkich sołectwach, odnotowano problemy w sferze społecznej, jak również dodatkowo w sferze środowiskowej lub gospodarczej – na tej podstawie każdy z tych obszarów mógłby zostać potencjalnie uznany za zdegradowany. Dlatego też kolejnym krokiem było zsumowanie liczby wskaźników, które przyjmują wartości mniej korzystne niż średnia dla Gminy i Miasta Żuromin. Następnie liczbę tę odniesiono do średniej liczby negatywnych wskaźników dla wszystkich analizowanych jednostek. Sołectwa i obwody w mieście, w których odnotowano liczbę negatywnych wskaźników powyżej średniej liczby negatywnych wskaźników dla Gminy i Miasta Żuromin, zaliczono do obszaru zdegradowanego.

Kolorem czerwonym zaznaczono wskaźniki, które przyjmują wartości gorsze od średniej dla Gminy i Miasta Żuromin, a kolorem zielonym – wskaźniki, dla których wartość jest korzystniejsza niż średnia dla całej Gminy i Miasta.

Zgodnie z obraną metodyką, za obszar zdegradowany należy uznać następujące sołectwa i obwody w mieście:

- Brudnice,
- Chamsk,
- Dębsk,
- Franciszkowo,
- Kliczewo Małe,
- Kruszewo,
- Nowe Nadratowo,
- Olszewo,
- Poniatowo,
- Rozwozin,
- Rzężawy,
- Wólka Kliczewska,
- Obwód 2 w Żurominie.

Tabela 21. Liczba negatywnych wskaźników i wybrane dane ukazujące zjawiska kryzysowe na terenie poszczególnych sołectw i obwodów

Wykazanie	Liczba wskaźników świadczących o sytuacji kryzysowej	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym	Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym	Liczba osób bezrobotnych	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej	Liczba dzidei do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek	Liczba przestępstw	Liczba podmiotów gospodarczych	Liczba ferm
Będzimin	6	61	65	19	13	30	7	20	0
Brudnice	7	46	46	25	29	16	8	11	26
Chamsk	7	185	134	63	22	84	2	15	24
Cierpiórz	3	17	20	5	3	4	1	2	0
Dąbrowa	3	26	47	15	5	13	1	12	10
Dąbrowice	4	30	36	10	1	20	1	7	1
Dębsk	8	69	58	10	35	37	5	6	5
Franciszkowo	7	33	35	23	16	15	3	7	4
Kiczewo Duże	3	28	27	6	5	9	1	8	1
Kiczewo Małe	6	34	18	13	14	5	2	1	3
Kosowo	4	46	41	13	7	26	0	2	0
Kraszewo	7	25	20	14	8	12	0	3	0
Młodziny	5	21	22	4	2	15	2	7	0
Nowe Nadratowo	6	22	20	7	5	13	1	3	0
Olszewo	6	46	43	10	4	19	2	6	8
Poniatowo	6	145	167	15	56	86	9	13	33
Raczyń	1	39	65	6	12	36	4	12	6
Rozwozia	7	50	53	26	29	44	4	8	0
Rzeźawy	7	49	38	22	12	22	2	7	8
Sędowo	5	13	15	7	0	6	2	4	0
Stare Nadratowo	4	7	1	0	2	0	0	2	2
Tadajówka	5	20	21	9	0	14	0	2	0
Władrowo	1	85	98	28	21	48	5	17	7
Wólka Kiczewska	6	26	28	3	10	13	1	3	11
Miasto Żuromin Obwód 1	3	473	555	126	85	107	34	208	0
Miasto Żuromin Obwód 2	7	535	390	314	243	296	16	191	2
Miasto Żuromin Obwód 3	3	259	266	113	73	88	16	184	0
Miasto Żuromin Obwód 4	3	297	338	297	57	86	23	171	0
Razem Gmina	5,04	2 682	2 666	1 081	770	1 110	212	951	5

obszar zdegradowany
obszar rewitalizacji

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 22. Udział ludności i powierzchni analizowanych jednostek na terenie Gminy i Miasta Żuromin

Wyszczególnienie	Ludność	Udział ludności	Powierzchnia (ha)	Udział powierzchni
Będzimin	318	2,19%	386,82	2,91%
Brudnice	251	1,73%	559,17	4,21%
Chamsk	819	5,65%	1 309,25	9,85%
Cierpigórz	93	0,64%	247,20	1,86%
Dąbrowa	179	1,23%	168,58	1,27%
Dąbrowice	153	1,05%	408,77	3,08%
Dębsk	280	1,93%	1 038,98	7,82%
Franciszkowo	172	1,19%	412,71	3,11%
Kliczewo Duże	141	0,97%	469,62	3,53%
Kliczewo Małe	144	0,99%	509,53	3,83%
Kosewo	185	1,28%	234,30	1,76%
Kruszewo	126	0,87%	138,91	1,05%
Młudzyn	123	0,85%	349,30	2,63%
Nowe Nadratowo	92	0,63%	239,11	1,80%
Olszewo	246	1,70%	874,96	6,58%
Poniatowo	826	5,70%	1 477,54	11,12%
Raczyny	236	1,63%	600,68	4,52%
Rozwozin	268	1,85%	561,82	4,23%
Rzęzawy	231	1,59%	388,58	2,92%
Sadowo	73	0,50%	213,57	1,61%
Stare Nadratowo	25	0,17%	345,51	2,60%
Tadajówka	96	0,66%	205,82	1,55%
Wiadrowo	433	2,99%	584,30	4,40%
Wólka Kliczewska	130	0,90%	448,70	3,38%
Miasto Żuromin Obwód 1	2 031	14,00%	344,00	2,59%
Miasto Żuromin Obwód 2	3 268	22,53%	100,24	0,75%
Miasto Żuromin Obwód 3	1 529	10,54%	150,70	1,13%
Miasto Żuromin Obwód 4	2 035	14,03%	522,80	3,93%
Razem Gmina	14 503	100,00%	13 291,47	100,00%
Obszar zdegradowany	6 853	47,25%	8 059,50	60,64%
Obszar rewitalizacji	4 345	29,96%	2 136,95	16,08%

Źródło: Opracowanie własne

Zgodnie z powyższym zestawieniem jednostki uznane za zdegradowane zajmują łącznie znacznie większą powierzchnię niż 20% powierzchni ogółem Gminy i Miasta Żuromin oraz są zamieszkałe przez więcej niż 30% mieszkańców.

Obszar wyznaczony jako obszar rewitalizacji powinien obejmować całość lub część obszaru zdegradowanego. Należy pamiętać, iż obszar rewitalizacji nie powinien być wyznaczany jedynie na podstawie danych ilościowych, pokazujących najbardziej intensywną degradację. Bardzo ważne jest uchwycenie wskaźników jakościowych oraz powiązań funkcjonalnych obszarów. Ponadto obszar rewitalizacji to obszar o istotnym znaczeniu dla rozwoju całej Gminy i Miasta.

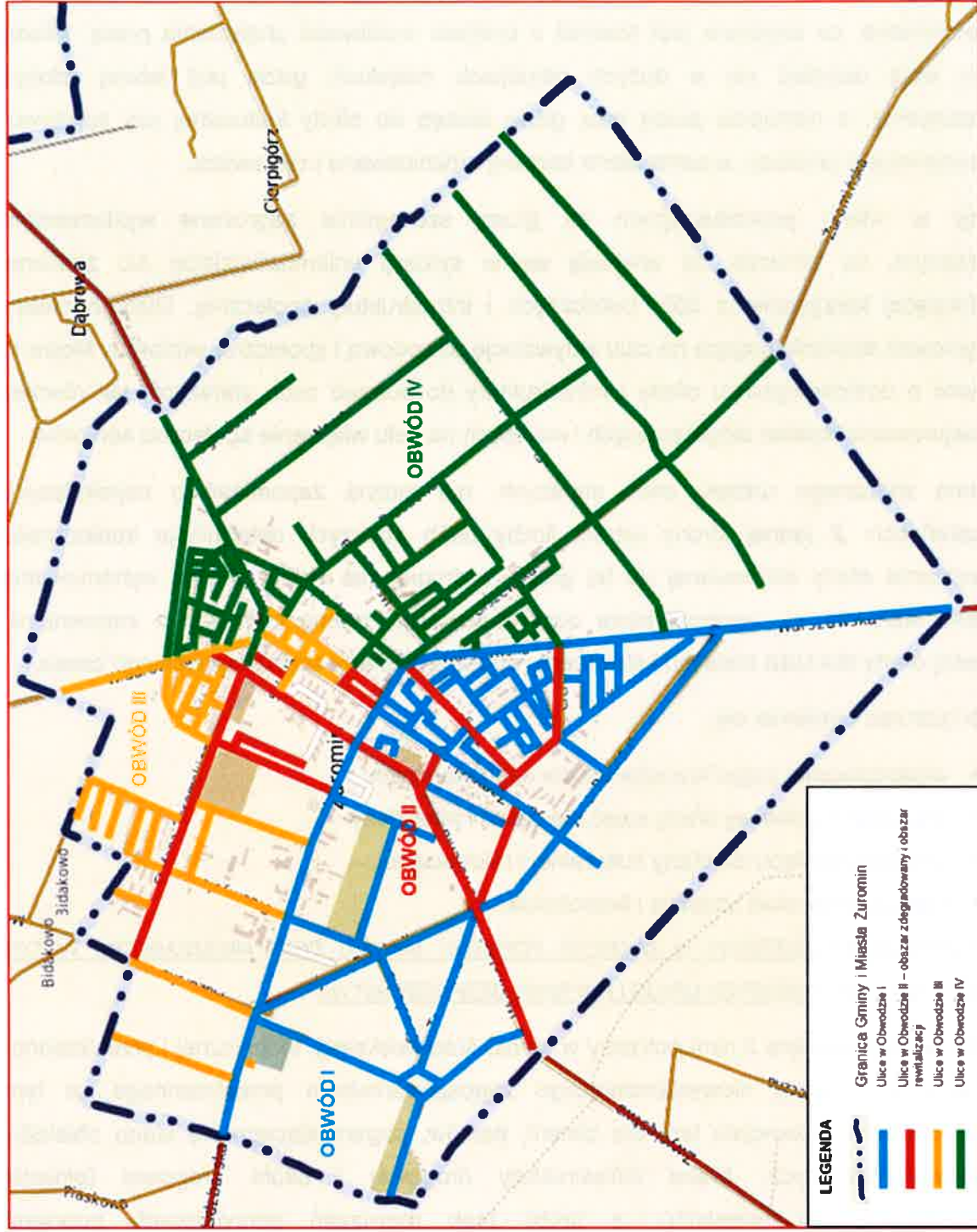
W celu wyznaczenia obszaru rewitalizacji, pod uwagę wzięto skalę występowania poszczególnych problemów. Ponadto zweryfikowano czy wyznaczony obszar nie przekracza 20% powierzchni Gminy i Miasta Żuromin oraz czy nie jest zamieszkały przez więcej niż 30% mieszkańców.

Jako obszar rewitalizacji wyznaczono sołectwa Brudnice i Poniatowo oraz Obwód 2 w Żurominie, do którego zaliczono następujące ulice: Cicha, Licealna, Grunwaldzka, Mickiewicza, Plac J. Piłsudskiego, Targowa, Wierzbowa, Wyzwolenia, Zielona, Zwycięstwa, Żeromskiego.

Ww. jednostkach zaobserwowano największą skalę negatywnych zjawisk. Poza liczbą wskaźników, których wartość jest gorsza niż średnia dla Gminy, przy wyznaczeniu obszaru rewitalizacji uwzględniono skalę problemu, to czy dana jednostka ma istotne znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego oraz zgłaszane opinie i potrzeby mieszkańców poszczególnych jednostek. Obszar rewitalizacji jest zamieszkały przez 4 345 osoby, co stanowi 29,96% liczby wszystkich mieszkańców oraz zajmuje powierzchnię ok. 2 136,95 ha, co stanowi ok. 16,08% powierzchni Gminy i Miasta Żuromin. Zatem obszar, na którym prowadzona będzie rewitalizacja jest zamieszkały przez nie więcej niż 30% mieszkańców oraz zajmuje powierzchnię stanowiącą nie więcej niż 20% całkowitej powierzchni Gminy i Miasta Żuromin.

Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji przedstawiono na poniższych rysunkach.

Źródło: Opracowanie własne

3.8. Identyfikacja potrzeb rewitalizacyjnych

ZIDENTYFIKOWANE POTRZEBY SPOŁECZNE W ZAKRESIE ZWIĘKSZENIA AKTYWNOŚCI MIESZKAŃCÓW

Problemem zidentyfikowanym na obszarze rewitalizacji jest proces starzenia się społeczeństwa, co związane jest również z brakiem możliwości znalezienia pracy. Młodzi ludzie wolą osiedlać się w dużych ośrodkach miejskich, gdzie jest łatwiej zdobyć wykształcenie, a następnie pracę oraz gdzie dostęp do oferty kulturalnej czy sportowo-rekreacyjnej jest prostszy, a sama oferta bardziej zróżnicowana i ciekawsza.

Osoby w wieku poprodukcyjnym są grupą szczególnie zagrożoną wykluczeniem społecznym, co oznacza, że znajdują się w sytuacji uniemożliwiającej lub znacznie utrudniającej korzystanie z dóbr publicznych i infrastruktury społecznej. Dlatego należy podejmować działania mające na celu aktywizację zawodową i społeczną seniorów. Mowa tu zarówno o dostosowywaniu oferty i infrastruktury do potrzeb osób starszych, jak również o podejmowaniu działań aktywizujących i mających na celu włączenie społeczne seniorów.

Pomimo znacznego udziału osób starszych, nie można zapominać o najmłodszych mieszkańcach. Z jednej strony wzrost liczby osób starszych determinuje konieczność rozszerzania oferty skierowanej do tej grupy, z drugiej zaś strony w celu wyhamowania procesu starzenia się społeczeństwa oraz depopulacji, trzeba pamiętać o zapewnieniu ciekawej oferty dla ludzi młodych i stworzenie atrakcyjnej oferty spędzania wolnego czasu.

Wśród potrzeb wymienia się:

- organizowanie zajęć/ warsztatów dla osób starszych,
- stworzenie ciekawej oferty zajęć dla dzieci i młodzieży
- poprawa dostępu do oferty kulturalnej i rekreacyjnej,
- ograniczenie skali ubóstwa i bezrobocia.

ZIDENTYFIKOWANE POTRZEBY W ZAKRESIE POPRAWY JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, W TYM DOSTĘPU DO PODSTAWOWYCH USŁUG I POPRAWY BEZPIECZEŃSTWA

Problemy i występujące z nimi potrzeby w sferze środowiskowej, technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej dotyczą niewystarczającego zagospodarowania przestrzennego, w tym niewykorzystania potencjału terenów zieleni, parków, pogarszającego się stanu obiektów sportowo-rekreacyjnych, braku infrastruktury drogowej i około drogowej (głównie w miejscowościach wiejskich), a także brak rozwiązań sprzyjających poprawie bezpieczeństwa pieszych i pozostałych uczestników ruchu drogowego. Ponadto zidentyfikowanym problemem są zanieczyszczenia środowiska. Na pogorszenie warunków aerosanitarnych wpływają liczne obiekty hodowlane (największe uciążliwości w tym zakresie odczuwają mieszkańcy sołectw: Brudnice i Poniatowo, gdzie zlokalizowanych jest najwięcej ferm). Ponadto na obszarach wiejskich większość ludności korzysta z bezodpływowych

zbiorników, które ze względu na często zły stan techniczny, nieodpowiednie opróżnianie, zanieczyszczają lokalne wody i glebę.

Wśród potrzeb wymienia się:

- tworzenie infrastruktury sportowo-rekreacyjnej zaspokajającej potrzeby mieszkańców,
- wzbogacanie przestrzeni miejskiej poprzez zagospodarowanie terenów zieleni,
- termomodernizacja budynków mieszkalnych w celu zwiększenia jakości życia i poprawy jakości środowiska poprzez wzrost efektywności energetycznej,
- tworzenie infrastruktury technicznej, budowa dróg, ścieżek rowerowych i chodników,
- zwiększenie bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego.

Problemy ww. sferach i wynikające z nich potrzeby dotyczą przede wszystkim zapewnienia ciekawej oferty społeczno-kulturalnej oraz sportowo-rekreacyjnej, która będzie stanowiła zaplecze pod organizowanie dodatkowych działań dla dzieci, młodzież i osób starszych. Działaniami, które sprzyjają integracji jest organizacja m.in. rajdów rowerowych, które z jednej strony mają na celu zwiększyć aktywność mieszkańców, a z drugiej zachęcić do zmiany środka transportu z samochodu na rzecz roweru. Organizacja takich przedsięwzięć wymaga jednak dostosowania infrastruktury i stworzenia odpowiednich warunków technicznych. Brakuje rozwiązań wpływających na zmniejszenie zanieczyszczeń i emisji szkodliwych substancji z obiektów hodowlanych. Termomodernizacji wymagają budynki mieszkalne. Konieczne jest także wydzielenie nowych miejsc parkingowych, które usprawnią komunikację w mieście oraz zwiększenie bezpieczeństwa poprzez budowę chodników i modernizację dróg.

Działania, jakie należy podjąć w celu zaspokojenia ww. potrzeb rewitalizacyjnych, powinny doprowadzić do aktywizacji mieszkańców obszarów zdegradowanych, ożywienia społeczno-gospodarczego i podniesienia jakości życia ludności, poprzez uzupełnienie działań społecznych zadaniami infrastrukturalnymi.

4. Planowany efekt rewitalizacji oraz cele i kierunki działań mające na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk

Wizja wyznaczonego obszaru rewitalizacji po przeprowadzonej interwencji jest stanem, do którego dążyć będzie Gmina i Miasto Żuromin poprzez określone kierunki działań. Obrazuje to przyszły wizerunek obszarów rewitalizacji Gminy, który zostanie osiągnięty dzięki realizacji wyznaczonych celów strategicznych.

Z uwagi na występujące problemy, władze Gminy planują podjąć działania, zmierzające do rewitalizacji obszarów, na których zidentyfikowano najwięcej negatywnych zjawisk i które

charakteryzują się potencjałem rozwoju. Zdiagnozowane zjawiska kryzysowe wymagają podjęcia natychmiastowych działań, które będą ograniczały ich skalę i niwelowały negatywne skutki. Charakter potrzeb rewitalizacyjnych wynika z przedstawionej diagnozy obszaru rewitalizacji. Głównymi problemami, które należy zniwelować są zdiagnozowane problemy społeczne tj. starzejące się społeczeństwo, ubóstwo i wykluczenie społeczne. Ponadto występują problemy w pozostałych sferach, tj. niewystarczające zagospodarowanie przestrzeni publicznej, w tym niewykorzystanie potencjału terenów zieleni, parków, pogarszający się stan obiektów sportowo-rekreacyjnych, brak infrastruktury drogowej i około drogowej, a także brak rozwiązań sprzyjających poprawie bezpieczeństwa czy zanieczyszczenia środowiska.

Wizja określa stan docelowy, do którego władze lokalne oraz ich partnerzy będą dążyć, wykorzystując możliwości płynące z posiadanego potencjału własnego i szans pojawiających się w najbliższym otoczeniu. Wizja stanowi opis oczekiwanego stanu na obszarze rewitalizacji – w wyniku przeprowadzonej interwencji.

Uwzględniając powyższe określono następującą wizję:

Wyznaczony w Gminie i Mieście Żuromin obszar rewitalizacji jest miejscem sprzyjającym integracji społecznej, charakteryzuje się atrakcyjną i bezpieczną przestrzenią publiczną. Mieszkańcy chętnie uczestniczą w życiu kulturalnym i sportowym.

W wyniku realizacji działań rewitalizacyjnych, poprawi się jakość życia mieszkańców Gminy i Miasta Żuromin, poprzez rozwiązanie lub przynajmniej ograniczenie zidentyfikowanych problemów społecznych, a także występujących problemów w sferze gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej.

Dzięki zaplanowanym projektom rewitalizacyjnym nastąpi:

- wzrost aktywności i integracji społecznej poprzez rozwój infrastruktury i oferty skierowanej do różnych grup społecznych i wiekowych;
- wyhamowanie procesu starzenia się społeczeństwa i depopulacji obszaru rewitalizacji;
- poprawa zagospodarowania i funkcjonalności wspólnej przestrzeni publicznej;
- poprawa jakości środowiska – głównie poprzez działania infrastrukturalne, które pośrednio przyczynią się do poprawy jakości powietrza;
- poprawa bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji.

Sformułowana powyżej wizja (planowany efekt rewitalizacji) będzie możliwa do osiągnięcia poprzez realizację celów strategicznych oraz odpowiadających im kierunków działań mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk.

Tabela 23. Wizja i cele strategiczne rewitalizacji

WIZJA REWITALIZACJI	
WYZNACZONY W GMINIE I MIEŚCIE ŻUROMIN OBSZAR REWITALIZACJI JEST MIEJSCEM SPRZYJAJĄCYM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ, CHARAKTERYZUJE SIĘ ATRAKCYJNĄ I BEZPIECZNĄ PRZESTRZENIĄ PUBLICZNĄ. MIESZKAŃCY CHĘTNIE UCZESTNICZĄ W ŻYCIU KULTURALNYM I SPORTOWYM.	
CELE STRATEGICZNE	
1. WZROST AKTYWNOŚCI I INTEGRACJI MIESZKAŃCÓW	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA
AKTYWIZACJA SPOŁECZNA MIESZKAŃCÓW	AKTYWIZACJA SPOŁECZNA DZIECI, MŁODZIEŻY ORAZ OSÓB STARSZYCH POPRZEC ORGANIZACJĘ ZAJĘĆ EDUKACYJNYCH, KULTURALNYCH I SPORTOWYCH NA STADIONIE MIEJSKIM
	ZORGANIZOWANIE RAJDU ROWEROWEGO ŻUROMIN-PONIATOWO-CHAMSK-OLSZEWO-SADOWO-CIERPIGÓRZ-ŻUROMIN
ŚWIADOMOŚĆ EKOLOGICZNA MIESZKAŃCÓW NA WYSOKIM POZIOMIE	PODNIESIENIE ŚWIADOMOŚCI WŚRÓD MIESZKAŃCÓW GMINY I MIASTA ŻUROMIN W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA
DOSTOSOWANIE INFRASTRUKTURY PUBLICZNEJ DO POTRZEB MIESZKAŃCÓW	MODERNIZACJA SALI KINOWEJ
	MODERNIZACJA STADIONU W ŻUROMINIE
	PRZEBUDOWA TRYBUN NA STADIONIE MIEJSKIM W ŻUROMINIE
ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENI POD ROZWÓJ OFERTY SPORTOWO-REKREACYJNEJ	BUDOWA PARKU LINOWEGO
	ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENI PUBLICZNEJ - KĄPIELISKO WRAZ Z INFRASTRUKTURĄ, RZĘKA WKRA W MIEJSCOWOŚCI BRUDNICE GMINA ŻUROMIN, WOJ. MAZOWIECKIE
	ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENI PUBLICZNEJ – UL. PARKOWA W PONIATOWIE
	BUDOWA LODOWISKA
	ZAGOSPODAROWANIE PARKU
2. WZROST JAKOŚCI ŻYCIA I POPRAWA BEZPIECZEŃSTWA NA OBSZARZE REWITALIZACJI	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA
POPRAWA EFEKTYWNOŚCI ENERGETYCZNEJ I FUNKCJONALNOŚCI BUDYNKÓW	TERMOMODERNIZACJA SZKOŁY PODSTAWOWEJ W PONIATOWIE
	ROZBUDOWA, PRZEBUDOWA I NADBUDOWA BUDYNKU MIESZKALNEGO PRZY UL. MICKIEWICZA W ŻUROMINIE
WZROST BEZPIECZEŃSTWA NA DRODZE	MOBILNE MIASTECZKO RUCHU DROGOWEGO - ORGANIZACJA ZAJĘĆ Z ZAKRESU BEZPIECZEŃSTWA DLA DZIECI I MŁODZIEŻY W MIEJSCOWOŚCIACH Z OBSZARU REWITALIZACJI
	BUDOWA SYGNALIZACJI ŚWIETLNEJ NA SKRZYŻOWANIU ULIC MŁAWSKA-WYZWOLENIA
	BUDOWA ŚCIEŻKI PIESZO-ROWEROWEJ NA ULICY 19 STYCZNIA W PONIATOWIE
	BUDOWA ŚCIEŻKI PIESZO-ROWEROWEJ
	PRZEBUDOWA DROGI I PARKINGU PRZY SZKOLE PODSTAWOWEJ W PONIATOWIE
BUDOWA CHODNIKA NA UL. LICEALNEJ ŻUROMIN	

	BUDOWA DROGI PONIATOWO-BRUDNICE
	BUDOWA RONDA NA SKRZYŻOWANIU ULIC LIDZBARSKA-ZWYCIĘSTWA
	BUDOWA MIEJSC PARKINGOWYCH
ROZWÓJ INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	ROZBUDOWA KANALIZACJI SANITARNEJ I WODOCIĄGOWEJ NA TERENIE MIASTA

Źródło: Opracowanie własne

CEL STRATEGICZNY 1. WZROST AKTYWNOŚCI I INTEGRACJI MIESZKAŃCÓW

W ramach pierwszego celu strategicznego zaplanowano następujące kierunki działań:

- Aktywizacja społeczna mieszkańców
- Świadomość ekologiczna mieszkańców na wysokim poziomie
- Dostosowanie infrastruktury publicznej do potrzeb mieszkańców
- Zagospodarowanie przestrzeni pod rozwój oferty sportowo-rekreacyjnej

Zadania zaplanowane w ramach powyższego celu przyczynią się przede wszystkim do wzrostu aktywności i integracji mieszkańców obszaru rewitalizacji. Aby osiągnąć założone rezultaty, konieczne jest uruchomienie dodatkowej oferty zajęć dla różnych grup wiekowych, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży oraz osób starszych. Przykładem działania, które wpłynie na zwiększenie integracji wśród mieszkańców, będzie także organizacja rajdu rowerowego. Z jednej strony jest to projekt mający na celu ożywienie społeczne, a z drugiej – pozytywnie wpłynie na sferę środowiskową. Przedsięwzięcie będzie również promować rower jako alternatywny środek transportu. Zaplanowano także bezpośrednie działania podnoszące świadomość mieszkańców w zakresie ochrony środowiska. W ramach pierwszego celu strategicznego uwzględniono także dostosowanie infrastruktury publicznej do potrzeb mieszkańców oraz zagospodarowanie przestrzeni pod rozwój oferty sportowo-rekreacyjnej. Planowane działania mają na celu stworzenie atrakcyjnej bazy, która będzie służyła mieszkańcom obszaru rewitalizacji, jak i pozostałym mieszkańcom Gminy i Miasta Żuromin.

CEL STRATEGICZNY 2. WZROST JAKOŚCI ŻYCIA I POPRAWA BEZPIECZEŃSTWA NA OBSZARZE REWITALIZACJI

W ramach drugiego celu strategicznego określono następujące kierunki działań:

- Poprawa efektywności energetycznej i funkcjonalności budynków
- Wzrost bezpieczeństwa na drodze
- Rozwój infrastruktury technicznej

Zaplanowane w ramach powyższych działań przedsięwzięcia rewitalizacyjne to przede wszystkim inwestycje w infrastrukturę, których celem jest poprawa jakości życia na obszarze

rewitalizacji. Osiągnięcie planowanego efektu będzie możliwe poprzez podjęcie zadań inwestycyjnych z zakresu termomodernizacji budynku szkoły, rozbudowy i przebudowy budynku mieszkalnego, rozbudowy infrastruktury kanalizacyjnej i wodociągowej. Ponadto na jakość życia wpływa poziom bezpieczeństwa. Aby zmniejszyć ryzyko wypadków z udziałem pieszych i wzrost funkcjonalności ruchu drogowego, zaplanowano m.in. budowę ścieżek, chodników czy miejsc parkingowych. Brak rozwiązań w zakresie infrastruktury drogowej i około drogowej negatywnie wpływa na poziom bezpieczeństwa jej użytkowników. Ponadto zły stan techniczny dróg, brak miejsc parkingowych wydłuża podróż samochodem, wpływa na wzrost zużycia paliwa, a co za tym idzie – wzrost emisji zanieczyszczeń powietrza, które w przypadku obszaru rewitalizacji Gminy i Miasta Żuromin zanieczyszczane jest także przez wywiewy pochodzące z działalności gospodarczej, tj. ferm kurzych i chlewni.

Należy stwierdzić, że planowany efekt rewitalizacji stanowi odpowiedź na przeprowadzoną diagnozę czynników i zjawisk kryzysowych. Natomiast cele wyznaczone do realizacji w ramach Programu Rewitalizacji Gminy i Miasta Żuromin są adekwatne do potrzeb, a ich osiągnięcie spowoduje eliminację lub przynajmniej ograniczenie negatywnych zjawisk występujących na obszarze rewitalizacji.

5. Lista projektów głównych

Projekty wyznaczone do realizacji w ramach Programu Rewitalizacji Gminy i Miasta Żuromin są odpowiedzią na zdiagnozowane problemy i wyznaczone cele rewitalizacji. Ich wdrożenie jest niezbędne do rozwiązania zdiagnozowanego stanu kryzysowego. Główne projekty rewitalizacyjne to takie, bez których realizacja celów Programu Rewitalizacji nie będzie możliwa i nie rozwiąże zdiagnozowanych problemów.

Tabela 24. Główne projekty rewitalizacyjne

Lokalizacja	Nazwa	Podmiot realizujący projekt	Zakres realizowanych zadań	Prognozowane rezultaty	Wskaźnik monitorowania	Sposób oceny i zmierzenia rezultatów
obszar rewitalizacji	Podniesienie świadomości wśród mieszkańców Gminy i Miasta Żuromin w zakresie ochrony środowiska	Gmina i Miasto Żuromin	Organizacja spotkań i zajęć z zakresu ekologii i ochrony środowiska, stosowania środków przyjaznych środowisku w rolnictwie i działalności gospodarczej	Wzrost świadomości z zakresu ochrony środowiska Poprawa jakości powietrza i wód	Liczba zorganizowanych spotkań - 5	Listy obecności Sprawozdanie z realizacji projektu, dokumentacja zdjęciowa z prowadzonych zajęć
obszar rewitalizacji	Zorganizowanie rajdu rowerowego Żuromin-Poniatowo-Chamsk-Olszewo-Sadowo-Cierpigorz-Żuromin	Gmina i Miasto Żuromin	Organizacja rajdu rowerowego mającego na celu wzrost świadomości ekologicznej, promowanie roweru jako alternatywnego środka transportu, wzrost aktywności wśród mieszkańców	Wzrost świadomości ekologicznej, promowanie roweru jako alternatywnego środka transportu, wzrost aktywności wśród mieszkańców	Liczba uczestników rajdu rowerowego - 50	Listy obecności Sprawozdanie z realizacji projektu, dokumentacja zdjęciowa z rajdu
obszar rewitalizacji	Aktywizacja społeczna dzieci, młodzieży oraz osób starszych poprzez organizację zajęć edukacyjnych, kulturalnych i sportowych na stadionie miejskim	Gmina i Miasto Żuromin	Organizacja zajęć edukacyjnych, kulturalnych i sportowych na stadionie miejskim	Wzrost aktywności i integracji społecznej wśród dzieci, młodzieży oraz osób starszych Ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego wśród rodzin dotkniętych dysfunkcjami społecznymi Podniesienie kompetencji społecznych i edukacyjnych	Liczba zorganizowanych zajęć - 5 Liczba uczestników zajęć - 100	Listy obecności Sprawozdanie z realizacji projektu, dokumentacja zdjęciowa z prowadzonych zajęć
obszar rewitalizacji	Mobile Miasteczko Ruchu Drogowego - organizacja zajęć z zakresu bezpieczeństwa dla dzieci i młodzieży w miejscowościach z obszaru rewitalizacji	Gmina i Miasto Żuromin	Organizacja zajęć z zakresu bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego	Wzrost bezpieczeństwa Spadek liczby wypadków z udziałem pieszych i rowerzystów	Liczba zorganizowanych zajęć - 5 Liczba uczestników zajęć - 100	Listy obecności Sprawozdanie z realizacji projektu, dokumentacja zdjęciowa z prowadzonych zajęć
Poniatowo	Termomodernizacja Szkoły Podstawowej w Poniatowie	Gmina i Miasto Żuromin	Kompleksowa modernizacja energetyczna budynku	Wzrost ożywienia społecznego na obszarach wiejskich i obszarach powiązanych z nimi funkcjonalnie Rezultat pośredni: Włączenie społeczne i zaangażowanie osób wykluczonych społecznie w życie kulturalne i społeczne Zwiększenie efektywności energetycznej oraz	Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej – bd. Spadek emisji gazów cieplarnianych – bd.	Protokół odbioru energetyczny Sprawozdanie z realizacji projektu

PROGRAM REWITALIZACJI GMINY I MIASTA ŻUROMIN NA LATA 2017-2023

Lokalizacja	Nazwa	Podmiot realizujący projekt	Zakres realizowanych zadań	Prognozowane rezultaty	Wskaźnik monitorowania	Sposób oceny i zmierzenia rezultatów
				ograniczenie emisji CO ₂ , poprawa jakości powietrza Rezultat pośredni: pozytywny wpływ na zdrowie i życie wszystkich mieszkańców Gminy i Miasta Żuromin		
Poniatowo	Budowa ścieżki pieszo-rowerowej na ulicy 19 stycznia w Poniatowie	Gmina i Miasto Żuromin	Budowa ścieżki pieszo-rowerowej w Poniatowie	Poprawa bezpieczeństwa Łatwiejszy dostęp do obiektów publicznych Aktywne spędzanie czasu wolnego - możliwość uprawiania sportu Poprawa jakości życia mieszkańców Wzrost integracji społecznej	Długość wybudowanych ścieżek pieszo-rowerowych – bd.	Protokół odbioru Sprawozdanie z realizacji projektu
Żuromin	Budowa ścieżki pieszo-rowerowej	Gmina i Miasto Żuromin	Budowa ścieżki pieszo-rowerowej ul. Cicha-Wierzbowa--Zamojskiego-Zielona	Poprawa bezpieczeństwa Łatwiejszy dostęp do obiektów publicznych Aktywne spędzanie czasu wolnego - możliwość uprawiania sportu Poprawa jakości życia mieszkańców Wzrost integracji społecznej	Długość wybudowanych ścieżek pieszo-rowerowych – bd.	Protokół odbioru Sprawozdanie z realizacji projektu
Żuromin	Budowa sygnalizacji świetlnej na skrzyżowaniu ulic Mławska-Wyzwolenia	Gmina i Miasto Żuromin	Budowa sygnalizacji świetlnej na skrzyżowaniu ulic Mławska-Wyzwolenia	Poprawa bezpieczeństwa Poprawa jakości życia mieszkańców	Liczba wybudowanych sygnalizacji świetlnych – 1	Protokół odbioru Sprawozdanie z realizacji projektu
Żuromin	Budowa parku linowego	Gmina i Miasto Żuromin	Budowa parku linowego na stadionie miejskim w Żurominie	Zagospodarowanie przestrzeni i wzrost funkcjonalności Aktywne spędzanie czasu wolnego – możliwość uprawiania sportu Poprawa jakości życia i zdrowia mieszkańców Wzrost integracji społecznej	Liczba użytkowników powstałej infrastruktury – 100	Protokół odbioru Sprawozdanie z realizacji projektu, dokumentacja zdjęciowa z prowadzonych imprez
Żuromin	Modernizacja sali kinowej	Gmina i Miasto Żuromin	Modernizacja sali kinowej w Żuromińskim Centrum Kultury. Przystosowanie sali kinowej do wyświetlania seansów filmowych i organizacji wieczorów filmowych	Poprawa stanu technicznego obiektu Wzrost aktywności i integracji społecznej Wzrost świadomości kulturowej mieszkańców	Liczba użytkowników powstałej infrastruktury – 100	Protokół odbioru Sprawozdanie z realizacji projektu, dokumentacja zdjęciowa z prowadzonych imprez

PROGRAM REWITALIZACJI GMINY I MIASTA ŻUROMIN NA LATA 2017-2023

Lokalizacja	Nazwa	Podmiot realizujący projekt	Zakres realizowanych zadań	Prognozowane rezultaty	Wskaźnik monitorowania	Sposób oceny i zmierzenia rezultatów
Żuromin	Modernizacja stadionu w Żurominie	Gmina i Miasto Żuromin	Modernizacja nawierzchni stadionu w Żurominie	Poprawa stanu technicznego obiektu Aktywne spędzanie czasu wolnego – możliwość uprawiania sportu Poprawa jakości życia i zdrowia mieszkańców Wzrost integracji społecznej	Liczba użytkowników powstałej infrastruktury – 100	Protokół odbioru Sprawozdanie z realizacji projektu, dokumentacja zdjęciowa z prowadzonych imprez
Żuromin	Przebudowa trybun na stadionie miejskim w Żurominie	Gmina i Miasto Żuromin	Przebudowa trybun na stadionie miejskim w Żurominie	Poprawa stanu technicznego obiektu Aktywne spędzanie czasu wolnego – możliwość uprawiania sportu Poprawa jakości życia i zdrowia mieszkańców Wzrost integracji społecznej	Liczba użytkowników powstałej infrastruktury – 100	Protokół odbioru Sprawozdanie z realizacji projektu, dokumentacja zdjęciowa z prowadzonych imprez

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UGIM Żuromin

6. Pozostałe przedsięwzięcia rewitalizacyjne

W ramach Programu Rewitalizacji Gminy i Miasta Żuromin oprócz głównych projektów rewitalizacyjnych, zidentyfikowano także inne działania, które bezpośrednio nie przyczyniają się do eliminacji lub ograniczenia negatywnych zjawisk występujących na obszarze rewitalizacji, ale powodują wzmocnienie wzajemnych efektów, skutkując ich maksymalizację tzw. efekt synergii. Poniżej przedstawiono pozostałe przedsięwzięcia rewitalizacyjne.

Tabela 25. Pozostałe przedsięwzięcia rewitalizacyjne

Lokalizacja	Nazwa	Podmiot realizujący projekt	Zakres realizowanych zadań	Prognozowane rezultaty	Wpływ przedsięwzięcia na eliminację/ograniczenie negatywnych zjawisk na obszarze rewitalizacji	Sposób oceny i zmierzenia rezultatów
Brudnice	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej - kąpielisko wraz z infrastrukturą, rzeka Wkra w miejscowości Brudnice Gmina Żuromin, woj. mazowieckie	Gmina i Miasto Żuromin	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej polegające na wykonaniu: pomostu, boiska do plażowej piłki siatkowej, pryszniców, dyżurki ratownika WOPR, toalety, przebieraalni, wodociągu letniego, schodów betonowych, studzienki wodomierzowej oraz ulicy dojazdowej. Działania mają zmierzać do wykonania strzeżonego kąpieliska, miejsca służącego mieszkańcom dla rekreacji i wypoczynku.	Zagospodarowanie przestrzeni i wzrost funkcjonalności Aktywne spędzanie czasu wolnego – możliwość uprawiania sportu Poprawa jakości życia i zdrowia mieszkańców Wzrost integracji społecznej	Dzięki realizacji projektu mieszkańcy obszaru rewitalizacji zyskają dostęp do bezpiecznego miejsca, na terenie którego będą mogli rozwijać swoje umiejętności sportowe. Wzrosnie integracja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz ich aktywność społeczna i fizyczna, co będzie miało pozytywny wpływ na relacje z innymi mieszkańcami i ich zdrowie.	Protokół odbioru Sprawozdanie z realizacji projektu
Poniatowo	Przebudowa drogi i parkingu przy Szkole Podstawowej w Poniatowie	Gmina i Miasto Żuromin	Przebudowa drogi i parkingu przy Szkole Podstawowej w Poniatowie	Poprawa bezpieczeństwa Łatwiejszy dostęp do obiektów publicznych	W wyniku realizacji projektu możliwy będzie dojazd dzieci i młodzieży na zajęcia, warsztaty, spotkania organizowane w SSP w Poniatowie. W sposób pośredni projekt wpłynie na włączenie społeczne i zaangażowanie osób wykluczonych społecznie w życie kulturalne i społeczne.	Protokół odbioru Sprawozdanie z realizacji projektu
Poniatowo	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej – ul. Parkowa w Poniatowie	Gmina i Miasto Żuromin	Celem inwestycji jest zagospodarowanie przestrzeni publicznej polegające na budowie placu zabaw, siłowni plenerowej czy parku linowego	Zagospodarowanie przestrzeni i wzrost funkcjonalności Aktywne spędzanie czasu wolnego – możliwość uprawiania sportu Poprawa jakości życia i zdrowia mieszkańców Wzrost integracji społecznej	Dzięki realizacji projektu mieszkańcy obszaru rewitalizacji zyskają dostęp do bezpiecznego miejsca, na terenie którego będą mogli rozwijać swoje umiejętności sportowe. Wzrosnie integracja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz ich aktywność społeczna i fizyczna.	Protokół odbioru Sprawozdanie z realizacji projektu
Zuromin	Budowa chodnika na ul. Licealnej Zuromin	Gmina i Miasto Żuromin	Budowa chodnika na ul. Licealnej w Zurominie	Poprawa bezpieczeństwa Łatwiejszy dostęp do obiektów publicznych	Mieszkańcy zyskają łatwiejszy dostęp do obiektów publicznych. Poprawie ulegnie funkcjonalność przestrzeni publicznej przede wszystkim dla osób starszych, niepełnosprawnych oraz rodziców z dziećmi w wózkach.	Protokół odbioru Sprawozdanie z realizacji projektu

PROGRAM REWITALIZACJI GMINY I MIASTA ŻUROMIN NA LATA 2017-2023

Lokalizacja	Nazwa	Podmiot realizujący projekt	Zakres realizowanych zadań	Prognozowane rezultaty	Wpływ przedsięwzięcia na eliminację/ograniczenie negatywnych zjawisk na obszarze rewitalizacji	Sposób oceny i zmierzenia rezultatów
obszar rewitalizacji	Budowa drogi Poniatowo-Brudnice	Gmina i Miasto Żuromin	Budowa drogi Poniatowo-Brudnice wraz ze ścieżką pieszo-rowerową	Poprawa bezpieczeństwa Łatwiejszy dostęp do obiektów publicznych Aktywne spędzanie czasu wolnego - możliwość uprawiania sportu Poprawa jakości życia mieszkańców Wzrost integracji społecznej	Wzrostnie funkcjonalność przestrzeni, poprawie ulegnie dostęp mieszkańców miejscowości wiejskich do obiektów publicznych, miejsc pracy.	Protokół odbioru Sprawozdanie z realizacji projektu
Żuromin	Budowa ronda na skrzyżowaniu ulic Lidzbarska-Zwycięstwa	Gmina i Miasto Żuromin	Budowa ronda na skrzyżowaniu ulic Lidzbarska-Zwycięstwa	Poprawa bezpieczeństwa	Usprawnienie komunikacji poprzez budowę ronda bezpośrednio wpłynie na wzrost bezpieczeństwa mieszkańców obszaru rewitalizacji i użytkowników ruchu drogowego	Protokół odbioru Sprawozdanie z realizacji projektu
Żuromin	Budowa lodowiska	Gmina i Miasto Żuromin	Budowa lodowiska na stadionie miejskim w Żurominie	Zagospodarowanie przestrzeni i wzrost funkcjonalności Aktywne spędzanie czasu wolnego – możliwość uprawiania sportu Poprawa jakości życia i zdrowia mieszkańców Wzrost integracji społecznej	Dzięki realizacji projektu mieszkańcy obszaru rewitalizacji zyskają dostęp do bezpiecznego miejsca sprzyjającego wzrostowi aktywności i integracji społecznej, umożliwiającemu podejmowanie nowych form aktywności fizycznej i lepsze zagospodarowanie czasu wolnego	Protokół odbioru Sprawozdanie z realizacji projektu
Żuromin	Zagospodarowanie parku	Gmina i Miasto Żuromin	Zagospodarowanie parku na ulicy Zielonej w Żurominie	Zagospodarowanie przestrzeni i wzrost funkcjonalności Aktywne spędzanie czasu wolnego – możliwość uprawiania sportu Poprawa jakości życia i zdrowia mieszkańców Wzrost integracji społecznej	Dzięki realizacji projektu mieszkańcy obszaru rewitalizacji zyskają dostęp do bezpiecznego miejsca sprzyjającego wzrostowi aktywności i integracji społecznej	Protokół odbioru Sprawozdanie z realizacji projektu
Żuromin	Rozbudowa kanalizacji sanitarnej i wodociągowej na terenie miasta	Gmina i Miasto Żuromin	Budowa kanalizacji sanitarnej na ulicy Cichej	Wzrost wyposażenia w infrastrukturę techniczną Poprawa jakości życia mieszkańców Poprawa jakości środowiska Zmniejszenie zanieczyszczenia wód	Rozbudowana zostanie podstawowa infrastruktura techniczna, podnosząca jakość życia mieszkańców, zapewniająca lepsze warunki bytowe i ograniczająca zanieczyszczenie środowiska, a co za tym idąc wpływająca pozytywnie na zdrowie ludzi	Protokół odbioru Sprawozdanie z realizacji projektu

PROGRAM REWITALIZACJI GMINY I MIASTA ŻUROMIN NA LATA 2017-2023

Lokalizacja	Nazwa	Podmiot realizujący projekt	Zakres realizowanych zadań	Prognozowane rezultaty	Wpływ przedsięwzięcia na eliminację/ograniczenie negatywnych zjawisk na obszarze rewitalizacji	Sposób oceny i zmierzenia rezultatów
Żuromin	Budowa miejsc parkingowych	Gmina i Miasto Żuromin	Budowa miejsc parkingowych na ulicy Zwycięstwa	Poprawa bezpieczeństwa Łatwiejszy dostęp do przestroni i obiektów publicznych	Brak miejsc parkingowych wyklucza podróż samochodem, co wpływa na wzrost zużycia paliwa, a co za tym idzie – wzrost emisji zanieczyszczeń powietrza. Utworzenie nowych miejsc przyczyni się zatem do zmniejszenia emisji szkodliwych związków do atmosfery, co pozytywnie wpłynie na jakość powietrza i zdrowie mieszkańców.	Protokół odbioru Sprawozdanie z realizacji projektu
Żuromin	Rozbudowa, przebudowa i nadbudowa budynku mieszkalnego przy ul. Mickiewicza w Żurominie	Gmina i Miasto Żuromin	Rozbudowa, przebudowa i nadbudowa budynku mieszkalnego przy ul. Mickiewicza w Żurominie	Poprawa jakości życia mieszkańców Poprawa stanu technicznego budynku	Realizacja projektu przyczyni się przede wszystkim do polepszenia warunków mieszkaniowych osób zamieszkujących budynek, a także pośrednio wpłynie na włączenie społeczne i zaangażowanie osób wykluczonych społecznie w życie kulturalne i społeczne na terenie Gminy i Miasta Żuromin.	Protokół odbioru Sprawozdanie z realizacji projektu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UGIM Żuromin

7. Mechanizmy zapewnienia komplementarności

Wymogiem koniecznym dla wspierania projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest zapewnienie ich komplementarności w różnych wymiarach. W szczególności dotyczy to komplementarności: przestrzennej, problemowej, proceduralno-instytucjonalnej, międzyokresowej oraz źródeł finansowania.

Wszystkie działania zaplanowane w ramach procesu rewitalizacji na terenie Gminy i Miasta Żuromin są ze sobą komplementarne.

KOMPLEMENTARNOŚĆ PRZESTRZENNA

Przedsięwzięcia zawarte w Programie Rewitalizacji dla Gminy i Miasta Żuromin zaplanowane zostały z uwzględnieniem wzajemnych powiązań. Projekty ujęte w Programie Rewitalizacji dotyczą mieszkańców obszaru rewitalizacji i będą realizowane na obszarze rewitalizacji. Pomiędzy projektami będzie zachodził efekt synergii. Oznacza to, że przedsięwzięcia zostały zaplanowane w taki sposób, aby dopełniały się wzajemnie. Realizacja zaplanowanych zadań zapewni efektywne oddziaływanie na cały obszar dotknięty kryzysem, nie tylko w pojedynczych miejscach. Zaplanowane działania nie będą skutkowały przenoszeniem problemów na inne obszary i nie będą prowadziły do niepożądanych efektów społecznych takich, jak segregacja społeczna i wykluczenie, a wręcz przeciwnie spowodują rozwiązanie lub przynajmniej ograniczenie negatywnych zjawisk, występujących na całym obszarze rewitalizacji (a pośrednio również na terenie całej Gminy i Miasta Żuromin). Zaplanowane do realizacji zadania główne oraz pozostałe przedsięwzięcia będą się wzajemnie dopełniały, aby w jak największym stopniu osiągnąć cele rewitalizacyjne.

KOMPLEMENTARNOŚĆ PROBLEMOWA

Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcia rewitalizacyjne, będą wzajemnie się dopełniały tematycznie, co sprawi, że Program Rewitalizacji Gminy i Miasta Żuromin będzie oddziaływał na obszar rewitalizacji we wszystkich niezbędnych aspektach (społecznym, gospodarczym, środowiskowym technicznym i przestrzenno-funkcyjnym). Pozwoli to na rozwiązanie różnych problemów, które są przyczyną występowania na tym obszarze sytuacji kryzysowej. Realizacja tzw. „zadań miękkich”, ukierunkowanych na zmniejszenie bądź likwidację negatywnych zjawisk społecznych, uzupełniona zostanie przez realizację projektów infrastrukturalnych, będących narzędziem dla niwelowania zjawisk związanych z problemami społecznymi.

Przykładem będzie budowa ścieżek pieszo-rowerowych i zorganizowanie rajdu rowerowego oraz utworzenie Mobilnego Miasteczka Ruchu Drogowego w celu organizacji zajęć z zakresu bezpieczeństwa dla dzieci i młodzieży w miejscowościach

z obszaru rewitalizacji. Ponadto budowa lodowiska, modernizacja sali kinowej, czy modernizacja stadionu miejskiego i przebudowa trybun umożliwią organizację zajęć edukacyjnych, kulturalnych i sportowych, które wpłyną na wzrost aktywności społecznej dzieci, młodzieży oraz osób starszych. Innym przykładem komplementarności problemowej jest zaplanowanie działań z zakresu poprawy jakości środowiska. Na wyznaczonym obszarze rewitalizacji występuje problem z zanieczyszczeniem powietrza. W celu zniwelowania, a przynajmniej ograniczenia jego występowania, władze gminne przewidziały działania z zakresu poprawy efektywności energetycznej budynków, budowy ścieżek pieszo-rowerowych, które pozytywnie wpłyną na zmniejszenie emisji szkodliwych pyłów i gazów do atmosfery. Ponadto uwzględniono podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców poprzez organizację spotkań i zajęć z zakresu ekologii i ochrony środowiska, stosowania środków przyjaznych środowisku w rolnictwie i działalności gospodarczej.

Z powyższego łatwo zauważyć, jak działania społeczne i infrastrukturalne są ze sobą powiązane, a różne przedsięwzięcia niwelują negatywne zjawiska w kilku sferach. Zadania mające na celu zapobieganie procesom wykluczenia społecznego wpłyną przede wszystkim na sferę społeczną tj. na ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych. Przy czym należy zauważyć, że będą one miały również znaczenie dla:

- sfery gospodarczej – wzrost aktywności mieszkańców sprzyja również rozwojowi przedsiębiorczości na danym obszarze;
- sfery środowiskowej – podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców, wpłynie pozytywnie na jakość środowiska.

Z kolei działania ukierunkowane na poprawę infrastruktury oraz rozwój infrastruktury społecznej na obszarze rewitalizacji wpłyną na:

- sferę społeczną – atrakcyjna infrastruktura społeczna i dogodne warunki mieszkaniowe przełożą się na wzrost liczby mieszkańców, a także ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych;
- sferę gospodarczą – atrakcyjna infrastruktura zachęci do osiedlania się na tym terenie i lokowania działalności gospodarczej;
- sferę środowiskową – budowa ścieżek pieszo-rowerowych, zastosowanie rozwiązań około drogowych pozytywnie wpłynie na jakość powietrza, a to z kolei na komfort życia.

Zaplanowane przedsięwzięcia doprowadzą do kompleksowej rewitalizacji obszaru, na którym zdiagnozowano sytuację kryzysową. Pożądanym stanem osiągniętym w wyniku realizacji działań rewitalizacyjnych będzie ograniczenie liczby osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, jak i innych problemów bezpośrednio z nim powiązanych tj.:

ograniczenia problemów społecznych oraz zmniejszenia liczby beneficjentów pomocy społecznej. Ponadto zaplanowane działania rewitalizacyjne doprowadzą do poprawy infrastruktury na terenie Gminy i Miasta Żuromin, a co za tym idzie do wzrostu atrakcyjności wśród przyszłych potencjalnych mieszkańców tego obszaru, a także turystów. Pożądanym stanem, do którego mają doprowadzić projekty rewitalizacyjne, będzie także poprawa jakości środowiska. Wszystkie wymienione wyżej efekty rewitalizacji pośrednio przyczynią się do wzrostu dochodów Gminy i Miasta Żuromin, co spowoduje, że będzie ona dysponować większymi środkami na inwestycje m.in. w zakresie infrastruktury technicznej i społecznej, co z kolei przełoży się na poprawę jakości życia mieszkańców, wzrost atrakcyjności gospodarczej Gminy i Miasta i poprawę jakości środowiska.

Poniższa tabela przedstawia oddziaływanie poszczególnych projektów rewitalizacyjnych na główne problemy jakie zidentyfikowano na terenie obszaru rewitalizacji.

Tabela 26. Wpływ głównych projektów rewitalizacyjnych na problemy zidentyfikowane na obszarze rewitalizacji

Wyszczególnienie	Starzenie się społeczeństwa	Problemy społeczne (duża liczba beneficjentów pomocy społecznej)	Wykluczenie społeczne	Niewystarczająca liczba podmiotów gospodarczych	Braki w zagospodarowaniu przestrzennym	Problemy środowiskowe
Podniesienie świadomości wśród mieszkańców Gminy i Miasta Żuromin w zakresie ochrony środowiska	2	1	2	1	0	1
Zorganizowanie rajdu rowerowego Żuromin-Poniatowo-Chamsk-Olszewo-Sadowo-Cierpigórz-Żuromin	1	1	2	0	0	1
Aktywizacja społeczna dzieci, młodzieży oraz osób starszych poprzez organizację zajęć edukacyjnych, kulturalnych i sportowych na stadionie miejskim	2	2	2	1	0	0
Mobilne Miasteczko Ruchu Drogowego - organizacja zajęć z zakresu bezpieczeństwa dla dzieci i młodzieży w miejscowościach z obszaru rewitalizacji	1	1	2	0	2	1
Termomodernizacja Szkoły Podstawowej w Poniatowie	2	0	2	0	2	2
Budowa ścieżki pieszo-rowerowej na ulicy 19 stycznia w Poniatowie	1	1	1	1	2	1
Budowa ścieżki pieszo-rowerowej	1	0	1	1	2	1

Wyszczególnienie	Starzenie się społeczeństwa	Problemy społeczne (duża liczba beneficjentów pomocy społecznej)	Wykluczenie społeczne	Niewystarczająca liczba podmiotów gospodarczych	Braki w zagospodarowaniu przestrzennym	Problemy środowiskowe
Budowa sygnalizacji świetlnej na skrzyżowaniu ulic Mławska-Wyzwolenia	1	0	0	1	2	0
Budowa parku linowego	1	1	2	1	2	0
Modernizacja sali kinowej	1	1	2	1	1	0
Modernizacja stadionu w Żurominie	1	1	2	1	2	0
Przebudowa trybun na stadionie miejskim w Żurominie	1	1	2	1	2	0

Legenda:

0-brak wpływu

1-wpływ pośredni

2-wpływ bezpośredni

Źródło: Opracowanie własne

Skuteczna komplementarność problemowa oznacza także konieczność powiązania działań rewitalizacyjnych ze strategicznymi decyzjami władz na innych polach, co skutkuje lepszą koordynacją tematyczną i organizacyjną działań administracji.

Strategia Rozwoju Gminy i Miasta Żuromin na lata 2016-2022 jest planem osiągnięcia długofalowych zamierzeń Gminy i Miasta oraz implikuje przejście z obecnej sytuacji do pożądanego stanu w przyszłości. Stanowi ona najważniejszy dokument przygotowywany przez samorząd gminny. Określa bowiem priorytety i cele polityki rozwoju społeczno – gospodarczego niniejszej jednostki samorządu terytorialnego. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że Strategia łączy różne aspekty rozwojowe Gminy i Miasta zatem Program Rewitalizacji (ukierunkowany przede wszystkim na rozwój społeczny i gospodarczy) jest dokumentem operacyjnym, podrzędnym w stosunku do Strategii Rozwoju. Program Rewitalizacji Gminy i Miasta Żuromin na lata 2017-2023 rozwija zapisy Strategii Rozwoju i konkretyzuje zarówno cele, jak i przedsięwzięcia służące rewitalizacji.

Dla uzyskania lepszych efektów komplementarności problemowej przydatna jest także pogłębiona i usystematyzowana analiza zjawisk kryzysu na obszarze województwa przygotowana przez samorząd województwa. Taką analizę przedstawiono w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030. Przeprowadzone analizy uwarunkowań i stanu rozwoju województwa oraz prognoz rozwoju województwa, jak też zgłaszanych podczas konsultacji społecznych aspiracji różnych środowisk, pozwoliły na identyfikację priorytetów rozwoju województwa.

Najważniejszym ustaleniem operacyjnym Strategii jest cel główny – *Zmniejszenie dysproporcji rozwoju w województwie mazowieckim wzrost znaczenia Obszaru Metropolitalnego Warszawy w Europie.*

Realizacja celu głównego będzie wspierana poprzez następujące cele strategiczne:

- 1) Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystywanie nowych technologii;
- 2) Poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu oraz kształtowania ładu przestrzennego;
- 3) Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki;
- 4) Zapewnienie gospodarce regionu zdywersyfikowanego zaopatrzenia w energię przy zrównoważonym gospodarowaniu zasobami środowiska;
- 5) Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia.

Zadania przewidziane do realizacji w Programie Rewitalizacji Gminy i Miasta Żuromin wpisują się przede wszystkim w cel strategiczny 3: *Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki*, w ramach którego przewidziano następujące działania:

- Aktywizacja rezerw rynku pracy oraz działania na rzecz poprawy sytuacji demograficznej;
- Wzrost wykorzystania zasobów ludzkich poprzez zwiększenie mobilności zawodowej i przestrzennej;
- Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego, integracja społeczna;
- Podnoszenie standardów funkcjonowania infrastruktury społecznej oraz działania na rzecz ochrony zdrowia i bezpieczeństwa publicznego.

Program Rewitalizacji Gminy i Miasta Żuromin ma na celu przede wszystkim aktywizację i integrację społeczną mieszkańców zdegradowanych obszarów, dlatego też zadania przewidziane do realizacji pośrednio przyczynią się do osiągnięcia celów wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r.

KOMPLEMENTARNOŚĆ PROCEDURALNO-INSTITUCJONALNA

Za przygotowanie, koordynowanie i tworzenie warunków do prowadzenia rewitalizacji odpowiada Gmina i Miasto Żuromin, przy czym należy zaznaczyć, iż rewitalizacja prowadzona jest przez wielu interesariuszy. System zarządzania Programem Rewitalizacji został zaprojektowany w taki sposób, aby możliwe było efektywne współdziałanie na jego rzecz różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się

i spójność procedur. Podmiotem odpowiedzialnym za realizację zadań ujętych w Programie Rewitalizacji będzie przede wszystkim Gmina i Miasto Żuromin, która będzie wspomagana przez pozostałych interesariuszy rewitalizacji, tj. jej jednostki organizacyjne, mieszkańców, podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe. Na etapie przygotowywania dokumentu powołano Zespół ds. opracowania „Programu Rewitalizacji Gminy i Miasta Żuromin na lata 2017-2023”, w skład którego weszli pracownicy Urzędu Gminy i Miasta Żuromin.

KOMPLEMENTARNOŚĆ MIEDZYOKRESOWA

Projekty realizowane w ramach procesu rewitalizacji zachowują ciągłość programową. Tworzą odpowiedź na potrzeby wynikające ze zmian, jakie zostały zidentyfikowane w ramach systematycznego monitoringu. Zadania wyznaczone w niniejszym Programie Rewitalizacji są komplementarne względem przedsięwzięć realizowanych w poprzednich latach lub będących w trakcie realizacji na terenie Gminy i Miasta Żuromin, w tym na terenach obecnie wyznaczonych jako obszar rewitalizacji.

Poniższa tabela przedstawia inwestycje współfinansowane z funduszy zewnętrznych w Gminie i Mieście Żuromin.

Tabela 27. Inwestycje współfinansowane z funduszy zewnętrznych w Gminie i Mieście Żuromin

Nazwa programu	Działanie	Tytuł operacji	Zakres projektu
PROW	-	Budowa targowiska gminnego w Żurominie ²	Budowa hali targowej, instalacji fotowoltaicznej i miejsc parkingowych
RPO Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020	4.2	Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół nr 1 w Żurominie	Termomodernizacja budynku szkoły, wymiana stolarki okiennej, wprowadzenie systemu zarządzania energią, modernizacja oświetlenia, modernizacja instalacji c.w., budowa instalacji fotowoltaicznej
POLiŚ/ NFOŚiGW	2.5	Rozwój terenów zielonych w Mieście Żuromin - etap I	Celem projektu jest poprawa jakości środowiska miejskiego poprzez rozwój terenów zieleni w Żurominie

Źródło: Dane UGiM Żuromin

W poprzednich latach Gmina i Miasto Żuromin zrealizowała kilka projektów mających na celu podniesienie jakości życia mieszkańców, wzrost ich aktywności, a także stworzenie i dostosowanie infrastruktury pod rozwój oferty społeczno-gospodarczej. Zrealizowane projekty w połączeniu z planowanymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi w przyszłości przyczynią się do ograniczenia negatywnych zjawisk, których występowanie spowodowało stan kryzysowy. W ramach niniejszego Programu Rewitalizacji zaplanowano dalsze działania zmierzające do atrakcyjnego zagospodarowania przestrzeni publicznej, dostosowania obiektów i infrastruktury do potrzeb mieszkańców oraz rozwoju oferty społecznej i sportowo-rekreacyjnej wpływającej na ożywienie i wzrost aktywności na obszarze rewitalizacji.

² Rozpoczęcie budowy targowiska planowane jest w 2018 r. Obecnie Gmina i Miasto Żuromin podpisała umowę o dofinansowanie projektu.

Projekty główne zaplanowane do realizacji w ramach Programu Rewitalizacji będą kontynuować realizację celów, które już po części zostały zrealizowane w wyniku wdrożenia powyższych przedsięwzięć tj. poprawę jakości środowiska miejskiego, poprawę funkcjonalności przestrzeni.

KOMPLEMENTARNOŚĆ ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA

Przedsięwzięcia wynikające z Programu Rewitalizacji opierają się na konieczności uzupełniania i łączenia wsparcia ze środków EFRR, EFS i FS z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania. W celu uzyskania korzystnych efektów dla obszaru rewitalizacji niezbędne będzie koordynowanie i synergia projektów rewitalizacyjnych, szczególnie w ramach EFRR i EFS. Łączenie środków programów operacyjnych ze środkami polityk i instrumentów krajowych pozwoli uzyskać korzystne efekty dla obszarów rewitalizowanych. Projekty „miękkie” ukierunkowane na ożywienie społeczne, likwidację lub zmniejszenie skali wykluczenia społecznego mogą być wspierane środkami Europejskiego Funduszu Społecznego. Natomiast projekty w zakresie infrastruktury wspierane będą m.in. z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Pozostały wkład finansowy projektów rewitalizacyjnych będzie pochodził z budżetu Gminy i Miasta Żuromin.

8. Ramy finansowe PR

Poniżej zaprezentowane zadania przewidziane do realizacji w ramach Programu Rewitalizacji Gminy i Miasta Żuromin, ze wskazaniem lokalizacji zadania, ramami czasowymi i szacunkowymi kosztami przedsięwzięcia. Poniższa tabela prezentuje również możliwe źródła finansowania inwestycji.

Tabela 28. Główne projekty rewitalizacyjne – harmonogram i szacunkowe ramy finansowe

Lokalizacja	Nazwa	Podmiot realizujący projekt	Termin realizacji projektu	Szacowana wartość projektu (zł)	wartość/udział krajowych środków publicznych	wartość/udział środków prywatnych	wartość/udział środków UE (EFRR/ERDF/FS)	Środki własne	Możliwe źródło finansowania
obszar rewitalizacji	Podniesienie świadomości wśród mieszkańców Gminy i Miasta Żuromin w zakresie ochrony środowiska	Gmina i Miasto Żuromin	2019	20 000,00	0,00	0,00	0,00	20 000,00	środki własne
obszar rewitalizacji	Zorganizowanie rajdu rowerowego Żuromin-Poniatowo-Chamsk-Olszewo-Sadowo-Cierpigorz-Żuromin	Gmina i Miasto Żuromin	2019	20 000,00	0,00	0,00	0,00	20 000,00	środki własne
obszar rewitalizacji	Aktywizacja społeczna dzieci, młodzieży oraz osób starszych poprzez organizację zajęć edukacyjnych, kulturalnych i sportowych na stadionie miejskim	Gmina i Miasto Żuromin	2019	40 000,00	0,00	0,00	0,00	40 000,00	środki własne
obszar rewitalizacji	Mobilne Miasteczko Ruchu Drogowego - organizacja zajęć z zakresu bezpieczeństwa dla dzieci i młodzieży w miejscowościach z obszaru rewitalizacji	Gmina i Miasto Żuromin	2019	120 000,00	100 000,00	0,00	0,00	20 000,00	Program Razem bezpiecznie
Poniatowo	Termomodernizacja Szkoły Podstawowej w Poniatowie	Gmina i Miasto Żuromin	2018	350 000,00	0,00	0,00	297 500,00	52 500,00	POIiŚ/NFOŚiGW/ środki własne
Poniatowo	Budowa ścieżki pieszo-rowerowej na ulicy 19 styczna w Poniatowie	Gmina i Miasto Żuromin	2020	350 000,00	0,00	0,00	280 000,00	70 000,00	RPO/środki własne
Żuromin	Budowa ścieżki pieszo-rowerowej	Gmina i Miasto Żuromin	2018	400 000,00	0,00	0,00	320 000,00	80 000,00	RPO/środki własne
Żuromin	Budowa sygnalizacji świetlnej na skrzyżowaniu ulic Mławska-Wyzwolenia	Gmina i Miasto Żuromin	2019	400 000,00	0,00	0,00	320 000,00	80 000,00	RPO/ środki własne
Żuromin	Budowa parku linowego	Gmina i Miasto Żuromin	2018	350 000,00	175 000,00	0,00	0,00	175 000,00	RPO/Ministerstwo Sportu/ środki własne
Żuromin	Modernizacja sali kinowej	Gmina i Miasto Żuromin	2018	350 000,00	0,00	0,00	280 000,00	70 000,00	RPO/ środki własne
Żuromin	Modernizacja stadionu w Żurominie	Gmina i Miasto Żuromin	2019	4 000 000,00	2 000 000,00	0,00	0,00	2 000 000,00	Ministerstwo Sportu/ środki własne

PROGRAM REWITALIZACJI GMINY I MIASTA ŻUROMIN NA LATA 2017-2023

Lokalizacja	Nazwa	Podmiot realizujący projekt	Termin realizacji projektu	Szacowana wartość projektu (zł)	wartość/udział krajowych środków publicznych	wartość/udział środków prywatnych	wartość/udział środków UE (EFRR/ERDF/FS)	Środki własne	Możliwe źródło finansowania
Żuromin	Przebudowa trybun na stadionie miejskim w Żurominie	Gmina i Miasto Żuromin	2019	80 000,00	40 000,00	0,00	0,00	40 000,00	Ministerstwo Sportu/ środki własne

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 29. Pozostałe przedsięwzięcia rewitalizacyjne – harmonogram i szacunkowe ramy finansowe

Lokalizacja	Nazwa	Podmiot realizujący projekt	Termin realizacji projektu	Szacowana wartość projektu (zł)	wartość/udział krajowych środków publicznych	wartość/udział środków prywatnych	wartość/udział środków UE (EFRR/ERDF/FS)	Środki własne	Możliwe źródło finansowania
Brudnice	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej-kąpielisko wraz z infrastrukturą, rzeka Wkra w miejscowości Brudnice Gmina Żuromin, woj. mazowieckie	Gmina i Miasto Żuromin	2018	600 000,00	381 780,00	0,00	0,00	218 220,00	PROW/ środki własne
Poniatowo	Przebudowa drogi i parkingu przy Szkole Podstawowej w Poniatowie	Gmina i Miasto Żuromin	2019	300 000,00	0,00	0,00	0,00	300 000,00	Środki własne
Poniatowo	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej – ul. Parkowa w Poniatowie	Gmina i Miasto Żuromin	2020	300 000,00	0,00	0,00	60 000,00	240 000,00	PROW/środki własne
Żuromin	Budowa chodnika na ul. Licealnej Żuromin	Gmina i Miasto Żuromin	2020	42 000,00	21 000,00	0,00	0,00	21 000,00	Program Rozwoju Gminnej i Powiatowej Infrastruktury drogowej na lata 2016-2019/ Środki własne
Żuromin	Budowa drogi Poniatowo- Brudnice	Gmina i Miasto Żuromin	2021	2 500 000,00	1 250 000,00	0,00	0,00	1 250 000,00	Program Rozwoju Gminnej i Powiatowej Infrastruktury drogowej na lata 2016-2019/ Środki własne
Żuromin	Budowa ronda na skrzyżowaniu ulic Lidzbarska-Zwycięstwa	Gmina i Miasto Żuromin	2021	700 000,00	0,00	0,00	560 000,00	140 000,00	RPO/ Środki własne

PROGRAM REWITALIZACJI GMINY I MIASTA ŻUROMIN NA LATA 2017-2023

Lokalizacja	Nazwa	Podmiot realizujący projekt	Termin realizacji projektu	Szacowana wartość projektu (zł)	wartość/udział krajowych środków publicznych	wartość/udział środków prywatnych	wartość/udział środków UE (EFRR/ERDF)	Środki własne	Możliwe źródło finansowania
Zuromin	Budowa lodowiska	Gmina i Miasto Zuromin	2018	1 500 000,00	0,00	0,00	1 200 000,00	300 000,00	RPO/Ministerstwo Sportu/środki własne
Zuromin	Zagospodarowanie parku	Gmina i Miasto Zuromin	2020	300 000,00	0,00	0,00	60 000,00	240 000,00	RPO/środki własne
Zuromin	Rozbudowa kanalizacji sanitarnej i wodociągowej na terenie miasta	Gmina i Miasto Zuromin	2018	370 000,00	0,00	0,00	0,00	370 000,00	Środki własne
Zuromin	Budowa miejsc parkingowych	Gmina i Miasto Zuromin	2021	85 000,00	0,00	0,00	0,00	85 000,00	Środki własne
Zuromin	Rozbudowa, przebudowa i nadbudowa budynku mieszkalnego przy ul. Mickiewicza w Zurominie	Gmina i Miasto Zuromin	2023	3 000 000,00	0,00	0,00	2 400 000,00	600 000,00	RPO/MFOŚiGW

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UGIM Zuromin

9. Mechanizmy włączenia mieszkańców

Program Rewitalizacji jest dokumentem o charakterze strategicznym. Skutki jego wdrożenia obejmują podmioty zlokalizowane na obszarze rewitalizacji. W związku z tym, konieczne jest zaangażowanie przedstawicieli różnych grup Interesariuszy do prac zarówno w proces jego przygotowania, jak i w proces wdrażania, monitorowania oraz ewaluacji. Aktywny udział Interesariuszy jest koniecznym warunkiem powodzenia długofalowego rozwoju obszarów znajdujących się w sytuacji kryzysowej.

Interesariuszami rewitalizacji na terenie Gminy i Miasta Żuromin są:

- Gmina i Miasto Żuromin i jednostki organizacyjne jej podległe;
- Pracownicy Urzędu Gminy i Miasta Żuromin;
- mieszkańcy Gminy i Miasta Żuromin, w tym przede wszystkim mieszkańcy obszaru rewitalizacji;
- mieszkańcy spoza terenu Gminy i Miasta Żuromina, którzy planują się na jej terenie osiedlić, ale także przyjezdni i turyści;
- przedsiębiorcy z terenu Gminy i Miasta Żuromin;
- przedsiębiorcy spoza terenu Gminy i Miasta Żuromina, którzy mogą rozpocząć swoją działalność na jej terenie;
- Powiatowy Urząd Pracy;
- organizacje pozarządowe działające na terenie Gminy i Miasta Żuromin;
- inne podmioty zainteresowane realizacją Programu Rewitalizacji.

9.1. Udział interesariuszy w procesie tworzenia PR

Program Rewitalizacji jest wypracowywany przez samorząd gminny i poddawany dyskusji w oparciu o diagnozę lokalnych problemów społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych. Podmiotem odpowiedzialnym za proces przygotowania Programu Rewitalizacji jest Gmina i Miasto Żuromin. Prace nad przygotowaniem dokumentu bądź jego aktualizacją, jak również wdrażaniem, opierają się na współpracy władz Gminy, w tym pracowników Urzędu Gminy i Miasta, jednostek organizacyjnych Gminy – placówek oświaty, Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Żuromińskiego Centrum Kultury, przedstawicieli mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych.

Fundamentem działań na każdym etapie procesu rewitalizacji jest partycypacja społeczna. W celu prawidłowego opracowania Programu Rewitalizacji, konieczne było podjęcie wspólnych wysiłków przez różne podmioty. Stąd za niezwykle istotny uznaje się czynny udział wszystkich Interesariuszy na etapie diagnozowania, programowania, wdrażania

i monitorowania procesu rewitalizacji. Sposób włączenia Interesariuszy w proces opracowania Programu Rewitalizacji Gminy i Miasta Żuromin opierał się na przeprowadzaniu różnych form konsultacji społecznych, do których należą:

- ankietyzacja,
- spotkania,
- warsztaty,
- dyskusje,
- zgłaszanie uwag w formie pisemnej i elektronicznej.

W ramach opracowywania Programu Rewitalizacji wybrano wyżej wymienione techniki, ponieważ należą one do popularnych i nieskomplikowanych oraz dążą do bezpośredniego zaangażowania całej społeczności Gminy i Miasta Żuromin w proces rewitalizacji. Aby zapewnić jak największy udział mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych i innych Interesariuszy rewitalizacji, o każdej z form konsultacji zostali oni wcześniej powiadomieni za pośrednictwem strony internetowej Gminy i Miasta Żuromin, na której zamieszczane były ogłoszenia i kwestionariusze do wypełnienia. O poszczególnych formach partycypacji społecznej, Interesariusze informowani byli także za pośrednictwem tablic z ogłoszeniami.

Pierwszym etapem opracowania Programu Rewitalizacji było określenie czynników i zjawisk kryzysowych, które występują na terenie Gminy i Miasta Żuromin, a następnie ustalenie, gdzie skala tych problemów jest największa i gdzie występują najpilniejsze potrzeby rewitalizacyjne. Zasadniczym punktem niniejszego stadium była ankietyzacja. Każdy z zainteresowanych mógł anonimowo udzielić odpowiedzi na temat problemów, jakie występują na terenie Gminy i Miasta Żuromin, obszarów, gdzie koncentracja negatywnych zjawisk jest największa oraz koniecznych do przeprowadzenia zadań rewitalizacyjnych. Wskazane przez Interesariuszy rewitalizacji odpowiedzi ukazały najistotniejsze występujące problemy i wraz z danymi Urzędu Gminy i Miasta Żuromin oraz jednostek organizacyjnych Gminy pozwoliły na przeprowadzenie pełnej diagnozy.

Informację o możliwości wzięcia udziału w ankietyzacji ogłoszono: za pomocą tablicy ogłoszeń w Urzędzie Gminy i Miasta Żuromin, w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Gminy i Miasta Żuromin oraz na stronie internetowej Urzędu Gminy i Miasta Żuromin. Ankieta dostępna była na stronie internetowej oraz w punktach głosowania, tj. w Urzędzie Gminy i Miasta Żuromin, w Żuromińskim Centrum Kultury oraz w Miejsko-Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Żurominie. Konsultacje społeczne odbyły się w dniach od 25 lipca 2017 r. do 1 sierpnia 2017 r. i adresowane były do mieszkańców Gminy i Miasta Żuromin. W badaniu ankietowym udział wzięło 121 osób.

Kolejną z przeprowadzonych form konsultacji społecznych były spotkania konsultacyjne, w trakcie których omawiano podstawowe kwestie dotyczące procesu rewitalizacji, analizowano występujące problemy, ich przyczyny i skutki, jakie wiążą się z brakiem podjęcia odpowiednich kroków. Podczas spotkań z Interesariuszami dyskutowano także na temat obszarów zdegradowanych, które wymagają niezwłocznej interwencji oraz przedsięwzięć, których realizacja poprawi obecną sytuację i pozytywnie wpłynie na rozwój społeczno-gospodarczy nie tylko obszaru rewitalizacji, ale i całej Gminy i Miasta Żuromin. Spotkania odbyły się Sali konferencyjnej w Urzędzie Gminy i Miasta Żuromin w dniach: 26.07.2017 r. oraz 30.08.2017 r.

Po przeprowadzeniu powyższych form partycypacji społecznej, wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji opracowano wstępną koncepcję Programu Rewitalizacji, która podlega ocenie Interesariuszy. Dokument został wyłożony do wglądu publicznego, a zgłoszone uwagi następnie przeanalizowane pod kątem zasadności uwzględnienia w niniejszym dokumencie.

Zgodnie z powyższym należy podkreślić, że Interesariusze w ramach ankietyzacji, spotkań, dyskusji i wyłożenia dokumentu do wglądu publicznego mieli możliwość wskazania problemów, jakie występują na terenie Gminy i Miasta Żuromin. Ponadto mieszkańcy odnieśli się do propozycji działań, jakie zaplanowano w ramach Programu Rewitalizacji, by dany obszar wyprowadzić ze stanu kryzysowego. Zorganizowane spotkania pozwoliły wyjaśnić problematykę rewitalizacji, a dyskusja na temat problemów, jakie występują na terenie Gminy i Miasta Żuromin oraz przewidzianych do realizacji zadań, dostarczyła konkretnych sugestii od społeczności lokalnej, przedsiębiorców i organizacji, zawartych następnie w Programie Rewitalizacji. Wspólna analiza możliwości rozwojowych i zgłoszone projekty przyczynią się niewątpliwie do pełnej realizacji Programu Rewitalizacji.

9.2. Sposób włączenia interesariuszy w procesie wdrażania PR

Ze względu na planowane przedsięwzięcia, katalog Interesariuszy jest szeroki i otwarty. Głównym sposobem włączenia interesariuszy w proces wdrażania Programu Rewitalizacji będzie ich aktywny udział w przewidzianych do realizacji działaniach. Interesariusze rewitalizacji będą wdrażali i monitorowali działania dotyczące aktywizacji społecznej, likwidacji negatywnych zjawisk społecznych, działań o charakterze infrastrukturalnym, środowiskowym i przestrzenno - funkcjonalnym, co pozwoli na pełną realizację Programu Rewitalizacji.

Kluczową rolę w procesie wdrażania Programu Rewitalizacji odgrywa Gmina i pracownicy Urzędu Gminy i Miasta Żuromin oraz jej jednostek organizacyjnych. Władze gminne inicjują proces rewitalizacji na wyznaczonych obszarach oraz tworzą uwarunkowania formalne do jego realizacji. Gmina i Miasto Żuromin odgrywa podstawową rolę w planowaniu

przewidzianych do realizacji działań w wymiarze społecznym, przestrzenno – funkcjonalnym, technicznym i środowiskowym. Ponadto tworzy podstawy prawne i formalne, które umożliwiają uczestnictwo w procesie rewitalizacji. W sposób bezpośredni wywiera wpływ na poprawę jakości życia mieszkańców obszarów rewitalizacji. Do głównych zadań należy w tym zakresie zaliczyć:

- inicjowanie projektów rewitalizacji, zgodnie ze zidentyfikowanymi potrzebami,
- pozyskiwanie i rozliczanie środków finansowych na projekty, w których Gmina i Miasto będzie beneficjentem,
- komunikowanie oraz konsultowanie planów i zamierzeń ze społecznością lokalną,
- monitorowanie zapotrzebowania na działania z zakresu rewitalizacji,
- zarządzanie procesem rewitalizacji,
- współpraca z Interesariuszami,
- prowadzenie działań promocyjnych,
- monitorowanie zmian zachodzących w obszarach wsparcia oraz całego procesu rewitalizacji.

We wdrażaniu procesu rewitalizacji Gmina i Miasto Żuromin będzie wspierana przez jej jednostki organizacyjne, w tym Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Żurominie, który odegra główną rolę podczas oceny efektów rewitalizacji – MGOPS posiada bowiem niezbędne dane na temat rodzaju udzielonych świadczeń społecznych, liczby osób korzystających z pomocy, a także skali problemów występujących na danym obszarze. Na podstawie tych danych możliwe będzie ustalenie zasięgu i ilości koniecznych projektów mających na celu ograniczenie wykluczenia społecznego, ubóstwa, czy też innych dysfunkcji społecznych. Ponadto w proces rewitalizacji włączony zostanie Żuromińskie Centrum Kultury, które również będzie inicjatorem projektów społecznych, mających na celu wzrost aktywności i integracji lokalnej społeczności oraz rozpowszechnianie kultury.

W kontekście Interesariuszy rewitalizacji należy wziąć pod uwagę przede wszystkim mieszkańców obszaru rewitalizacji. Są oni bowiem głównymi beneficjentami zaplanowanych przedsięwzięć. Dzięki projektom „miękkim” poprawie ulegnie ich sytuacja społeczna i finansowa, natomiast działania infrastrukturalne przyczynią się do podniesienia komfortu życia i integracji społecznej. Ich głównym zadaniem w procesie rewitalizacji będzie zatem aktywny udział i zaangażowanie w realizowane projekty tak, aby jak najlepiej zrealizować zaplanowane cele rewitalizacji. Do Interesariuszy należy również zaliczyć pozostałych mieszkańców Gminy i Miasta, zamieszkujących tereny poza obszarem rewitalizacji. Dzięki przedsięwzięciom rewitalizacyjnym ograniczone zostaną negatywne zjawiska społeczne występujące na terenie całej Gminy i Miasta, co wpłynie na komfort życia wszystkich mieszkańców jednostki samorządu terytorialnego. Działania skierowane do mieszkańców

obszaru rewitalizacji przyczynią się do zwiększenia ich aktywności i zaangażowania w życie społeczno-kulturalne, co również przyniesie zasadnicze korzyści dla pozostałych mieszkańców. Lokalne społeczności to bezpośredni adresaci procesu rewitalizacji, do których kierowane są działania rewitalizacyjne. Wśród zainteresowanych wymienić należy obecnych, jak i przyszłych przedsiębiorców, którzy rozwijają swoją działalność i podejmują nowe inicjatywy gospodarcze na terenach wyznaczonych do rewitalizacji. Nie można również zapomnieć o funkcjonujących organizacjach pozarządowych, które zrzeszają przedstawicieli różnych środowisk w celu aktywizacji, realizacji działań społecznych czy promowaniu lokalnej kultury. Sytuację na rynku pracy ocenić będzie można na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Żurominie, które pozwolą w przyszłości określić, czy zadania zaplanowane w ramach rewitalizacji przynoszą wymierne efekty.

10. System realizacji PR (struktura organizacyjna)

Realizacja Programu Rewitalizacji Gminy i Miasta Żuromin będzie należała do władz samorządu. Zadania wynikające z Programu Rewitalizacji zostaną przypisane poszczególnym komórkom organizacyjnym Urzędu Gminy i Miasta Żuromin oraz jej jednostkom podległym. W niniejszym Programie ujęto zadania rewitalizacyjne wraz z podmiotami odpowiedzialnymi za realizację poszczególnych przedsięwzięć. Obecnie nie zgłoszono zadań realizowanych przez podmioty zewnętrzne czy osoby prywatne, jednak na etapie wdrażania Programu Rewitalizacji nie wyklucza się podjęcia przedsięwzięć przy współpracy z innymi podmiotami, np. z organizacjami pozarządowymi. Odpowiedzialnymi za monitorowanie oraz koordynowanie działań określonych w Programie Rewitalizacji, a także za sprawozdawczość i ocenę, w tym bieżącego postępu procesu rewitalizacji, w tym weryfikację osiągniętych efektów będą pracownicy Urzędu Gminy i Miasta Żuromin oraz pracownicy jednostek organizacyjnych (m.in. placówek oświaty, MGOPS, Żuromińskiego Centrum Kultury), posiadający wiedzę i doświadczenie w zakresie zagadnień istotnych z punktu widzenia rewitalizacji.

Poszczególne zadania będą wykonywane przez pracowników Urzędu Gminy i Miasta Żuromin zgodnie z ich kompetencjami i zakresem obowiązków określonym w Regulaminie Organizacyjnym, w którym uwzględniony zostanie system zarządzania rewitalizacją.

Kierownictwem Urzędu są stanowiska:

- 1) Burmistrz Gminy i Miasta Żuromin
- 2) Zastępca Burmistrza Gminy i Miasta
- 3) Skarbnik Gminy i Miasta
- 4) Sekretarz Gminy i Miasta

Wśród Komórek Organizacyjnych Urzędu wyróżnia się:

1) Wydział finansowy

- Stanowisko ds. księgowości
- Stanowisko ds. wymiaru podatku
- Stanowisko ds. księgowości podatkowej
- Stanowisko ds. działalności gospodarczej i podatku od środków transportowych
- Stanowisko ds. płac
- Stanowisko ds. obsługi kasy

2) Wydział organizacyjny

- Kierownik wydziału – Sekretarz Gminy i Miasta
- Stanowisko ds. kadr i archiwum
- Stanowisko ds. obsługi rady i komisji
- Stanowisko ds. kancelarii (sekretariat)
- Stanowisko ds. informatyki
- Sprzątaczką
- Goniec

Zespół do Spraw Społecznych

- Stanowisko ds. funduszu alimentacyjnego i świadczeń wychowawczych
- Stanowisko ds. świadczeń wychowawczych
- Stanowisko ds. społecznych
- Pomoc administracyjna

3) Wydział geodezji gospodarki nieruchomościami rolnictwa i planowania przestrzennego

- Kierownik wydziału
- Stanowisko ds. gospodarki nieruchomościami
- Stanowisko ds. gospodarki ziemią
- Stanowisko ds. planowania przestrzennego

4) Wydział infrastruktury budownictwa i ochrony środowiska

- Kierownik wydziału
- Stanowisko ds. ochrony środowiska i budownictwa
- Stanowiska ds. budownictwa
- Stanowisko ds. realizacji inwestycji i gospodarki mieszkaniowej

Zespół remontowo-budowlany

- Specjalista
- Pracownik gospodarczy – konserwator
- Kierowca (traktorzysta)

5) Wydział gospodarki komunalnej i mieszkaniowej i zamówień publicznych

- Kierownik wydziału
- Stanowisko ds. księgowości w gospodarce komunalnej
- Stanowisko ds. gospodarki komunalnej i mieszkaniowej
- 6) Wydział spraw obywatelskich i urząd stanu cywilnego
  - Kierownik USC i wydziału
  - Zastępca kierownika USC
  - Stanowisko ds. ewidencji ludności spraw wojskowych i dowodów osobistych
- 7) Wydział oświaty i kultury promocji sportu i zdrowia
  - Kierownik wydziału
  - Stanowisko ds. administracji i gospodarki oświatowej
  - Stanowisko ds. szkolnictwa i oświaty
  - Stanowisko ds. promocji
  - Stanowisko ds. sportu
  - Pomoc administracyjna
- 8) Straż miejska
  - Komendant
  - Strażnik
- 9) Samodzielne stanowiska w urzędzie
  - Stanowisko ds. obrony cywilnej, zarządzania kryzysowego, BHP i administracji gospodarczej

Źródło: Załącznik do Zarządzenie Nr 17/17 z dnia 14 lutego 2017 roku Burmistrza Gminy i Miasta Żuromin

Z analizy aktualnej sytuacji Urzędu Gminy i Miasta Żuromin wynika, iż obecnie funkcjonująca struktura organizacyjna jest adekwatna do zadań, jakie Gmina i Miasto realizuje oraz warunków i charakteru prowadzonej przez jednostkę działalności. Biorąc pod uwagę zakres działalności związany z wdrażaniem zagadnień poruszanych w Programie Rewitalizacji należy stwierdzić, że w ramach struktury organizacyjnej Urzędu Gminy i Miasta funkcjonuje odpowiednio przygotowany zespół specjalistów.

Za proces przygotowania przedmiotowego dokumentu odpowiedzialny jest Zespół ds. opracowania „Programu Rewitalizacji Gminy i Miasta Żuromin na lata 2017-2023” powołany Zarządzeniem nr 119/17 Burmistrza Gminy i Miasta Żuromin z dnia 4 września 2017 r. (zwany dalej „Zespołem ds. rewitalizacji”). W skład Zespołu weszli:

1. Michał Bodenszac – koordynator zespołu ds. rewitalizacji,
2. Wojciech Gowin – członek zespołu,
3. Beata Łebkowska – członek zespołu,
4. Aleksandra Wnuk – członek zespołu.

Do zadań Zespołu należy w szczególności:

- Aktywny udział w opracowaniu „Programu Rewitalizacji Gminy i Miasta Żuromin na lata 2017-2023”
- Opiniowanie i zgłaszanie uwag do projektu programu rewitalizacji.
- Przedkładanie propozycji zmian w treści programu rewitalizacji.
- Opiniowanie wniosków przedkładanych przez interesariuszy projektów rewitalizacyjnych dotyczących zadań realizowanych w ramach obszaru rewitalizacji
- Monitoring wdrażania programu rewitalizacji.
- Ewaluacja programu rewitalizacji.
- Współpraca z podmiotem opracowującym program rewitalizacji.

Głównym koordynatorem wszystkich zadań przewidzianych w programie będzie Burmistrz Gminy i Miasta Żuromin.

Nieodzowną częścią realizacji procesu rewitalizacji jest informacja i promocja działań przewidzianych w Programie Rewitalizacji. Obowiązek ten spoczywa przede wszystkim na władzach Gminy i Miasta Żuromin. Celem informowania Interesariuszy jest przede wszystkim zapewnienie pełniejszego przepływu informacji, stworzenie uwarunkowań do zapoznania się Interesariuszy z postęпами procesu rewitalizacji oraz promocja działań, pozyskiwanie nowych przedsięwzięć, podmiotów i osób skłonnych do zaangażowania w proces rewitalizacji. Prowadzone będą kampanie promujące planowane przedsięwzięcia. Ważne będzie również informowanie o możliwościach wzięcia w nich czynnego udziału oraz korzyściach dla rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru rewitalizacji. Bezpośrednim środkiem przekazu będzie strona internetowa Gminy i Miasta i tablice ogłoszeń, ale także publikacje w lokalnej prasie czy wiadomości kierowane drogą elektroniczną i pocztową.

11. System monitoringu PR

Duże znaczenie dla prawidłowej realizacji Programu Rewitalizacji ma system monitoringu i oceny skuteczności działań oraz wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu. Realizacja Programu Rewitalizacji wymaga uruchomienia systemu monitoringu, który zapewni:

1. dane ilościowe i jakościowe wskazujące postępy w realizacji Programu, m.in.: stopień osiągnięcia wskaźników produktów i rezultatu, zaangażowania Interesariuszy, stopień poprawy sytuacji społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno – funkcjonalnej i technicznej obszaru rewitalizacji,
2. dane do korygowania kierunków interwencji, m.in. stopień zbieżności działań z celami, rekomendacje do wprowadzania zmian.

Dane niezbędne do monitoringu i oceny skuteczności działań będą pozyskiwane przede wszystkim z Urzędu Gminy i Miasta Żuromin, Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy

Spółecznej, Żuromińskiego Centrum Kultury oraz Powiatowego Urzędu Pracy w Żurominie i Komendy Powiatowej Policji w Żurominie. Zebrane dane pozwolą na ocenę ilościową i jakościową osiągniętych celów i efektów rewitalizacji oraz prowadzonych działań rewitalizacyjnych.

Podstawowym elementem systemu monitoringu i oceny jest ustalenie wskaźników, które będą wykorzystywane do monitorowania postępów w zakresie osiągania celów i realizacji zadań określonych w Programie. Do zmierzenia celów rewitalizacji posłużą wskaźniki, na podstawie których wyznaczono obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji (wartości wskaźników dla jednostek wyznaczonych jako obszar rewitalizacji, powinny być zbliżone do średniej wartości bądź niższe od wartości danego wskaźnika dla Gminy i Miasta Żuromin). Natomiast do zbadania czy osiągnięte zostały planowane produkty i rezultaty poszczególnych projektów rewitalizacyjnych, posłużą wskaźniki określone dla poszczególnych zadań. Nawiązują one do prognozowanych rezultatów, jakie będą osiągnięte w wyniku realizacji projektów rewitalizacyjnych.

Postępy w realizacji poszczególnych zadań będą monitorowane przynajmniej raz na rok, w tym przed i zaraz po ich zakończeniu, w cel porównania zachodzących zmian.

Raz na 3 lata planowana jest całościowa ocena Programu Rewitalizacji pod względem aktualności i stopnia realizacji. Sporządzona przez Burmistrza ocena będzie ogłoszona na stronie Biuletynu Informacji Publicznej. Podanie oceny stopnia realizacja Programu do publicznej wiadomości umożliwi wszystkim Interesariuszom rewitalizacji zapoznanie się z nią i zgłoszenie ewentualnych uwag. W przypadku stwierdzenia, że Program Rewitalizacji wymaga zmian, konieczne będzie wystąpienie Burmistrza do Rady Miejskiej z wnioskiem o jego zmianę (uwzględniającą zgłoszone uwagi). Efektem weryfikacji wskaźników będzie ocena, czy podejmowane działania są w rzeczywistości na tyle skuteczne, na ile zakładano i czy nie jest wymagana modyfikacja Programu. Jeżeli działania nie będą przynosiły zakładanych rezultatów, konieczna będzie aktualizacja Programu Rewitalizacji. W takim przypadku, Burmistrz Żuromina wystąpi do Rady Miejskiej z wnioskiem o ujęcie w Programie Rewitalizacji nowych przedsięwzięć, które umożliwią pełną realizację założeń Programu. Zmiana Programu Rewitalizacji Gminy i Miasta Żuromin nastąpi w trybie, w jakim został on uchwalony, a jej koszty pokrywane będą z budżetu Gminy i Miasta.

Tabela 30. Tabela do monitorowania i oceny osiągnięcia celów rewitalizacji

Cel rewitalizacji	Wskaźniki/mierniki monitorowania	Wartość bazowa	Wartość docelowa w 2023 r.	Źródło pozyskania danych	Termin oceny
Wzrost aktywności i integracji mieszkańców	Udział osób bezrobotnych w ludności ogółem	Brudnice – 9,96% Poniatowo- 9,08% Żuromin Obwód 2 – 9,61%	Brudnice – 7,45% Poniatowo- 7,45% Żuromin Obwód 2 – 7,45%	PUP w Żurominie	31.12.2023
	Udział osób korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności	Brudnice – 14,34% Poniatowo- 6,05% Żuromin Obwód 2 – 7,44%	Brudnice – 10,00% Poniatowo- 5,31% Żuromin Obwód 2 – 5,31%	MGOPS w Żurominie	31.12.2023
	Udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku	Brudnice – 40,00% Poniatowo- 51,50% Żuromin Obwód 2 – 45,04%	Brudnice – 35,00% Poniatowo- 45,00% Żuromin Obwód 2 – 42,50%	MGOPS w Żurominie	31.12.2023
	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym	Brudnice – 6,88 Poniatowo - 6,23 Żuromin Obwód 2 – 8,72	Brudnice – 10,32 Poniatowo- 10,32 Żuromin Obwód 2 – 10,32	UGiM w Żurominie CEiDG	31.12.2023
Wzrost jakości życia i poprawa bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji	Liczba przestępstw popełnionych na 1000 mieszkańców	Brudnice – 31,87 Poniatowo - 10,90 Żuromin Obwód 2 – 22,95	Brudnice – 20,00 Poniatowo- 8,00 Żuromin Obwód 2 – 14,60	Policja w Żurominie	31.12.2023

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 31. Tabela do monitorowania rzeczowego postępu zaplanowanych projektów rewitalizacyjnych

Projekt rewitalizacyjny	Wskaźniki/mierniki monitorowania realizacji	Wartość bazowa (przed rozpoczęciem realizacji projektu)	Wartość docelowa (po zakończeniu realizacji projektu)	Źródło pozyskania danych
Podniesienie świadomości wśród mieszkańców Gminy i Miasta Żuromin w zakresie ochrony środowiska	Liczba zorganizowanych spotkań	0	5	Listy obecności Sprawozdanie z realizacji projektu, dokumentacja zdjęciowa z prowadzonych zajęć
Zorganizowanie rajdu rowerowego Żuromin-Poniatowo-Chamsk-Olszewo-Sadowo-Cierpigórz-Zuromin	Liczba uczestników rajdu rowerowego	0	50	Listy obecności Sprawozdanie z realizacji projektu, dokumentacja zdjęciowa z rajdu
Aktywizacja społeczna dzieci, młodzieży oraz osób starszych poprzez organizację zajęć edukacyjnych, kulturalnych i sportowych na stadionie miejskim	Liczba zorganizowanych zajęć Liczba uczestników zajęć	0 0	5 100	Listy obecności Sprawozdanie z realizacji projektu, dokumentacja zdjęciowa z prowadzonych zajęć
Mobilne Miasteczko Ruchu Drogowego - organizacja zajęć z zakresu bezpieczeństwa dla dzieci i młodzieży w miejscowościach z obszaru rewitalizacji	Liczba zorganizowanych zajęć Liczba uczestników zajęć	0 0	5 100	Listy obecności Sprawozdanie z realizacji projektu, dokumentacja zdjęciowa z prowadzonych zajęć
Termomodernizacja Szkoły Podstawowej w Poniatowie	Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej Spadek emisji gazów cieplarnianych	0 0	bd. bd.	Protokół odbioru Audyty energetyczny Sprawozdanie z realizacji projektu
Budowa ścieżki pieszo-rowerowej na ulicy 19 stycznia w Poniatowie	Długość wybudowanych ścieżek pieszo-rowerowych	0	bd.	Protokół odbioru Sprawozdanie z realizacji projektu
Budowa ścieżki pieszo-rowerowej	Długość wybudowanych ścieżek pieszo-rowerowych	0	bd.	Protokół odbioru Sprawozdanie z realizacji projektu
Budowa sygnalizacji świetlnej na skrzyżowaniu ulic Mławska-Wyzwolenia	Liczba wybudowanych sygnalizacji świetlnych	0	1	Protokół odbioru Sprawozdanie z realizacji projektu
Budowa parku linowego	Liczba użytkowników powstałej infrastruktury	0	100	Protokół odbioru Sprawozdanie z realizacji projektu, dokumentacja zdjęciowa z prowadzonych imprez

Modernizacja sali kinowej	Liczba użytkowników powstałej infrastruktury	0	100	Protokół odbioru Sprawozdanie z realizacji projektu, dokumentacja zdjęciowa z prowadzonych imprez
Modernizacja stadionu w Żurominie	Liczba użytkowników powstałej infrastruktury	0	100	Protokół odbioru Sprawozdanie z realizacji projektu, dokumentacja zdjęciowa z prowadzonych imprez
Przebudowa trybun na stadionie miejskim w Żurominie	Liczba użytkowników powstałej infrastruktury	0	100	Protokół odbioru Sprawozdanie z realizacji projektu, dokumentacja zdjęciowa z prowadzonych imprez

Źródło: Opracowanie własne

Konieczność zmiany/aktualizacji Programu Rewitalizacji zaistnieje w szczególności, gdy nastąpi znaczny wzrost bądź brak spadku:

- liczby osób bezrobotnych na obszarze rewitalizacji;
- liczby osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym na obszarze rewitalizacji;
- liczby rodzin korzystających z pomocy MGOPS na obszarze rewitalizacji,
- liczby przestępstw, wykroczeń i wypadków na obszarze rewitalizacji.

W roku 2023 zostanie przeprowadzona kompleksowa ocena efektów realizacji, porównanie osiągniętych wskaźników z prognozowanymi, a także zostaną podjęte kroki w celu wyznaczenie kierunków rewitalizacji na następne lata.

12. Spis tabel i rysunków

Tabela 1. Procentowy udział ludności wg ekonomicznych grup wieku na terenie Gminy i Miasta Żuromin powiatu żuromińskiego i województwa mazowieckiego w 2016 roku	11
Tabela 2. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku na terenie Gminy i Miasta Żuromin, powiatu żuromińskiego i województwa mazowieckiego w latach 2012-2016	12
Tabela 3. Liczba mieszkańców w poszczególnych sołectwach i obwodach na terenie Gminy i Miasta Żuromin z uwzględnieniem grup wiekowych	13
Tabela 4. Wskaźniki społeczne – demografia	15
Tabela 5. Wybrane dane charakteryzujące pomoc społeczną na obszarze Gminy i Miasta Żuromin w latach 2012-2016.....	18
Tabela 6. Pomoc społeczna w poszczególnych jednostkach analizy na terenie Gminy i Miasta Żuromin w 2016 r.	19
Tabela 7. Wskaźniki społeczne – beneficjenci pomocy społecznej	21
Tabela 8. Struktura bezrobocia na terenie Gminy i Miasta Żuromin na tle powiatu żuromińskiego i województwa mazowieckiego w latach 2012-2016	24
Tabela 9. Wskaźniki społeczne – udział osób bezrobotnych.....	25
Tabela 10. Średnie wyniki sprawdzianu szóstoklasisty na terenie Gminy i Miasta Żuromin na tle powiatu żuromińskiego i województwa mazowieckiego w latach 2014-2016.....	26
Tabela 11. Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w Gminie i Mieście Żuromin, powiecie żuromińskim oraz w województwie mazowieckim w latach 2014-2016.....	27
Tabela 12. Przestępczość na terenie Gminy i Miasta Żuromin	29
Tabela 13. Liczba przestępstw w poszczególnych jednostkach analizy na terenie Gminy i Miasta Żuromin w 2016 r.....	30
Tabela 14. Wskaźniki społeczne – liczba przestępstw	32
Tabela 15. Wskaźniki gospodarcze – podmioty gospodarcze i organizacje pozarządowe	33
Tabela 16. Wskaźniki gospodarcze – podmioty prowadzące działalność gospodarczą	34
Tabela 17. Emisja CO ₂ w Gminie i Mieście Żuromin za 2014 r. i 2020 r.	37
Tabela 18. Wskaźniki środowiskowe	38
Tabela 19. Kluczowe potencjały i bariery rewitalizacji na terenie Żuromin.....	43
Tabela 20. Zbiorcze zestawienie wszystkich analizowanych wskaźników	47
Tabela 21. Liczba negatywnych wskaźników i wybrane dane ukazujące zjawiska kryzysowe na terenie poszczególnych sołectw i obwodów.....	49
Tabela 22. Udział ludności i powierzchni analizowanych jednostek na terenie Gminy i Miasta Żuromin	50
Tabela 23. Wizja i cele strategiczne rewitalizacji	57
Tabela 24. Główne projekty rewitalizacyjne	60
Tabela 25. Pozostałe przedsięwzięcia rewitalizacyjne	64
Tabela 26. Wpływ głównych projektów rewitalizacyjnych na problemy zidentyfikowane na obszarze rewitalizacji	69
Tabela 27. Inwestycje współfinansowane z funduszy zewnętrznych w Gminie i Mieście Żuromin	72
Tabela 28. Główne projekty rewitalizacyjne – harmonogram i szacunkowe ramy finansowe	74
Tabela 29. Pozostałe przedsięwzięcia rewitalizacyjne – harmonogram i szacunkowe ramy finansowe.....	75
Tabela 30. Tabela do monitorowania i oceny osiągnięcia celów rewitalizacji.....	86

Tabela 31. Tabela do monitorowania rzeczowego postępu zaplanowanych projektów rewitalizacyjnych 87

Rysunek 1. Mapa Gminy i Miasta Żuromin..... 10

Rysunek 2. Formy ochrony przyrody na terenie Gminy i Miasta Żuromin..... 36

Rysunek 3. Obszar zdegradowany i rewitalizacji na terenie Gminy i Miasta Żuromin .. 52

**PRZEWODNICZĄCA
RADY MIEJSKIEJ**

Mc. Barbara Michalska